

R-15612

SUUR NÕUKOGUDE RIIK

R K · POLIITILINE KIRJANDUS · TALLINN 1945

DUPIN

SUUR NÕUKOGUDE RIIK

Suur
Nõukogude riik

(B. Volini samanimelise teose aineil)

RK

POLIITILINE KIRJANDUS

TALLINN 1945

11555
A-15692

Venemaa, käinud läbi tulest ja tormist, on kujunenud maailma suurimaks sotsialistlikuks riigiks.

STALIN

Üle poolteise tuhande aasta elab vene rahvas — ja ühes temaga ka teised meie maa rahvad — ääretul maa-alal, mida hõlmab suur Nõukogude riik.

Üle kogu idapoolse poole Euroopa ja põhjapoolse kolmandiku Aasia laiub meie Kodumaa, hõlmates ühe kuuendiku maakerast. Neid tohutuid vene avarusi on joonistanud meie kunstnikud, uurinud meie õpetlased, kirjeldanud meie kirjanikud ja lauludes ülistanud meie luuletajad.

Sinitaeva
suure telgi all, —
näen, — kaugel steppides
haljendab.
Ja nende serval,
pilvist kõrgemal,
mäed tõusevad
hiiglastena.
Mööda steppi meresse
jõed voolavad,
igas sihis teed
suunduvad.

Kõiki oma jõude pingutades, oma palehigis nägid meie esivanemad vaeva, et teha meie Kodumaa võimsaks, vabaks ja õnnelikuks. Nad raiusid metsa ja rajasid teid, harisid maad ja asutasid külasid, löid üles taresid ja püstitasid Kremli müürid. Tekkis tööstus, arenesid käsitööd, uuriti rikkalikke maapõuevarasid.

Sajandist sajandisse arendas vene rahvas oma kultuuri ja oma kunsti. Ülemaailmse teaduse ja kultuuri suurmeeste seas asuvad esimestes ridades sellised vene rahva geniaalsed pojad nagu kõikehaarav geenius Lomonossov, suured kirjanikud Puškin, Gogol,

Lermontov, Nekrassov, Turgenev, Tolstoi, Tšehhov ja Gorki, silmapaistvad revolutsionärid-demokraadid Belinski, Tšernõševski, Dobroljubov ja Herzen, teaduse suurmehed Setšenov, Mendelejev, Metšnikov, Pavlov, Timirjazev ja Mitsšurin, väejuhic Suvorov ja Kutuzov, kunstnikud Repin ja Surikov, muusikamehed Glinka ja Tšaikovski ning meie rahva ja kogu progressiivse inimsoo suurim geenius — Lenin.

Rikas ja kõlav on vene keel. Lomonossovi sõnade järgi leiame temas hispaania keele suursugusust, prantsuse keele elavust, saksa keele tugevust, itaalia keele õrnust ja peale selle — suure väljendusvõimega kreeka ja ladina keele lühidust. Temast rääkis Puškin kui harmoonia aardest, tema poole pöördus Turgenev sõnadega: „Oo suur, võimas, õiglane, vaba vene keel!“, teda iseloomustas Engels kui kõige tugevamat ja kõige rikkamat kõigist elavaist keeltest. Temast kirjutab Lenin suure uhkustundega: „Me armastame oma keelt ja oma kodumaad...“

Oma kuulsusrikka ajaloo kestel on meie rahvas endas välja arendanud vabaduse ja sõltumatuse ning progressi eest julge võitleja suurepäraseid omadused. Meie rahva sangarlik minevik, tema võitlus elu ja surma peale võõraste sissetungijate vastu, tema vaprus, vahvus ja julgus, tema kartmatus lahingus, tema piiritu armastus oma Kodumaa vastu ja tema leppimatu viha vaenlase vastu äratavad üldist vaimustust.

Need omadused ongi teinud vene rahva koos teiste meie maa rahvastega suure riigi loojaks, mis ulatub Põhjanabast Pamiirini ja Balti merest läänes Beringi väinani Kaug-Idas.

Üle meie avara Kodumaa, üle tema linnade ja külade, üle tema staniitsade ja aulide kerkis oktoobris 1917 nõukogude võimu vabastav punane lipp. Esimest korda inimkonna ajaloos sai töörahvas — töölised, talupojad ja haritlased — täisõiguslikuks peremeheks oma kaunil maal.

Viletsust ja puudust kannatades, võites takistusi, mida tekitasid töötavate hulkade vaenlased, kaitsesid meie Kodumaa vabadust-armastavad rahvad esotsas suure vene rahvaga oma isamaad kodu-sõjas mõisnike ja kapitalistide vastu, purustasid kõik välismaised intervendid ja kõige õelamad neist — sakslased.

Kakskümmend aastat, 1921. aastast kuni 1941. aastani, kestis Lenini-Stalini partei juhtimisel rahulik ülesehitav töö mahajäänud Venemaa muutmiseks võimsaks tööliste ja talupoegade sotsialistlikuks riigiks. Kakskümmend aastat kogusid Nõukogude inimesed endale rikkust, edendasid oma heaolu, arendasid igakülgselt oma

kultuuri, tõstsid oma riigi sõjalist võimsust ja kasvasid üles uued põlvned haritud, uhkeid, vapraid ning sangarlikke võitlejaid.

Väsimatult töötasid vabad Nõukogude inimesed oma riigi arendamiseks ja kindlustamiseks. 16 liiduvabariiki astus Nõukogude Liidu koosseisu. Ligi 200 miljonit inimest koondus Nõukogude punase lipu alla, Stalinliku Konstitutsiooni ümber. Süvenes nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus.

Kord lausub Prantsuse kuningas Louis XIV, hüüdnimega „päikese kuningas“, enesekindlalt enda kohta: „Riik — see olen mina!“ Nõukogude rahvas, tõeline „rahvas-päike“, võib pälvitada uhkusega öelda enda kohta: riik — see olen mina! Nõukogude riik ja paljurahvuseline Nõukogude rahvas on ühtne.

Veelgi võimsamaks kasvanud suure vene rahva vennalikul abil ja toetusel puhkesid õitsma rahvusvabariigid ja -rajoonid. Igale rahvale leidis väärikas koht nõukogude päikese all. Määratud rikkused, mis olid peitunud mägedes ja maapõues, rakendusid tänu kõikide Nõukogudemaa rahvaste väsimatule tööle suure Nõukogude riigi teenistusse. Uhkelt, kõigis paljurahvuselise vikerkaare värvides puhkes õitsma kõigi rahvaste, kõigi vaimuannete poolest rikka Nõukogude sotsialistliku riigi rahvaste kultuur. Iga rahvas on kuulnud oma emakeele, oma laulude ja tantsude, oma riiete värvirikkuuse, oma tikandite mustrite, oma anumate kuju ja oma elamute arhitektuuri poolest. Rahvusliku kultuuri allikad on ammen-damatud. Igal rahval on oma patriootlikud kangelas-eeposed. Igal rahval on oma ajalugu, oma kuulsusrikas võitlustee. Ja iga rahvas eesotsas vene rahvaga on andnud oma rikkaliku panuse meie kultuuri varakambrisse. Külalislahke kõigile rahvastele on Moskva emalik rüpp, mille südames — Kremli — elab ja töötab meie rahva geenius, rahvaste juht seltsimees Stalin.

Hüiglasliku ülesehitustöö ja igakülgsete ettevalmistuste täies hoos olles uuteks edasisteks võitudeks töö, teaduse, kultuuri ja meie maa sõjalise võimsuse alal, tungisid saksa roimarid reetlikult kallale meie vabadustarmastavale ja õitsvale Kodumaale, tormasid meie peale kõigi oma totaalse sõja veriste õudustega. Sõda, karm ja verine, täis raskeid katsumusi, sai pöördepunktiks meie Nõukogude riigi arengus.

Kogu meie rahvamajanduse pidev tõus katkes järsku keset kolmanda stalinliku viisaastaku neljandat aastat hitlerliku Saksamaa röövkallaletungi tagajärjel. Sõda nõudis kogu meie töö ümberkorraldamist sõjaaja nõuete järgi ja muutis meie maa ühtseks ning kõikehaaravaks tagalaks, mis on rinde teenistuses.

Kogu Nõukogude rahvas — nii vana kui noor — töötas võidu kasuks raevunud vaenlase üle, töötas ennastsalgavalt tehastes ja kaevandustes, põllul ja metsas rinde varustamiseks kõige tarvili- kuga. Väsimatu tööga ja sangarlike vägitegudega demonstreeris ta oma patriotismi, oma piiritut ustavust nõukogude korrale, oma pojalikku armastust seltsimees Stalini vastu ja oma kõikehävitatavat vihkamist alatu vaenlase vastu.

Vereimeja Hitler on kogu oma marutõbise jõuguga ületanud kõik need, kes möödunud sajanditel tahtsid purustada tervet maailma. Ta on ületanud ühe kõige hirmsamaist ja jõhkramaist muistseist purustajaist — Timur-Lenki ehk Tamerlani, kellest Gorki kirjutas oma muinasjuttudes Itaalia kohta, et „...viiskümmend aastat kõndis ta maa peal, tema raudne kand rõhus linnu ja riike... punased verejõed voolasid tema teedelt igasse külge; ta ehitas kõrgeid torne võidetud rahvaste luudest ja kontidest...“

Vaenlane tahtis hävitada meie riigi, juurida välja isegi mälestuse Venemaast, maha tappa vene rahva ja samuti teised rahvad, ellujäänud aga heita igavesse orjusse, raudkontsaga puruks tallata tuhandeaastase eesrindliku kultuuri, verega kriipsu peale tõmmata meie õnnelikule nõukogude elule.

Seda ei tule iialgi! „Ja kas leidubki“, hüüdis Nikolai Vassiljevits Gogol, „niisugust tuld, kannatust ja niisugust jõudu, mis oleks üle vene jõust!“

Seda ei tule iialgi! Mitte selleks ei teostatud Lenini ja Stalini juhtimisel Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, et meie maa ei oleks võimeline igale sõjalisele kallaletungile vastu panema.

Säärase vaenuliku sõjalise kallaletungi eest, mis oleks ähvarduseks mitte ainult rahva vabadusele, vaid isegi elule, on Lenin ja Stalin korduvalt hoiatanud meie rahvast.

Juba Oktoobrirevolutsiooni perioodil ütles Lenin: „Kas surm, või jõuda järele eesrindlikele kapitalistlikele maadele ning neist ette jõuda.“ See tähendas, et teiste maade üldisest arengust maha- jäänud Venemaa hukkub, kui ta temale ajaloo poolt jäetud lühike- se tähtaja jooksul ei suuda otsustavalt likvideerida oma maha- jäämist. Ja vastupidi, see tähendas meie maa enneolematut õitsen- gut, kui tema, katkestanud sidemed minevikuga ja purustanud sunnitöö režiimi, asub vaba elu laiale teele. Lenin kiirustas ülesehi- tamisega ja meie rahvas oli nõus kandma suuri ohvreid, et täita Lenini käsku. Seltsimees Stalin valmistas meie maa ette paratama- tuks heitluseks vaenlastega ja arendas välja tema sõjalise võim- suse.

Täpselt kümme aastat enne hitlerlaste kurikavalat kallaletungi meie, 1931. aastal, juhtis seltsimees Stalin nagu Leningi oma kõnes „Majandusmeeste ülesannetest“ tähelepanu ohule, mis ähvardas meie maad tema majandusliku mahajäämuse pärast.

Seltsimees Stalin toonitas siis: „Meie oleme eesrindlikest maa-dest 50—100 aastat maha jäänud. Meie peame selle vahemaa katma kümne aastaga. Meie kas teeme selle, või meid hävitatakse.“¹ Selles seisiski meie maa industrialiseerimisel leninliku plaani, leninliku kooperatiivi- ja kolhoosiplaani üks tähtsamaid ülesandeid! Seda just tähendasidki ajaloolised stalinlikud viisaastakud.

Mitte kerged ei olnud stalinlikud viisaastakud — võidud saavutati pingelises töös. Oli tarvis kiirendada tempot, oli tarvis tuua teatavaid ohvreid selleks, et „järele jõuda ja mööda minna“. Oli vaja rutata, sest vahemaa oli suur ja tähtajad jäid lühikesteks.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon ongi see piir, kust peale me hakkasime ründama oma majandusliku mahajäämuse kantse. Nõukogude võimu ajalugu — see on inimsoo ajaloos enneolematu miljoniliste rahvahulkade võitlus oma uue nõukoguliku, sotsialistliku arengutee eest, kõigi mineviku jäänuste likvideerimise eest, kõige vana otsustava ümbertegemise ja kõige eesrindlikuma tehnika alusel uue tööstuse ja põllumajanduse loomise eest, heaolu ja kultuuri tõstmise eest ning Nõukogude riigi sõjalise võimsuse rajamise eest.

Seda, et Venemaa on muutunud nõukogulikuks, on alatu vaenlane — sakslane — omal turjal tunda saanud.

¹ Stalin. „Leninismi küsimusi“, 11. trükk, lk. 329.

Millest Oktoobrirevolutsioon päästis meie Kodumaa?

Hirmus oli tsaarikord, isevalitsuslik režiim, mis rõhus vene rahvast ja teisi Venemaa rahvaid. Majanduslik mahajäämus ja selle tagajärjel ka sõjaline mahajäämus oli surmaohuks riigi iseseisvale olemasolule, koguni rahva elulegi.

Tsaari tšinovnikud, politsei ja sandarmeeria, generaliteet ja ohvitserkond kaitsesid mõisnike ja kapitalistide võimu „kogu Venemaa“ tsaariga eesotsas. See oli karm pimedusjüngrite võim. See oli täieliku õigusetuse ja piiritu omavoli režiim.

Mida kujutas endast tööliste elu tsaari-Venemaal? Erakordset õigusetust, kirjaoskamatumat, karjuvaid elutingimusi, viltsat töötasu ja ülemäära pikka tööpäeva. Sunnitöö ja lootusetu elu oli töötava inimese pärisosa. „Kapitalist saab võimaluse töölist täiesti surnuks pigistada,“ kirjutas Lenin a. 1899, „surmani teda taga kihutada sunnitööl, ja mitte ainult teda üksi, vaid ka tema naist ja ta lapsi.“¹

Ja kuidas oli maal? Seal valitses mõisnike kõikvõimsus ja kõige nurjatumad, kõige talumatumad orjaaja pärandid. Lenin kirjutas 1901. a., et kõik need nelikümmend aastat, mis olid möödunud talupoegade pärisorjusest „vabastamisest“ a. 1861, kujutasid endast „ühtainsat... pikaldase, piinarikka suremise protsessi. Talupoeg viidi kerjusliku elutasemeni: ta elas ühes ruumis loomadega, kattis end räbalatega ja toitmis end malsaga.“² 10 miljoni talu kohta tuli 73 miljonit tiinu maad, 28 tuhandel mõisnikul ja kulakul oli aga 62 miljonit tiinu maad. Põllumajanduses üldse ja eriti talumajapidamises — selle killustatuse tõttu — oli tehnika hämmastaval viisil maha jäänud, valitses emake-ader. Talupoegade mass oli armetu ja rõhutud. Talurahvas laostus. Paljud läksid sulasteks

¹ Lenin, Teosed, k. II, lk. 572.

² Lenin, Teosed, k. IV, lk. 101.

jõukate talunike juurde. Maa oli talupojale võõrasemaks. Ta oli valmis sealt põgenema kas või kuradile sarvede otsa.

Talurahva elu kogu kibeduse tsaarivalitsuse, mõisnike ja kapitalistide ajal on ukraina luuletaja Taras Ševtšenko väljendanud järgmistes tulistes värssides:

Meil ainult nutta, nutta, nutta
ja kehva leiba segada
jäab verehigiga ja pisaraiga!..
Ja pisarad, ja veri! Joota
täis kõik imperaatorid küll tuleks
koos nende järelsooga, ja siis — uputada...

Nälja piitsa all sooritas oma eluaegset sunnitööd vabrikandi juures tööline, täielikult mõisniku ja kulaku kiskjaküünte vahel oli talupoeg, viletsuses ja sõltuvuses kiratses haritlane!

Piinamistel, alandustel ja politsei omavolil ei olnud piire. „Köögitüdruku lastel“, nagu tsaari „haridusminister“ nimetas töörahva lapsi, oli keskharidus kättesaamatu. Mõisnikud ja kapitalistid olid üldse rahvahariduse vastu. „Kirjaoskamatut rahvast on kergem valitseda“, ütles avameelselt isevalitsusliku korra ideoloog, „kõige pühama“ sinodi prokurör ja tsaari truulane Pobedonostsev. Kultuuriasutusi, ametiühingulisi organisatsioone, poliitilisi õigusi ja poliitilist esindust vene inimesel ei olnud. Trükivabadus oli seitsme politseilis-sandarmliku luku taga.

Ühes vene rahvaga kannatasid kahekordse ikke all — oma ja vene mõisnike ja kapitalistide — ka teised Venemaa rahvused. Tsaarism tarvitas nende kallal toorest vägivalda, võttis neilt nende maa, ässitas üht rahvast teise vastu, korraldas pogromme, keelas ära rahvuslikud koolid, rõhus rahvuslikku kirjandust, kiusas taga nende emakeelt.

Gorki jutustuse „Ema“ kangelane, pimeduse laukast pääsenud oiuline vene inimene Pavel Vlassov ütles oma emale: „Mõtle, missugust elu me elame. Sa oled neljakümneaastane, — aga kas sa oled elanud? Isa peksis sind, — nüüd ma mõistan, et ta sinu turjale valas välja oma mure — oma elumure; see rõhus teda, tema aga ei mõistnud, kust ta tuleb. Mis rõõmu sa oled tundnud? ... Mis on jäänud sulle su elatud elust?“

Nõnda elas ja kannatas Venemaa inimene. Eriti raske oli elada töölisel, proletariaadil.

Meenutades tsaarirežiimi ja kodanlik-feodaalse korra hukatuslikku, rahvavaenulist rolli, konstateeris Lenin, et see režiim, see

kord „lämmatas, sõtkus jalge alla ja hävitas tohutu hulga talente tööliste ja töötavate talupoegade seast. Need talendid hukkusid vaesuse, viletsuse ja inimisiksuse alandamise survele.“¹

Ent meie andekat, vabadustarmastavat rahvast oli võimatu ära lämmatada. Kui palju riiklik kord ka ei muljunud ja pihustanud rahva hinge, kui palju ta ka ei tallanud porisse ja virildanud rahva talente, leidis sangarrahvas endas siiski jõudu, et lopsakalt enda hulgast võrsuda lasta esimese järgu suurvaime — suuri teaduse, kirjanduse ja kunsti tegelasi, sõjaasjanduse geeniusi, rahva vabastamise eest võitlejaid. Isegi vene elu kõige pimedamal, kõige raskemal ajajärgul hüüdis luuletaja Nekrassov, vene kodumaa tuline patrioot:

Ei see loodus ole vaene,
pole hukkund veel see maa,
mille rahvast nõnda palju
kotkaid võrsub — seda tea...

Tähelepanu väärrib Maksim Gorki tunnistus selle kohta, et „kunsti alal, südameloomingus on vene rahvas ilmutanud hämmastavat jõudu, luues kõige hirmsamais tingimustes suurepärase kirjanduse, imetlemisväärse maalikunsti ja algupärase muusika, mida ihaleb kogu maailm. Suletud oli rahva suu, seotud tema vaimutiivad, ent ta süda sünnitas kümneid suuri sõna-, heli- ja värvikunstnikke...“

Mitmed generatsioonid vene revolutsionääre vihkasid tsaaririiki ja võitlesid selle vastu. Lenin märkis, et suurvene proletariaat on uhke sellele, et vene rahva hulgast on tõusnud Radištšev, üks omaaja kõige eesrindlikumaid inimesi, kes avalikult astus välja Katarina II isevalitsuse ja pärisorjusliku korra vastu. Tsaaride Aleksander I ja Nikolai I feodalistliku absolutismi vastu astusid välja kangelased-dekabristid Rõlejev, Pestel, Muravjov, Bestužev, Kakhovski jt.

Tsaari poolt purustatud dekabristide üritus ei jäänud tulemuseta. „Dekabristid äratasid Herzeni“, lausus Lenin. Eesrindlikud vene inimesed geniaalse Tšernõševskiga eesotsas võtsid enda kätte ja süvendasid Herzeni poolt arendatud revolutsioonilist agitatsiooni. Tšernõševski, Dobroljubov ja enne neid Belinski ja teised revolutsionäärid-demokraadid olid vaprad, mehised võitlejad rahva eest. Nende hinges põles püha viha romaanovlike vägivallavalit-

¹ Lenin, Teosed, k. XXIV, lk. 491.

sejate vastu. Nad võitlesid vihaselt ja kartmatult rahva vabastamise eest poliitilise rõhumise ja majandusliku orjuse ikkest.

Rahva parimad pojad, julged proletaarsed kotkad, nagu tislter Halturin, kangur Pjotr Aleksejev ja metallitööline Obnorski, uhked bolševistlikud tormilinnud, nagu metallitööline Babuškin, nagu töölisklassi taotluste eest võitlejad — treial Kalinin ja luku-sepp Vorošilov, säärased vene revolutsioonilise intelligentsi esindajad, nagu Molotov ja Sverdlov, proletaarse revolutsiooni juhid Lenin ja Stalin, — väljendasid Venemaa kogu töörahva, kogu parema elu poole püüdleva rahva kõige salajasemaid mõtteid, kõige elulisemaid vajadusi.

Need oma rahva, oma Kodumaa tõsised patrioodid ei kartnud ei sandarmite haaranguid, vanglaid, sunnitööd ega surmaga oma isamaa hüvangu eest, uue, sotsialistliku ühiskonna loomise eest. Need on nemad, proletaarsed revolutsionäärid, kelle kohta ütleb vene töölisema Nilovna Gorki jutustuses „Ema“: „Tulevad paremad südamed, ausa meelega inimesed, astuvad vääramatult kõigele kurjale, tulevad ja tallavad vale oma tugevate jalgade alla. Noored, terved, annavad nad oma võitmatu jõu kõik ühe asja kasuks — õigluse kasuks! Nad tulevad võitma kõike inimlikku muret, valmistuvad võitlusele kogu maailma õnnetuse hävitamiseks, tulevad ära võitma alatust ja — võidavad selle!...“

Bolševike partei, keda juhtisid Lenin ja Stalin, viis rahva võitlusse. Ja tsaari isevalitsus, mis esimese maailmasõja ajal 1914.—1918. a. oli lõplikult muutunud rahvale talumatuks, likvideeriti tööliste ja talupoegade poolt 1917. a. veebruaris. Nikolai II tõugati troonilt.

Mõisnikud, kapitalistid ja monarhistlikud kindralid, kes olid sattunud võimule, tegid katset monarhistliku korra uuesti jalule seadmiseks. Nad tahtsid troonile upitada tsaari poega Alekseid või tsaari venda Mihhaili. Kui bolševike paljastuste tõttu see katse ei õnnestunud, korraldasid monarhistid 1917. a. suvel vandenõu selle kavatsusega, et kindral Kornilov diktaatoriks teha. See kindral võis hakkama saada iga kuriteoga, kui aga ainult saaks uuesti jalule seada tsaari, mõisnike ja kapitalistide kõikvõimsust.

Jõuti varjamatu kontrrevolutsioonilise diktatuurini, tööliste massiliste mahalaskmisteni, jõhkra arveteõindamiseni talupoegadega, veebruari päevil kättevõidetud vabaduste täieliku hävitamiseni, pärast tsaari isevalitsuse kukutamist tekkinud nõukogude likvideerimiseni. Ainult seda mõisnikud ja kapitalistid vajasidki. Nad läksid koguni otsese riigiäraandmiseni — loovutasid saksa

keisri vägedele Riia ja kavatsesid loovutada neile revolutsiooni hälli — Petrogradi.

Bolševikud juhtisid ja viisid meie maa töörahva hulgad koguni Venemaa olemasolu aluseidki ähvardava korniloviaadi purustamisele.

Jubedustundega mõtled: mis oleks saanud Venemaast, kui 1917. a. sügiskuudel oleks võidu saanud Kornilov ja tema seljaga olev Venemaa kontrrevolutsioon! Meie rahval oleks tulnud siis kannatada kõiki kuulmatuid metsikusi, milledeks ainult on võimeline rahvahulki vihkav loomastunud kontrrevolutsioon.

Bolševikud juhtisid Venemaa rahvastelt kõrvale hirmsa hädaohu. Kui paljul hädal ja viletsusel, mis olid rahva kaela langemas, takistasid nad teostumast! Bolševike teened Kodumaa ees on äraarvamatud.

Kornilovi mäss oli nurja aetud. Nõukogud hakkasid võitluses, suurima hädaohu õhkkonnas arendama oma revolutsioonilist energiat. Rahvahulgad asusid järsult bolševike poolele. Oli vaja kättevõidetud põistsioone kindlustada. Ei tohtinud paigal tammuda, sest paigaltammumine otsustava võitluse ajal, nagu sõja ajalgi, toob vältimatult lüüasaamise, — oli vaja minna edasi, sotsialismi võidu poole, tähendab, revolutsioonilisele tormijooksule kodanlik-feodaalse korra vastu, Venemaa päästmiseks katastroofist.

Noil päevil kutsusid Lenin ja Stalin rahvast Venemaa hukkumisest päästmise nimel ülestõusule, kutsusid revolutsioonile. Maa sõjalise kaitsevõime loomine, sotsialismi ülesehitamine ja Venemaa majandusliku sõltumatus ning poliitilise iseseisvuse kindlustamine olid kõige tihedamalt üksteisega seotud. Lenin ja Stalin selgitasid, et sotsialismi võit sünnitab Venemaa ümber, annab talle uued majanduslikud võimalused, innustab rahvast uuteks kangelasgedeks. „Kas hukkuda või tormata täie auruga edasi. Nõnda on ajaloost küsimus asetatud“¹, ütles Lenin.

Kaalul oli Venemaa päästmine, rahva elu ja vabadus. Leninile olid teada need raskused, mis on ees võitluses saadanliku vaenlase vastu. Ta võrdles ülestõusu sõjaga ja rõhutas, et sõda nõuab oskust, kuid samasugust „oskust ja kolmekordset julgust“ nõuab ka relvastatud ülestõus. Meie suur Lenin õpetas bolševikele, õpetas rahvale, et parem surra kui vaenlast läbi lasta.

Kodanluse poolt ähvardav surmaoht rippus Venemaa kohal. Relvastatud võitluse, üldrahvaliku ülestõusu raudse käega kõrvaldada

¹ Lenin, Teosed, k. XXI, lk. 191.

see oht — säärane oli ülesanne. „Emb-kumb: kas Kerenski valitsuse võim, — ja seega mõisnike ja kapitalistide valitsus, sõda ja korralagedus. Või nõukogude võim, — ja seega tööliste ja talupoegade valitsus, rahu ja korralageduse likvideerimine“¹, — nõnda sõnastas seltsimees Stalin patriootilise ülesande, mis ühendas rahvahulki — töölisi, talupoegi ja soldateid — ülestõustu bolševistliku lipu ümber.

Rahvas hakkas ikka rohkem ja rohkem mõistma, et kaalul on tema elu, tema tulevik, tema Kodumaa — Venemaa — tulevik. Soldatid olid valmis oma relvad tööle panema. Töölised asutasid punakaardi. Sinna astus sanitarideks ja võitlejaiks ka naistöölisi. Ühes oma meeste, isade ja vendadega valmistasid nad võitluseks vaenlase vastu. Balti laevastiku madrused olid rahvaga, bolševikega.

Ülestõusu päevad lähenesid. Lenin saabus 24. oktoobri õhtul Smolnõisse — bolševike kindlusesse, kus oli Stalin, ja asus rahvahulkade algava ülestõusu etteotsa.

Noil ajaloolistel tundidel, kui revolutsioon saavutas pealinna tänavail võidu järel, esines Lenin Smolnõis Tööliste ja Soldatite Saadikute Petrogradi Nõukogu koosolekul. Revolutsiooni tuleks sündinud noore nõukogude võimu ülesande väljendas ta nõnda: „Meie peame Venemaal nüüd tegelema proletaarse sotsialistliku riigi ehitamisega.“²

Lenini suust kuulis revolutsiooniline rahvas, et on teostunud tema sajandite-pikkune unistus Venemaa vabadusest ja õnnest. Rahvas juubeldas. Lenin käskis tormijooksuga vallutada Talvepalee. Ülestõusule asunud rahvas hakkas Lossiplatsi poole voolama.

Petropavlovski kindluse kahuritorud ja ristleja „Aurora“ võitlusvalmis suurtükid olid suunatud Talvepaleele. Ristleja „Aurora“ kahuripaugud 25. oktoobril (7. novembril) kuulutasid kogu maailmale uue ajastu algust inimkonna ajaloos.

Petrogradi Talvepalee ründamise ja vallutamisega, kus oli kindlustanud end viimne kodanlik valitsus, lõppes see sajandite jooksul ainukordne ja kuulsusrikas päev — 25. oktoober (7. november) 1917. „See oli revolutsiooni sangarlik hetk,“ meenutab üks Talvepalee vallutamisest osavõtjaid, „kaunis, unustamatu. Ööpimeduses, valgustatuina kahvatust valgusest ja laskude verevatest sähvivatest välgatustest, jooksid kõigist ümberkaudsetest tänavatest ähvardavate varjudena tööliste-punakaartlaste, madruste ja soldatite ahelikud, komistades, kukkudes ja jälle tõustes, ent sekundiski katkes-

¹ Lenin ja Stalin, Valitud teosed 1917. a., Gospolitizdat, 1938, lk. 385.

² Lenin, Teosed, k. XXII, lk. 5.

tamata oma kiiret, rajulist edasitormamist... Kui vaikus Petro-pavlovski kindluse ja ristleja „Aurora“ kolmetolliste undamine ja mürin, kaikus õhus kuulipildujate ja püsside lakkamatut raginat mattes üksainus võidutsev „hurraa“, võimas, kaasakiskuv, mis ühendas kogu kirjut rahvahulka, mis kees nagu vulkaan. Veel hetk — ja võidukisa oli juba teisel pool barrikaade. Inimeste vool ujutab juba üle välistrepi, sissekäigud, trepid. Talvepalee on vallutatud.“

Sel maailmaajaloolisel 1917. a. oktoobrikuu 25. päeval (7. novembril) pandi kehtima nõukogude võim, loodi Nõukogude Venemaa. Avanesid senitundmatud teed ja avarad väljavaated kõigi Venemaa jõudude tormiliseks arenemiseks, vene rahva ja koos temaga — kõigi Venemaad asustavate rahvaste ainelise heaolu vääramatuks tõusuks ja kõigi vaimsete võimete lakkamatuks kasvuks.

Suunates ja organiseerides tööliste, talupoegade ja haritlaste revolutsioonilisi ja loovaid pingutusi, löid bolševikud võimsa sotsialistliku suurriigi. Selle hämmastav elulisus ja vankumatu vastupidavus on läbi proovitud itaalia-saksa roimarite ja inimsööjate vastu peetud Nõukogude Liidu rahvaste Suure Isamaa- ja Vabadussõja tormides ja tuultes.

II

Kodusõja tules kaitstes Nõukogude vabariik oma iseseisvust

Oktoobri tee ei ole sile tee, ei ole kerge jalutuskäik sotsialismi töötatud maale. Uue, Nõukogude Venemaa surmaheitluses vana, hukkumisele mõistetud maailmaga ei tahtnud vana maailma pool-dajad relvi maha panna. Ent pärast võitu Petrogradis võitsid Nõu-kogud kõikjal.

Üle kogu määratu suure Venemaa territooriumi levis nõukogude võim nii kiiresti, et Lenin nimetas seda nõukogude võimu „võidu-käiguks“. Rahvahulkade võidurõõmul ei olnud otsa ega äärt. Töö-lismasside meeleolu nõukogude võimu võidust teadasaamisel kirjel-das tuntud kirjanik Dmitri Furmanov järgmiselt. Kui ta hilja öösi Ivanovo-Voznessenski nõukogu koosolekule ilmudes teatas rõõmustavat uudist, et Kerenski Ajutine Valitsus on kukutatud ja Lenini juhitud nõukogude võim on võitnud, siis tekkis hetkeks vaikus, seejärel aga... „viivu pärast saal mürises. Hüüti, mis kel-lelgi pähe tuli — kes needusi, kes tervitusi —, suruti üksteisel käsi, karati pinkidele, teised jälle millegipärast aplodeerisid, trambiti jalgadega, peksti keppidega vastu pinke, vastu seinu, karjuti valju häälega: seltsimehed! seltsimehed! seltsimehed!.. Kajasid hõiked, lauluüritused — kõik sulas kokku üheksainsaks, segaseks müraks... Keegi hüüdis — „Internatsionaal!“ Järsku tekkisid kaosest, kõve-nesid ja mürisesid selle proletaarse hünni helid. Oleme seda hünni oma elus enne seda ja ka pärast seda laulnud sadu kordi, aga ma ei mäleta teist säärast päeva, kus oleksime seda laulnud nii nagu nüüd: nii võimsalt avaneva sisemise jõuga, nii suure ekstaasiga, nii puhta ja sügava usuga igasse sõnasse...“

Ülev oli see töö, mille sooritas rahva, bolševike, Lenini ja Stalini poolt kehastatud revolutsioon. Igavesti püsivad inimsoo mälestu-ses suure Lenini poolt esitatud esimesed nõukogude võimu dekree-did ja neid hoitakse tänulikult põlvest põlve.

Veel nüüdki on tunda leninlike dekreetide kuuma hingeõhku,

dekreetide, mis anti rahu kohta, maa kohta, tööliskontrolli kohta; seisuste, naiste üheõiguslususe ja rahvusliku rõhumise kaotamise kohta; pankade, raudteede ja suurtööstuse natsionaliseerimise kohta.

Uue, Nõukogude valitsuse dekreedid ja kõik Nõukogude poolt tarvitusele võetud abinõud kohtadel sooritasid ehtrahvaliku, läbi ja läbi demokraatliku töö. Bolševikest juhitud ja suunatud hakkasid Nõukogude Venemaa töölised ja talupojad esmakordselt maailmas teostama tõelist rahvavalitsust.

Esmakordselt osa võttes teadlikust loovast ühiskondlikust elust pühkisid rahvahulgad esotsas töölisklassiga raudse luuaga ilma kahetsuseta minema orjaaja vastikud jäänused ning puhastasid pinda sotsialistliku ühiskonna uue, kauni hoone aluste rajamiseks ja ehitamiseks.

Tööraha vaenlased ennustasid tigidalt noore Nõukogude vabariigi vältimatut hukkumist. Nad panid raevukalt vastu nende poolt sajadite vältel kokkuklopsitud töötavate hulkade rõhumise ja orjastamise aparaadi purustamisele.

Tõsine sõjaohu ligines Nõukogude vabariigile.

Töölised, talupojad ja intelligentsi parimad, kõige demokraatlikumad esindajad mõistsid, mida see ähvardab tuua rahvale ja maale. Oli ju kaalul alles hiljuti verises võitluses kättevõidetud saavutuste kadumaminek: talupojad pidid kaotama need 150 miljonit tiinu maad, mis nad olid saanud lisaks oma hingemaale; töölised pidid kaotama vabrikud, mis olid ära võetud kurnajailt; naised pidid uuesti orjusse langema; rohkearvulised rahvused, kes olid nõukogude võimu käest saanud vabaduse ja iseseisvuse, pidid selle jällegi kaotama. Oli ähvardamas selle vaba elu ja nende hindamatute hüvede kaotamise oht, mis olid kätte võidetud rasketes võitlustes.

Lenin nägi lähenevat sõjaohu ja hoiatas tungival, et kõigil on tarvis valmis olla vastsündinud nõukoguliku isamaa kaitsmiseks. „...Meie, töölised ja talupojad“, kirjutas Lenin, „ütleme endale ja kogu maailmale, ning suudame seda ka tõestada, et asume kui üks mees Nõukogude Vabariiki kaitsma...“¹

Töölised ja talupojad asusid kaljuna oma nõukogude võimu, oma saavutusi kaitsma.

Ajalooliselt lühikese ajaga, 1917. a. novembri ja 1918. a. veebruarini vahel, mida Lenin nimetas „kapitali ründamise perioodiks

¹ Lenin, Teosed, k. XXIII, lk. 16.

punakaardi poolt“, murdis nõukogude võim kodanluse majandusliku selgroo. Lenin kutsus üles majandusliku alusmüüri ehitamisele, millele püstitatakse suurejooneline sotsialismi hoone.

„On vaja kõigi meie jõudude äärmist pingutamist,“ ütles siis Lenin, „et asjaolude kokkusattumise läbi meile antud hingetõmbust ära kasutada nende väga raskete haavade ravimiseks, mida sõda on lõonud Venemaa kogu ühiskondlikule organismile, ja meie maa majanduse edendamiseks, ilma milleta ei saa juttugi olla meie kaitsevõimsuse vähegi tõsisest tõstmisest.“¹

Lenin töötas välja väga laialdase kava sotsialistlikule ülesehitustööle ja Nõukogude riigi võimsuse tõstmisele asumiseks. Kui esimestel kuudel toimus „ekspropriaatorite eksproprieerimine“, siis nüüd oli juba kätte jõudnud aeg saavutatud võitude kindlustamiseks ja nõukoguliku rahvamajanduse ülesehitamisele asumiseks. Oktoobrielsel päeval bolševikud veensid Venemaad, oktoobripäevil bolševikud vallutasid Venemaa rikaste käest rahvale. Oli saabunud aeg, kus oli vaja, nagu ütles Lenin, õppida Venemaad valitsema.

Ülimaks ülesandeks seadis Lenin uue töödistsipliini, nõukoguliku distsipliini kehtimapanemise.

Bolševike partei poolt juhitud suurima vaivastusega ja revolutsiooniliste jõudude täie pingega täitma leninlikku sotsialistlikule ülesehitustööle asumise plaani.

Selle põhjalikult väljatöötatud plaani teostamise ajaks tookord nurja saksa vallutajad, saksa keisri vägivalla-armeed, kes tõstsid oma mõõga Nõukogude Venemaa vastu.

Sõjaohu algas 1918 a. veebruaris saksa pealetungi ähvardusega Nõukogude Venemaale, mille eesmärgiks oli likvideerida nõukogude võim, tükeldada meie maa ja muuta meie Kodumaa asumaaks.

Juba üsna 1914.—1918. a. esimese maailmasõja algul, mille valendas keiserlik Saksamaa, esitas grupp saksa suurtööstureid, kuhu kuulusid „rauakuningad“, „suurtükikuningad“, „söekuningad“ jt., samuti kõige mõjuvõimsamad preisi mõisnikud, oma valitsusele märgukirja, milles taotleti protektoraadi (ülemvalitsuse) teostamist Lõuna-Venemaa ja Volgamaade üle ning kõigi vene rikkuste anastamist.

Sakslaste kallaletung ajajärgul, kus noor Nõukogude vabariik asus rahulikule ülesehitustööle, oli surmaohuks Nõukogude Vene-

¹ L e n i n, Teosed, k. XXII, lk. 440.

maa elule. Sakslased saatsid oma väed relvitu maa vastu, kes oli oma armee demobiliseerinud. Need olid kardetavad, julmad vaenlased. Need „saksa imperialismi röövliid...“ kirjutas Lenin, „riisusid paljaks poole Euroopat ja kägistasid suurema osa väikestest maadest ja nõrkadest rahvastest“¹. Need olid praeguste hitlerlike inimsööjate otsesed eelkäijad. Lenin kirjutas tookord sakslaste kohta, et nad püstitasid rekordi oma sõjaliste metsikustega.

Lenin ja Stalin, bolševikud olid alati rahvaga ja tundsid temas peituvaid jõude. „Ainult see võidab ja hoiab oma käes võimu,“ ütles Lenin, „kes usub rahvasse, kes sukeldub elava rahvaloomingu allikasse.“²

Ning Nõukogude valitsus pöördus 21. veebruaril 1918 Nõukogude Venemaa rahvaste poole Lenini kirjutatud üleskutsega „Sotsialistlik isamaa on hädaohus“. Rahvast ja tema revolutsioonilisi organisatsioone kutsuti ja kohustati „kaitsma igat positsiooni viimse veretilgani“.

Tiivustatud Oktoobri võitudest, olid rahvahulgad valmis andma elu oma Kodumaa kaitsmiseks. Ent eelkõige oli vaja oma armeed, rahvaarmeed. 1918. a. jaanuaris kirjutas Lenin alla ajaloolisele dekreedile, mis tegi korralduse „organiseerida uus armee „Tööliste ja Talupoegade Punaarmee“ nimetuse all“. Seda uut armeed komplekteeriti alguses vabatahtlikkuse alusel, töötavate hulkade kõige teadlikumate ja kõige organiseeritumate elementide hulgast, nagu öeldi dekreedis, aga ei möödunud mõnda kuudki, kui Nõukogude valitsus avaldas määruse kohustusliku sõjaväeteenistuse kohta.

Bolševike partei ja Nõukogude valitsuse kutsel asus kogu Nõukogude rahvas Kodumaa kaitsmisele. Punaarmeelased, punakaartlased ja partisanid andsid surmapõlgavalt oma elu nõukogude võimu päästmiseks, võidu saavutamiseks vaenlase üle.

Punaarmee noored väeosad peksid saksa rööv vallutajad Pihkva ja Narva all pihuks ja põrmuks.

Ent Lenin teadis, et niikaua kui sakslased ei ole puruks pekstud ja seda enam lõplikult võidetud, võivad nad hakkama saada igasuguse verise avantüüriaga, et aga püüda sõda võita. Bolševistliku partei VII kongressil, kus arutati sakslastega rahutegemise küsimust, lausus Lenin saksa imperialistide kohta, et „see kiskja hüppab hästi“, ja hoiatas parteid ja rahvast, et „ta teeb veel kord ühe hüppe. Selles ei ole kahtluse varjugi.“

¹ Lenin, Teosed, k. XXIII, lk. 179.

² Lenin, Teosed, k. XXII, lk. 48.

See, mida Lenin ette nägi, läks täpselt täide. Sellest hoolimata, et rahu oli tehtud, tungisid saksa rüüstajad igati Nõukogude Venemaad nõrgendada ja hävitada tahtes kogu oma veel allesjäänud jõuga Ukrainasse, Valge-Venemaale, Doni äärde, Kaukaasiasse.

Nõukogude valitsus ja bolševistlik partei mobiliseerisid rahvast halastamatuks rahvasõjaks vabaduse eest.

Üldrahvalik Isamaasõda saksa keisri verekoerte vastu, milles rahvas võitles kõigi oma jõudude, kogu oma tahte määratu pingutamisega, lõppes Nõukogude rahva võiduga. Punaarmee ja partisanide väsimatute löökide all põgenesid saksa keisri väed. Saksa röövvallutajad, kes olid tõmmanud endale kogu Nõukogude rahva viha ja põlguse, said seda, mida nad ära olid teeninud.

Kuid saksa ohu hävitamine ei likvideerinud teisi rohkearvulisi sõjaohte, mis rippusid Nõukogudemaa kohal kord ühes, kord teises kohas, ja vahel ka mitmes kohas korraga. Mõisnikud ja kapitalistid ühes oma kindralite — Koltšaki, Judenitši, Denikini, Krasnovi, Wrangelli, Pilsudski ja teistega — sobitasid kokkulepet kord sakslastega, kord teiste interventidega, et nõukogude võimu nõrgendada ja kukutada. Meie Nõukogude Kodumaa elu rippus juuksekarva otsas. Nii sõbrad kui vaenlased olid veendunud meie paratamatus hukkamises.

„Kui lugeda interventsiooniaegset Euroopa ja Ameerika suurajakirjandust,“ öeldakse „ÜK(b)P ajaloo lühikursuses“, „siis võib vaevata veenduda, et ükski silmapaistvam sõja- või tsiviilkirjanik, ükski sõjaasjanduse tundja ei uskunud nõukogude võimu võidusse. Vastupidi, kõik silmapaistvad kirjanikud, sõjaasjanduse tundjad ja kõigi maade ning rahvaste revolutsioonide ajaloolased, nii-nimetatud teadusmehed, — kõik nad karjusid ühest kõrist, et nõukogude võimu elupäevad on loetud, et nõukogude võimu lüüasaamine on vältimatu.“¹

Millest siis lähtusid kõik need ajakirjanikud ja kirjanikud, ajaloolased ja poliitikategelased, ennustades interventide ja kontrrevolutsiooni võitu ning noore nõukogude võimu lüüasaamise paratamatust?

Nõukogude Venemaa oli vaevalt hakanud formeerima oma Punaarmee, kuna interventidel ja valgekaartlastel oli täielikult väljakujunenud, võitluskogenud armee. Noorel Nõukogude armeel ei olnud veel vilunud sõjaväelisi kaadreid, Venemaa vaenlaste armeed omasid aga suurel hulgal tarvisminevat generaliteeti ja ohvitser-

¹ ÜK(b)P ajalugu. Lühikursus, lk. 195.

konda. Mitmed sõjatööstuse harud puudusid Nõukogude Venemaal täiesti. Punaarmee tundis puudust relvastusest ja laskemoonast, aga kusagiltki väljastpoolt ei olnud relvastusvahendeid võimalik saada, sest meie maa oli interventsiooni ja blokaadi kaudu kogu maailmast isoleeritud. Mis aga puutub Nõukogude Venemaa vaenlastesse, siis said nad külluses kõike vajalikku relvastust, laske-
moona ja riietust.

Määratu suured Nõukogude maa-alad, tema elulised keskused, tootmisbaasid ja toitluspiirkonnad olid vallutatud vaenulike armeeade väehulkade poolt. Nõukogude Venemaa oli igast küljest piiratud vaenlaste tulerõngaga.

Ja siiski, sellest hoolimata, tuli Nõukogudemaa võitjana välja ebavõrdsest võitlusest. Sakslaste-interventide ja valgekaartlaste armeed said lüüa.

Miks oli tulemus säärane? Seepärast, et raske kolmeaastase sõja vältel mobiliseeriti kõik Nõukogude riigi ja tema Punaarmee jõud.

Sakslaste kallaletung ja hiljem algav teiste imperialistide interventsioon nõudis oma arvukuselt võimsa Punaarmee loomist. Ja kirjjas Kesktäitevkomiteele esildas Lenin sääraste ülesande: „Otsustasime, et kevadeks on meil 1.000.000 meheline armee, nüüd on meil tarvis kolme miljoni mehelist armeed. Me võime selle saada. Ja me saame selle.“¹ Oli vaja tööliste ja talupoegade armeed, mis on võimas mitte ainult arvuliselt, vaid tugev ka distsipliinilt. Bolševistliku partei VIII kongressil märtsis 1919, kus Lenin ja Stalin tõstsid äärmise kategoorilisusega üles tõelise, regulaarse Nõukogude armee loomise küsimuse, nõudis seltsimees Stalin tungivalt ja erilise jõuga distsipliini kehtimapanemist armees: „Meie“, ütles siis Stalin, „kas loome tõelise tööliste ja talupoegade, peamiselt talupoegade, valjult distsiplineeritud armee ja kaitseme Vabariiki, või meie hukkume.“²

Kel ei ole teada, kuidas nõukogude võim, kuidas Lenin ja Stalin mobiliseerisid kogu maa, kogu tagala abiks rindele, kuidas bolševikud muutsid kogu noore Nõukogude Venemaa sõjalaagriks? Kel ei ole teada, kuidas Lenini-Stalini partei juhtimisel mobiliseeriti kõik ainelised vahendid, kõik inimreservid selleks, et suurendada Punaarmee jõudu, et peatumata varustada rinnet relvastuse, laske-
moona, riietuse ja toiduainetega?

¹ Lenin, Teosed, k. XXIII, lk. 217.

² Vt. Vorosilov, Artiklid ja kõned, ÜK(b)P Keskkomitee Parteikirjastus, 1937, lk. 555.

„...Punaarmee kasvas ja tugevnes võitluses välismaiste interventide-vallutajate vastu. Ta kaitses meie kodumaad võitluses saksa vallutajate vastu 1918. aastal, kihutades nad välja Ukraina ja Valge-Vene piiridest. Ta kaitses meie kodumaad võitlustes Entente'i välismaa vägede vastu 1919.—1921. aastani, kihutades nad välja meie maa piiridest.¹

Rahvas võitles rohkearvuliste vaenlaste vastu ja ühtlasi ehitas üles oma majandust. Seltsimees Stalin iseloomustas tabavalt meie maa tolleaegset olukorda, võrreldes rahvast müürseppaga, kes ühe käega ehitades teise käega kaitseb seda maja, mida ta ehitab.

Punaarmee võitles ennastalgavalt. Tema tundeid, samuti ka kogu Nõukogude rahva tundeid väljendati tolle aja kõige levinumas rahvalaulus, mida lauldi nii arvukail kodusõja rindeil kui ka tagalas:

Julgelt lahingusse lähme
nõukogude võimu eest,
ja ühiselt sureme
võitluses selle eest.

Lenin nõudis rahvalt distsipliini ja enesedistsipliini, enesesalgamist ja surmapõlgust. Ta hoiatas, et võitluses säärase vastasega nagu saksa imperialism ei piisa ainuüksi vaimustusest, et nii verine ja visa sõda nagu sõda sakslastega „andis vene rahvale kibeda, vaevarikka, ent tõsise teadmise — organiseeruda, distsiplineeruda, alistuda ja luua niisugune distsipliin, et see oleks eeskujuks“.² Saksa reetliku pealetungi kõige ohtlikemal päevil ütles Lenin töölistele ja talupoegadele: „Looge enesedistsipliini, ranget distsipliini, muidu lamate tulevikus saksa saapa kontsa all...“³

Lenin ja Stalin ühes teiste parimate bolševistliku partei tegelastega juhtisid otseselt maa kaitsmist. Kõikjale, kus rinnetel ähvardas surmaoht — lõunas, Petrogradi juures, Tsaritsõni all, Permis, läänes —, sinna saatsid Lenin, partei ja valitsus oma parimaid inimesi, bolševikke, ustavaid, vapraid proletaarlasi. Sinna, kus segadus ja paanika võis igal hetkel muutuda abituseks, katastroofiks, sinna ilmus ikka seltsimees Stalin.

Vaenlased ähvardasid Nõukogude rahva elu, koguni Nõukogude Venemaa olemasolugi. Meie maa tähtsaimad elulised keskused olid ohustatud. Saksa palgasulane kindral Krasnov tungis oma jõukudega

¹ Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, RK Poliitiline Kirjandus, Tallinn 1944, lk. 47.

² Lenin, Teosed, k. XXII, lk. 328.

³ Sealsamas, lk. 326.

Tsaritsõni (Stalingradi) poole, kindral Judenitš sööstis Petrogradi poole ja kindral Denikin, vallutanud Donbassi ja Ukraina, tungis Moskva peale.

Tsaritsõn oli surmaohus. Ja see ei olnud oht mitte ainult Tsaritsõnile. Tsaritsõni vallutamine Krasnovi jõukude poolt oleks sulgenud tulerõnga, millesse oli pigistatud Nõukogude Venemaa, oleks lõiganud ta ära viimsetest viljaallikatest ja Bakuu naftast ning oleks ühendanud lõuna ja Volgataguse kontrrevolutsioonilised jõud. Ja siis — tee Moskvasse oleks olnud lahti...

Keda saata selle elulise sõlme päästmiseks? Lenin saatis sinna seltsimees Stalini. Tsaritsõni ümber, otse Tsaritsõni lähistele kuhjusid kokku Krasnovi relvastatud jõud. Tsaritsõnis endas tegutsesid valgekaartlased ja Trotski poolt saadetud ja toetatavad äraandjad.

1918. a. augusti keskel muutus olukord Tsaritsõnis kriitiliseks. Ajalehe „Soldat Revoljutsii“ eriväljaandes, mis oli alla kirjutatud Stalini ja Vorošilovi poolt, öeldi: „Linn on hädas. Punase Tsaritsõni peale sööstavad mõisnike, pankurite ja kaupmeeste jõledad palgasõdurid. Kõik kui üks mees linna kaitsmisele!“ „Rahvakomissaride Nõukogu“, öeldi selles läkituses, „ja kõik revolutsioonilised naabrid jälgivad terava tähelepanu ja kõige võimaliku kaasabiga Punase Tsaritsõni kangelaslikku võitlust kogu Nõukogude Venemaa kõige elulisemate huvide ja ühtlasi ka enda vabastamise eest Krasnovi jõukude sissetungist.“ Läkitus lõppes tähelepanuväärsete bolševistlike sõnadega: „Punase linna päästmine oleneb nõukogude ringkondade edasisest visadusest, distsiplineeritusest, teadlikkusest, vastupidavusest ja hoogsast isetegevusest.“ Geniaalne väejuhioskus, mida ilmutas seltsimees Stalin Tsaritsõni kaitsmisel, tema raudne tahe, seesmise kontrrevolutsiooni halastamatu mahasurumine ja tema otsustavad sammud sõjaväeosade reorganiseerimise ja distsipliini jaluleseadmise alal päästsid 1918. a. septembris-oktoobris Tsaritsõni.

Moskva aga ja kogu Nõukogude Venemaa elasid vähe aega enne seda üle kõige hirmsamaid, ärevamaid päevi. 30. augustil 1918 tulistas sotsialist-revolutsionäär Kaplan Leninit mürgitatud kuulidega, haavates teda raskesti. Nagu hiljem selgus, teostati see kuritegelik roim „viienda kolonni“ peameeste — rahva vaenlaste — Trotski, Zinovjevi, Buhharini, Kamenevi ja nende kaaslaste teadmisel ja kaastegevusel.

Seda, mida ei õnnestunud sakslastel teha 1918. a. kevadel — val-

lutada Petrograd —, püüdis teha kindral Judenitš 1919. a. kevadel. Valge-soome ja valge-eeesti vägede toetusel tungis ta Petrogradi poole. Selle manöövri eesmärgiks oli idarindel edukalt Koltšaki peale tungiva Punaarmee jõudusid ära tõmmata. Judenitš murdis oma kõrilõikajatega läbi ja seisis otse Petrogradi — revolutsiooni hälli väravate ees. Lenini ettepanekul saadeti Petrogradi päästmiseks seegi kord seltsimees Stalin. Nagu pool aastat enne seda Tsaritsõnis, nii ka Petrogradis tõstsid kõige ohtlikumal hetkel pead äraandjad ja salakuulajad. Lenin telegrafeeris seltsimees Stalinile: „Kõik Petrogradile toimuva valgekaartliku pealetungi asjaolud sunnivad oletama, et meie tagalas ja võib-olla otse rindelgi on olemas organiseeritud äraandmine... Palun pöörata erilist tähelepanu neile asjaoludele ja võtta tarvitusele äärmisi abinõusid vandeseltside avastamiseks.“¹

Stalin avastas ohtliku valgekaartliku vandenõu otse rinde staabis ja hävitas äraandjad ja vaenlased. Kiirete operatsioonidega maalt ja merelt likvideeriti kiiresti kontrevolutsiooniline mäss Punaarmee tagalas asuvais fortides. Valgekaartlikud väed löödi tagasi, hädaoht Petrogradile likvideeriti ja Judenitši armee purustati, kuna kindral ise põgenes välismaale.

Vaevalt oli Petrograd sellest ohust pääsnud, kui surmaoht hakkas ähvardama Moskvat. Kindral Denikin, vallutanud Donbassi ja tunginud laia rindega 1919. a. suvel Ukrainasse, hakkas meie vägesid põhja poole suruma. Denikin vallutas Harkovi, lähenes Tuulale ja ohustas Moskvat. Kapitalistid lubasid miljoneid rublasid sellele valgekaardi polgule, kes esimesena Moskvasse sisse tungib. Vaenlased pidasid Nõukogude Venemaa hukkamist vältimatuks. Denikin oli kõige tõsisem ja ohtlikum vaenlane. „Võitluses säärase vaenlase vastu“, kirjutas Lenin, „on vaja ülima määrani viidud sõjalist distsipliini ja sõjalist valvsust. Midagi maha magada või meelekindlust kaotada — tähendab kaotada kõik.“²

Lenin esines üleskutsega „Kõik võitluse Denikini vastu!“ Bolševike partei ja Nõukogude valitsus paiskasid tõepoolest kõik võitluse selle ohtliku vaenlase vastu. Kokku koondama ja korraldama Punaarmee võitlejaid, korda jalule seadma Lõunarindel ja võitu organiseerima Denikini üle saadab Lenin jällegi seltsimees Stalini. Kihutanud staapidest minema Trotski agendid, töötas Stalin välja

¹ Dokumente Petrogradi kangelasliku kaitsmise kohta 1918. a. Moskva 1941, lk. 24.

² Lenin ja Stalin, Teoste kogumik ÜK(b)P ajaloo tundmaõppimiseks, k. II, lk. 255.

oma geniaalse plaani Denikini purustamiseks, mis kiideti heaks Lenini poolt. Lõunarindel ja samuti ka teistel rinnetel innustas Stalin isikliku eeskujuga nõukogude võimu eest võitlejaid, liitis ühte inimesi ja juuris otsustavalt välja igasuguse paanika ja reetmise. 1919. a. oktoobri lõpul löödi Denikini väed lõplikult puruks, ja meie Punaarmee poolt jälitatuna valgus tema armee lõuna poole. Lõunarajoonid olid varsti täies ulatuses vabastatud.

Kõik rahva jõud olid mobiliseeritud võidu organiseerimiseks. Määratu suurt osa etendas Nõukogude rahva partisanisõda saksa röövvallutajate ja vene kontrrevolutsiooni vastu.

Bolševike partei õhutas võitlusele rahvamaasse sakslaste ja valgekaartlaste poolt vallutatud maa-aladel. Rahvasõda võttis hiiglasliku ulatuse nii Ukrainas ja Valge-Venemaal kui ka Uuralis ja Siberis. „Punased partisanid — need on punased surmapataljonid,“ öeldi ühes juhendis. „Nad peavad rahva vaenlaste vastu võitlema viimse padrunini, viimse hingetõmbeni. Nad peavad võitma või surema.“ Ning partisanid, noore Nõukogude Venemaa vaprad pojad, noore Punaarmee ustavad kaasvõitlejad, kirjutasid sangarlikke lehekülgi võitluse ja võidu ajalukku. Nende kuulsus püsib sajandeid. Kodusõja partisanide parimad traditsioonid on omaks võetud Nõukogude rahva poolt saksa roimarite vastu peetud Suure Isamaasõja partisanide — rahvatasujate poolt. Oma kangelastegudega, oma julguse ja vaprusega, oma ustavusega nõukogude võimule ja armastusega Kodumaa vastu on partisanid kuulsaks teinud kodusõja ajaloolised päevad.

Nende päevade ei kustu kuulsus,
iialgi ei tuhmu ta!
Meie partisanisalgad
võtsid linna linna järel . . .

Nõukogude Venemaa tööliste ja talupoegade Isamaasõda saksa okupantide vastu, välismaiste interventide vastu ja vene kodanlik-feodalistliku kontrrevolutsiooni vastu lõppes Nõukogude vabariigi otsustava võidu ja kõigi katsete haleda nurjumisega võita sotsialismi-maad ja kukutada nõukogude võimu.

1922. aastaks oli Nõukogudemaa Muurmanist Kaukaasiani ja Minskist Vladivostokini lõplikult vabastatud kõigist vaenulikest relvastatud jõududest. Nõukogude inimesed, nagu lauldakse rahvalaulus, —

Puruks peksid atamaane,
hajutasid valged väed,

ja siis Vaiksel ookeanil
lõpetasid sõjaretke . . .

Kodusõda, s. o. Venemaa rahvaste tööliste ja talupoegade sõda nõukogude võimu välis- ja sisevaenlaste vastu lõppes Nõukogude Venemaa võiduga.

Innustatuna Leninist ja Stalinist ning juhituna bolševikest säilitas Nõukogude rahvas oma riikliku iseseisvuse, kaitses oma nõukogude võimu ja kindlustas oma Kodumaa vaba olemasolu ning tema arenemise teel sotsialismile.

III

Nõukogude riik - rahvaste kindel liit

Kodusõja, interventsiooni ja blokaadi tormid ja tuuled olid möödas. Nõukogudemaa taevast läks järjest selgemaks. Maa hakkas likvideerima purustusi, mida oli tekitanud sõda — imperialistlik sõda ja kodusõda. „Palkhaaval ja kivihaaval“ taastati laostunud ja purustatud majandust.

Tööraha veel mitte küllalt vilunud, mitte küllalt osavad käed pühkisid revolutsioonilise otsustavuse ja vaimustusega oma ajalooliselt teelt minema kõik tõkked, mis seni olid takistanud surve all peetud ja rõhutatud massidel edu poole sammumast, helge tuleviku poole, üldise heaolu ja kindla rahu poole sammumast. Rahvahulgad ehitasi üles omaenda isamaad.

Esimene Rahvakomissaride Nõukogu dekreet, mis oli alla kirjutatud Lenini poolt, kõlas nõnda: „Nüüdsest peale kuulub kogu võim Nõukogudele“. Ja Nõukogud kasutasid kogu oma võimutäiust, kogu oma autoriteeti ja kogu oma seotust massidega töörahva heaks, selle heaolu tõstmiseks, selle kultuuri edendamiseks, rahu kindlustamiseks ja Nõukogude rahva autoriteedi kõvendamiseks kõigi maailma rahvaste seas.

Vabaduse piduliku võidulauluna kõlas üle kogu maailma Lenini kaasvõitleja, suure Stalini poolt koostatud „Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon“.

Oktoobrirevolutsioon algas üldise vabastamise lipu all. Ja vaa-dake, mis lausuti deklaratsioonis: „Talupojad vabastatakse mõisnike võimu alt, sest mõisnikel pole enam õigust maa peale — see on kaotatud... Töölised vabastatakse kapitalistide tujude ja meelevalla alt, sest nüüdsest peale seatakse sisse tööliste kontroll tehaste ja vabrikute üle. Kõik, mis elab ja on elujõuline, vabastatakse vihatud ahelaist.“

Nõukogude vabariigi rahvad, töölised ja töötavad talupojad „hakkasid ise üles ehitama uut, proletaarset riiki, hakkasid

metsiku võitluse hoos, kodusõja möllus kavandama ilma eksploateerijateta riigi põhialuseid“.¹

Võidu saavutanud rahvas hakkas lammutama kodanluse vana riigimasinat. Tsaari ministeeriumid, kaupmeeste linnavalitsused ja mõisnike maavalitsused lammutas ülestõusnud rahvas halastamatult ja asutas nende asemele nõukogude organid — rahvakomissariaatidest kuni külanõukogudeni.

Nõukogud kehastasid endas tööliste ja talupoegade liitu, seejuures säärast liitu, kus juhtiv osa kuulub töölistele. Alguses esindasid Nõukogud rahva enamuse huvisid, Stalinliku Konstitutsiooni kehtestamisel hetkest peale hakkasid nad aga esindama kogu ühtseks muutunud rahva huvisid.

Nõukogude riik surus raudse käega maha võimult tõugatud mõisnike, kaupmeeste ja kapitalistide, suurvürstide, aadlike ja tsaristlike kindralite katsed salanõude ja äraandmistel teel vana võimu uuesti jalule seada. Nõukogude riik rajas oma, rahvaomase Tööliste ja Talupoegade Punaarmee ja oma Sõjalaevastiku Nõukogudemaa piiride kaitseks, rahva kaitseks vaenlaste kallaletungide vastu. Nõukogude riik asutas erilised karistusorganid ja oma, nõukogude salaluure salakuulajate, mõrvarite ja kahjurite püüdmiseks ja karistamiseks.

Nõukogude riik on rahvariik, rahva enda demokraatlik organisatsioon. Niisugust riiki ei ole inimsugu veel kunagi näinud. Kogu oma organisatsiooni võimsuse, kogu oma mõjuvõimu ja oma lahutamatu sideme jõu rahvaga kasutas Nõukogude riik rahva tahte organiseerimiseks ja tema piiritu algatusvõime ning loovate jõudude vallandamiseks sotsialistliku ühiskonna rajamise otstarbel.

Oma määratu suurt paljurahvuselist riiki ehitas ja kindlustas Nõukogude rahvas uue, inimsoo ajaloos enneolematu riigi tüübina, kõige demokraatlikumana kõigist maakeral tuntud võimudest, kõige progressiivsemana kõigist riiklikest organisatsioonidest maailmas.

Töös ja halastamatus võitluses rahva vaenlaste vastu tugevnes Nõukogude riik. Vene Sotsialistliku Föderatiivse Nõukogude Vabariigi 1918. a. vastuvõetud Konstitutsioonist (Põhiseadusest) kuni Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu 1936. a. vastuvõetud Stalinliku Konstitutsioonini (Põhiseaduseni) on pikk tee, mis on Nõukogude rahva poolt ära käidud Lenini-Stalini lipu all. See on meie Kodumaa täieliku ümberkujundamise, tema muutmise tee kehvast ja nõrgast maast suureks, võimsaks Nõukogude riigiks.

¹ Lenin, Teosed, k. XXIII, lk. 371.

Ülesminek seda teed mööda oli järsk ja raske, kuid iga käänak sel ülesminekul avas üha laiemalt silmaringi, nõukogude inimesed mehistusid ja kasvasid sellel teel, tööliste, talupoegade ja intelligentsi liit muutus järjest tugevamaks, rahvaste sõprus järjest kindlamaks, sotsialismi edusammud tööstuses ja põllumajanduses, linnas ja maal järjest otsustavamateks ja meie maa kaitsevõime järjest võimsamaks.

Inimene muutus õigusetust „tema kõrguse alamast“ uhkeks Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kodanikuks:

Piirist piirini, kus lääs, kus ida,
kauges lõunas, kargel põhja raal
igauks on peremees, ja teda
hoitud, hinnatud on kodumaal.

Nõukogude inimene kannab väärikalt Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kodaniku kõrget nimetust. Viis aastat pärast nõukogude võimu rajamist 1917. a. moodustati 1922. a. detsembris Nõukogude Liit. Selle ajani olid olemas eraldi Venemaa (VNFSV), Ukraina (UNSV), Valge-Vene (VNSV) ja Taga-Kaukaasia sotsialistlik föderatiivne nõukogude vabariik (TNFSV — temasse kuulusid Gruusia, Azerbaidžan ja Armeenia). Oli saabunud aeg nende nõukogude vabariikide tihedamaks liitmiseks ühtseks riiklikuks liiduks.

Millest see oli tingitud?

Imperialistliku sõja ja seejärel ka kodusõja aastad ei olnud möödunud jälgi jätmata. Meie maa laastatud põllud, rohked seismajäänud tehased ja kurnatud ning lõhutud majandus nõudsid oma taastamiseks kõigi meie maa rahvaste vennalike pingutuste ühendamist. Ei saanud taastada purustatud rahvamajandust ja liiati veel üles ehitada uut, sotsialistlikku majandust olukorras, kus nõukogude vabariigid on üksteisest lahus. Ja oli veel üks, mitte vähem tähtis põhjus, mis tungivalt nõudis kõigi rahvusvabariikide liiduks ühendamist. See oli vajadus luua tugev, kaitsevõimeline riik, mis oleks võimeline vastu panema kõigile nõukogude võimu vaenlaste uutele kallaletungidele meie nõukogude maale.

Kiireimaks ja tihedamaks ühinemiseks sundisid ka kõigi Venemaal asustavate rahvaste vennalikud tunded, kes olid õlg õla kõrval võidelnud ühes vene rahvaga ja temaga eesotsas ühise vaenlase — tsaari isevalitsuse vastu, kes olid kinnitanud oma liitu kodusõja tules ja kaitsnud oma Kodumaad välismaiste interventide kõigi vallutuskatsete eest.

Nõukogude Venemaa rahvaste ühinemine pidi olema vabataht-

lik. „Meie tahame vabatahtlikku rahvaste liitu,“ kirjutas Lenin a. 1919, „säärast liitu, mis ei lubaks mingit ühe rahva vägi-valda teise kallal, — säärast liitu, mis oleks rajatud kõige täielikuma vastastikusele usaldusele, selgele teadvusele vennalikest ühtsusest, täiesti vabatahtlikule kokkuleppele.“¹ Säärase vabatahtlikkuse vajalikkust rõhutas ka seltsimees Stalin. „... Ükski rahvaste liit,“ ütles seltsimees Stalin, „ükski rahvaste ühinemine ühtseks riigiks ei saa olla kindel, kui selle aluseks ei ole täielik vabatahtlikkus, kui asjaomane rahvas, kui rahvad ise ei taha ühineda.“²

Nende suurte põhimõtete alusel loodigi nõukogude liitriik — NSVL.

1922. a. detsembris toimus I Üleliiduline Nõukogude Kongress, kes kinnitas Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu moodustamise.

Lenin oli siis juba tõsiselt haige. Kongressi juhtiv seltsimees Stalin märkis oma kõnes, et Liidu loomise päev on murranguks Nõukogude riigi ajaloos, et uus periood teeb lõpu nõukogude vabariikide lahus olemisele, et ühtne liitriik peab mõtlema ka sellele, et kujuneda tõsiseks rahvusvaheliseks jõuks. Sellel seltsimees Stalini näpunäitel oli väga sügav mõte. Stalini sõnade mõte seisis selles, et oli vaja luua majanduslikult võimas ja järelikult ka kaitsevõimeline liitriik, sest saavutada kaalu rahvusvahelistes küsimustes, võita tähtsust riikide hulgas võisime ainult siis, kui muutume majanduslikus suhtes iseseisvaks ja sõjalises suhtes võimsaks.

Kui Lenini ja Stalini algatusel ei oleks Nõukogude Liitu loodud, kui seltsimees Stalin ei oleks Liidu arendamise ja tugevdamise eest nii palju hoolitsenud, ei oleks meie vabariigid — igaüks eraldi — iialgi selle ajaloolise ülesandega toime tulnud, — veel enam: meie rahvad oleksid langenud saagiks imperialistlikele suurriikidele, kes olid võimsamad majanduslikult ja sõjaliselt.

Kuid seda õnneks ei juhtunud. Vabariikide liit loodi. Valvel Nõukogude riigi huvide eest oli rahva poolt loodud Tööliste ja Talupoegade Punaarmee.

Ilma armeeta ei oleks noor Nõukogude riik saanud ühtki päeva olemas olla: oli vaja maha suruda võimult kukutatud mõisnike ja kapitalistide relvastatud vastupanu, oli vaja lühima ajaga organiseerida meie maa sõjalist kaitset välisvaenlaste kallaletungide vastu.

¹ Lenin, Teosed, k. XXIV, lk. 657.

² Stalin, Marksism ja rahvuslik-koloniaalne küsimus, Gospolitizdat, 1938, lk. 114.

Kohe esimestest poliitilise võimu kättevõitmise päevadest alates hakkas rahvas plaanikindlalt rajama oma tõelist, tsentraliseeritud armeed. Alanud kodusõja tingimustes oli see raske ülesanne, kuid ta lahendati kogu rahva pingutustega.

Punaarmee loodi teadliku distsipliini alusel ja ta oli kindel selle ürituse õigsuses, mida ta kaitses. See aitas tal võidu saavutada arvuliselt ülekaalukate ja materiaalselt hiilgavalt varustatud vaenlaste üle. Punaarmee kasvas ühes meie maa majandusliku ja poliitilise võimsuse kasvamisega. Bolševistlik partei ja seltsimees Stalin isiklikult töötasid intensiivselt täiesti ajakohase armee loomise kallal, tema relvastamise ja varustamise kallal kõige eesrindlikuma tehnika ja relvastusega.

Maailma suurimate maade armeede hulgast on meie armee kõige noorem. Kuid sellest hoolimata on meie Punaarmee vastu pidanud hitlerliku Saksamaa ja tema Euroopa kaaslaste soomusmasina hirmsale survele ja on saavutanud nende üle lõpliku ja täieliku võidu.

Sõjas veriste saksa roimarite vastu oli Punaarmee tugev oma tehnika poolest, mida väsimatus töös valmistas nõukogulik tagala, ta oli tugev teadmises, et ta võitlus on õige. „... iga Punaarmee võitleja võib uhkusega öelda, et ta peab õiglast, vabastavat sõda, sõda oma isamaa vabaduse ja iseseisvuse eest. Punaarmeel on õilis ja ülev sõjaeesmärk, mis teda vaimustab kangelastegudeks. Sellega ongi seletatav, et meil Isamaasõda sünnitab tuhandeid mees- ja naiskangelasi, kes on valmis surma minema oma kodumaa vabaduse eest.“¹

Punaarmee säilitas meie juhi ja väejuhi seltsimees Stalini juhtimisel veristes lahingutes röövelliku Saksamaa ja selle palgasulaste vastu oma rahva au, vabaduse ja elu ning Nõukogude riigi iseseisvuse ja olemasolu.

Oma armee poolt välisvaenlaste vastu kaitstuna suutis Nõukogude riik kindlustada kõigi Nõukogude rahvaste õitsengu, luua ja kindlustada meie maa majanduslikku ja sõjalist võimsust ja igaükselt arendada kõigi Nõukogude Liidu vennalikkude perre kuuluvate rahvaste vormilt rahvuslikku, sisult nõukogulikku, sotsialistlikku kultuuri.

Paljude sajandite vältel on vene rahvas õlg öla kõrval teiste rahvastega kujundanud Venemaa ajalugu. Vene inimesed on koos teistest rahvustest töötajatega üles tõusnud tsaaride vastu, mõisnike ja kapitalistide vastu. Kuid ainult nõukogude võimu ajal õppisid

¹ Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, lk. 52.

rahvad üksteist tundma nagu kord ja kohus ja hakkasid elama sõbraliku, vennaliku töörahva perena.

Sõbraliku perena elavad mu Kodumaa rahvad,
kümned vennaskeeled vabalt sulisevad nagu ojad luhal...

See toimus ainult seepärast, et purustades tsaari isevalitsuse ja vene imperialismi ahelad vabastasid vene töölised endise Vene impeeriumi rõhutatud rahvad neid kägistavast rahvuslikust survest. Vene rahvas, kes ise piiritult armastab oma vabadust ja iseseisvust, aitas kõigil teistel oma maa rahvastel saada vabaks ja iseseisvaks.

Meie maal elab umbes 200 rahvust, kes erinevad üksteisest oma ajaloo, oma eluviiside ja oma olustikuliste tingimuste poolest, — venelased, ukrainlased, valgevenelased, grusiinlased, uzbekid, kazahhid, tatarlased, juudid, armeenlased, türgid, baškiirid, kalmõkid ja palju, palju teisi rahvaid ja rahvusi.

Veel ei olnud täielikult vaikinud „Aurora“ kahuripaukude kergatused, kui Lenin kohe II Ülevenemaalise Nõukogude Kongressi esimeses läkituses „töölistele, soldatitele ja talupoegadele“ Oktoobri-revolutsiooni võidu ja selle lähimate ülesannete kohta deklareeris pidulikult, et uus, nõukogude võim „tagab kõigile Venemaal asustavaile rahvastele tõelise enesemääramise õiguse“. Vastloodud Nõukogude valitsuse koosseisus moodustati esmakordselt inimkonna ajaloos Rahvasajjade Rahvakomissariaat. Selle etteotsa asus kõige järjekindlam, kõige vapram võitleja rahvaste vabaduse eest, parim teoreetik rahvusküsimuse alal — seltsimees Stalin.

Mis on leninlik-stalinliku rahvuspoliitika aluseks?

Tadžiki ja Turkmeeni eesrindlike mees- ja naiskolhoosnike nõupidamisel partei ja valitsuse juhtidega 1937. a. ütles seltsimees Stalin nõnda: „1917. aasta oktoobris, kui meil hargnes suur proletarne revolutsioon, kui me kukutasime tsaari, mõisnikud ja kapitalistid, ütles suur Lenin, meie õpetaja, meie isa ja kasvataja, et nüüdsest peale ei pea olema ei valitsevaid ega alistatud rahvaid, et rahvad peavad olema võrdsed ja vabad. Sellega mattis ta hauda vana tsaristliku, kodanliku poliitika ja kuulutas välja uue, bolševistliku poliitika — sõpruse poliitika, vendluse poliitika meie maa rahvaste vahel.“

See on nõukogude rahvuspoliitika peamine alus. Seda kuulutasid kõigile rahvastele nõukogude võimu dekreedid ja Stalini kirjutatud „Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon“ ja läkitus Venemaa ja Ida muhameedlastele. Rahva juhid Lenin ja Stalin kuulutasid avalikult ja pidulikult, et enam üalgi ei tule tagasi tsarismi häbiväärne

poliitika, rahvaste üksteise kallale ässitamise poliitika, veresaunade ja pogrommide, tagakiusamise ja ülekohtu poliitika — rahvaste orjus.

Ja esmakordselt piinatud ja kõigest ilma jäetud rahvaste ajaloos kostis valitsuse poolt tõelise sõpruse ja seltsimehelikkuse hääl. Nüüdsest peale jäi jäädavalt Nõukogude valitsuse poliitikaks siiras ja aus poliitika, mis toob Nõukogude Venemaa rahvastele täieliku vastastikuse usalduse!

Ei olnud kerge jalamaid luua heanaaberlikke, sõbralikke liidusuhteid Nõukogude vabariigi rohkearvuliste rahvaste vahel. Sajanditepikkune ühtede rahvaste umbusaldus teiste vastu, umbusaldus vene rahva vastu, keda peeti süüdlaseks isevalitsusliku režiimi roimade eest, andis end tunda. Aga rajada vennalikku koostööd ja üldist vastastikust abistamist majanduslikus, poliitilises ja sõjalises suhtes oli vaja maksku mis maksab: ümberringi oli palju vaenlasi, kes olid valmis tükkide kaupa paljurahvuselist Venemaad laiali tassima.

Kuid ainuüksi rahvusliku võrdsuse, täieliku rahvusliku vabaduse ja rahvusliku iseseisvuse kuulutamisest nõukogude võimu poolt ei piisanud.

Ja nõnda siis, kui kodusõda oli võidurikkalt lõppenud, kui sakslased olid Ukrainast, Valge-Venest ja Kaukaasiast välja kihutatud, kui valgekaartlus oli purustatud ja imperialistide interventsioon oli läbi kukkunud, saime meie võimaluse laial rindel asuda tähtsaima ülesande lahendamisele rahvusküsimuse alal — tegeliku rahvusliku ebavõrdsuse, s. o. majandusliku ja kultuurilise ebavõrdsuse kaotamisele.

Pärast kodusõja lõppu kokkuastunud VK(b)P X kongress seltsimees Stalini ettekande kohaselt märkis ära rea tarvituselevõetavaid abinõusid nõukogude võimu paremaks organiseerimiseks rahvusvabariikides ja -piirkondades, rahvusliku emakeele arendamiseks, rahvuskultuuri tõstmiseks ja rahvuslike kaadrite kujundamiseks. Esimeseks ja tähtsaimaks ülesandeks tunnustati tööstuse plaanikindel rajamine rahvuspiirkondades, eriti ääremaades, ja sellega rahvusliku tööliklassi loomine.

Mitte kunagi enne seda ei ole nende rahvaste ajaloos, samuti ka Venemaa ja teiste maade ajaloos olnud nii võimsat loovjõudude tõusu, mis olid äratatud majanduslikule, poliitilisele ja kultuurilisele elule. Vennaliku vene rahva abi selles tõusus on hindamatu.

Nagu hiljuti kodusõja ajal vene sõjamehed olid Lenini-Stalini partei juhtimisel läinud appi azerbaidžani, gruusia ja armeenia rahvale, olid läinud appi ukrainlastele, valgevenelastele, tadžikkidele,

turkmeenidele ja teistele rahvastele, et aidata neil vabaneda oma kodanlikest natsionalistidest ja interventide vägivallast, — nii nüüd läksid vanimatest vene keskustest — Moskvast, Leningradist, Nižni-Novgorodist, Ivanovost, Tuulast, Uuralist — tuhanded organisaa-torid rajama tööstust ja arendama sotsialistlikku majandust meie maa rahvuspiirkondades.

Selle juhtimise ja vennaliku abi eest nende rahvuslikus vabasta-mises ja majanduslikus ning kultuurilises arengus hindavad meie maa rahvad kõrgelt moskvalasi, leningradlasi, uurallasi, tuulalasi, ivanovlasi ja sormovlasi, armastavad palavasti oma vanemat venda ja võitluskaaslast — vene rahvast.

Just seepärast ongi meie maa rahvaste esindajad oma läkitustes seltsimees Stalinile ja oma sõnavõttudes alaliselt märkinud ja märgi-vad seda õilist osa, mida vene rahvas on etendanud ja etendab vennasrahvaste saatuses...

Gruusia rahvas kirjutab oma kuulsas kirjas seltsimees Stalinile:

Võlgu oleme vene vendadel, ja mägedes pajupill hüüab:

„Koos nendega rasketes heitlustes me tuleviku võitsime.“

Ja rahvapeol kõlavad me rõõmsad hüüded:

„Au vene rahvale! Kaua elagu see rahvas suur!“

Kirgiisi vabariigi rahvakoosolekutel vastuvõetud kirjas seltsimees Stalinile kirjutasid kirgiisid: „Sind, sangarlik ja suur vene rahvas, meie juht ja meie vanem vend — sind tervitame!...“

Tšuvaši rahvas kirjutab oma kirjas suurele Stalinile pidulikult, vandetootust andes: „Töötame sulle pühalikult, kui meil võitlusse tuleb minna, kui Nõukogudemaa vaenlane meie Kodumaad rün-dab... Venelaste kõrvale siis asume, Nõukogudemaa kuulipildurid, tankistid, lendurid, julged langevarjurid. Venelaste kõrvale siis asume, tšuvašid, erzad, tatarlased, purustavaid lööke vaenujõuku-dele jagame...“

Kõik Nõukogudemaa rahvad austavad hardalt neid ohvreid, mida on toonud vene rahvas, ja seda verd, mida rohkesti on valanud vene töölisel ja vene talupojal vennasrahvaste vabaduse ja iseseisvuse eest. Nad hindavad kõrgelt neid pingutusi, mida on teinud vene rahvas, et vaenlased tükkide kaupa laiali ei kannaks ega hävitaks nende maad, nende riiklust ja nende vara, nende elu ja kultuuri.

Mõõtmatu on vene rahva osa meie suure riigi rahvaste kuulsuse, õnne ja jõukuse loomises!

Kõigi Nõukogude rahvaste ühised pingutused eesotsas vene rah-vaga on kandnud rikkalikku vilja. Stalinliku Konstitutsiooni keh-

timapaneku ajaks olid meie maa rahvuspiirkonnad majanduslikult ja kultuuriliselt lopsakalt õitsma löönud.

Näiteks Kirgiisias oli tööstustoodang viimsete tsarismi aastatega võrreldes suurenenud 95 korda ja Tadžikistani toodang koguni 116 korda. Õpilaste arv oli Uzbekistani koolides suurenenud 64 korda, Kazahstanis 10 korda ja Armeenias 9 korda. Järgmistel rahvastel ei olnud isevalitsuse ajal oma emakeeles üldse ei raamatuid ega ajalehti olemas: adõgeid, baškiirid, burjaadi-mongolid, kalmõkid, karakalpakid, karatšajevlased, kirgiisid, komid-sürjanlased, moldaavlased, mordvalased, tadžikid, turkmeenid, tšerkessid, kabardiinid ja tšetšeenid. Kõik need rahvad said alles nõukogude võimu ajal raamatuid ja ajalehti oma emakeeles.

Üle neljakümne rahvuse sai endale kirjakeele alles pärast Oktoobrirevolutsiooni.

Vastuvaidlematu on kokkuvõte, mille on teinud seltsimees Stalin selle rahvuspoliitika viljakate tulemuste kohta, mida teostavad bolševistlik partei ja nõukogude võim. „Ekspluataatorlike klasse puudumine, kes on peamised rahvastevaheliste tülide organiseerijad; ekspluateerimise puudumine, mis kultiveerib vastastikust umbusaldust ja süütab natsionalistlikke kirgi; võimu olemine tööliklassi käes, kes on igasuguse orjastuse vaenlane ja internatsionalismi idee truu kandja; tegelik rahvaste vastastikuse abistamise teostamine kõigil majandusliku ja ühiskondliku elu aladel; lõpuks, NSVL rahvaste rahvuskultuuri õitseng, rahvusliku vormilt, sotsialistliku sisult, — kõik need ja nendesarnased tegurid on andnud tulemust, et NSVL rahvaste ilme on põhjalikult muutunud, on kadunud neist vastastikuse umbusalduse tunne, on arenenud neist vastastikuse sõpruse tunne ja kujunenud niimoodi tõeline rahvaste koostöö ühtse liitriigi süsteemis.“¹

Suur ja vankumatu on rahvaste sõprus ja tõeline vennalik koostöö! Isamaasõja tules on rahvaste sõprus rasketele katsumustele vastu pidanud. Kõik Nõukogude rahvad mõistavad, et ainult ühiste suurte pingutustega ja üksteise toetamisega saab surmahoobi anda verisele vaenlasele, kes kägistas rahvusliku vabaduse tema poolt ajutiselt vallutatud piirkondades, kes tormas tule ja mõõgaga kallale kõiki rahvusliku sõltumatusse hüvesid ja nõukogude demokraatiat kasutavaile Nõukogude rahvastele.

Meie rahvas on ühtne nii töös kui sõjas. Lenini-Stalini partei, bolševikud on pidanud visa võitlust Nõukogude rahva vaenlaste

¹ Stalin, Leninismi küsimusi, 11. trükk, lk. 513—514.

vastu, kes püüdsid lahkhelisid tekitada meie rahva seas, külvata temasse ebakindlust ja paanikat, õhutada vihavaenu meie rahva üksikute kihtide vahel, üksikute rahvuste vahel. Oleme need vaenlased halastamatult juurteni hävitanud, oleme hävitanud fašistliku Saksamaa agendid ja teised Nõukogudemaa vaenlased. Lenini-Stalini lipu all liitus meie rahvas veel kindlamini ühte võitluses hitlerliku Saksamaa vastu. Meie maa tagala ja rinne kujunesid ühtseks sõjaleeriks. Meie rahva moraalne ja poliitiline ühtsus kõvenes veelgi.

Meie rahva poliitilise ja moraalse ühtsuse loomise kallal on bolševikud väsimatult vaeva näinud. Nemad ühendasid töölised ja talupojad liiduks vihatud isevalitsuse kukutamiseks. 1917. a. Oktoobri-revolutsioonis ühendasid nad ühtseks revolutsiooniliseks vooluks rahva ülddemokraatliku liikumise rahu eest, talupoegade demokraatliku liikumise mõisnikelt maade äravõtmiseks, rõhutatud rahvaste liikumise oma vabaduse ja iseseisvuse eest, töölishulkade liikumise kodanluse kukutamiseks ja proletariaadi diktatuuri kehtimapanemiseks. Nad liitsid Nõukogude Venemaa töötavad hulgad ühte võitluseks sakslaste, teiste interventide ja valgekaartluse vastu. Nad kindlustasid töölisklassi ja talurahva liitu uue leninliku majanduspoliitikaga. Stalinlike viisaastakute aastail koondasid nad järjest rohkem rahvahulki võitluses sotsialismi ülesehituse eest, suure Nõukogude riigi loomise eest.

Nõukogude rahvaste moraalne ja poliitiline ühtsus kujunes välja võitluses vaenlaste vastu, selles teadmises, et Nõukogude rahvastele on osaks saanud seniolematu õnn — rajada uutele inim põlvedele teed helgele elule. See võitlus ja see teadmine on üha tihedamini liitnud kõigist Nõukogude Liidu rahvustest töörahva hulki. Meie suure maa rahvaste sõprus on lahutamatu moraalse ja poliitilise ühtsuse väljendus.

„Meie — venelased ja uzbekid, ukrainlased ja grusiinlased, valgenelased ja tadžikid,“ ütles uzbeki luuletaja Hamid Alimdzhan Taškendi linna intelligentsi ülelinnalisel koosolekul, — „oleme valmis surema oma püha inimliku sõpruse eest. Meie elu ei ole meile mõeldav ilma selle sõpruseeta. Meie jagame oma saatust, nagu hea perekond jagab omavahel ausa tööga saadud leiba... Mis meid ühendab? Mis teeb meie sõpruse vankumatuks? See on vabadus, mille meie oleme saavutanud tänu oma sõprusele ja mida me kellelegi ära anda ei taha. See on õnn, mille meie oleme saavutanud oma kauaaegse tööga ja mida meie ei taha kaotada. Need on koolid, kus õppisime tundma maailma ja kus õpivad meie lapsed. See on

meie taotlus ehitada uut maailma, mida keegi ei ole näinud ega keegi ei ole tundnud. See on meie truudus bolševike parteile.“

Kaukaasia mägilaste muistne tarkus lausub: „Maailm püsib sõprade truuduse varal.“ Suur nõukogude maailm püsis enneolematute katsumuste aastail sõbraliku nõukogude pere ühtsuse varal, tema poegade piiritu sangarlikkuse varal. Kõik rahvusvabariigid, -oblastid ja -rajoonid, ja nende hulgas esimeses reas Venemaa föderatsioon, töötasid väsimatult rinde jaoks, võidu jaoks. Ning rindel võitlesid õlg õla kõrval raevunud, vihatud vaenlase vastu suure Nõukogude riigi kõigi rahvaste ja rahvaste sõdurid. Kuulus vene lendur Viktor Talalihhin, kuulipildur Fjodor Tšistjakov, kalmõk miinipildur Nikolai Anžinov, abikomandör azerbaidžanlane Mamedov, ukrainlane seersant Grigori Kovalenko, uzbek ratsaväelane Ahmed Dalijew, juudi võitleja Ilja Schneer, armeenlane politruki asetäitja Agram Petrosjan, valgevenelane kuulipildur Jossif Kutass — kõik nemad ja ühes nendega miljonid teised kõigist rahvustest sõdurid võitlesid ennastalgavalt käsikäes, valasid oma verd ja andsid oma elu meie emakese Kodumaa — Nõukogude maa eest, ühtse nõukogude pere — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu eest.

Ordenikandjate kangelaslikus peres, kes on autasustatud sõjaliste teenete eest Isamaasõjas saksa okupantide vastu, on Nõukogude Liidu 172 rahvuse esindajaid. Isamaasõja kangelaste hulgas on mitmesugustest rahvustest inimesi: venelasi, ukrainlasi, valgevenelasi, uzbekke, juute, tatarlasi, lätlasi, tšuvašše, turkmeene, azerbaidžanlasi, eestlasi, osseete, soomlasi, adžegeilasi, komisid ja teisi. Nõukogude isamaa eest lähevad sõtta kõigi Nõukogude Liidu rahvaste pojad. Punaarmee on NSVL rahvaste vendluse ja sõpruse armee.

Mitmesugustest rahvustest Nõukogude sõdurid valasid oma verd lahinguväljadel rasketes heitlustes saksa vägivaldajarvitajatega. Sajad tuhanded nõukogude patrioodid-doonorid andsid oma verd neile, kes rindel on oma verd valanud. Kõik rahvad on omavahel verega kokku liidetud, tagala inimesed on verega kokku liidetud Punaarmee sõduritega.

Nõukogude Liidu rahvad on täis otsustavust mitte sammugi taganeda raskuste ees, veel rohkem kõvendada nõukoguliku pere relvavendlust ja anda kõik jõud, kogu energia oma püha Kodumaa kaitseks ja Punaarmee sõjalise võimsuse tõstmiseks.

Oma kõnes Konstitutsiooni projekti üle ütles seltsimees Stalin, et „sotsialismi alusel tekkinud paljurahvuseline riik peab kõigile

ja igasugustele katsumustele vastu pidama“.¹ Nõukogudemaa rahvad eesotsas vene rahvaga on tõendanud, et meie paljurahvuse-
line sotsialistlik riik on juba rahuliku ülesehituse perioodil kõigile
katsumustele vastu pidanud. Raske võitlus vihatud vaenlase
vastu on veelgi kõvendanud rahvaste leninlik-stalinlikku sõprust,
on näidanud, et NSVL rahvaste suur pere moodustab ühtse vanku-
matu leeri, kes ennatsalgavalt toetas oma Punaarmeed selle pinge-
lises võitluses saksa roimarite vastu. Selles suures rahvaste peres
on vene rahvas esimene võrdsete, iseseisvate ja vabade seas.

Nõukogude rahvaste kindel sõprus — see on Nõukogude riigi
võimsuse alus, Nõukogudemaa tugevuse ja kindluse pant, see tagas
võidu röövelliku hitlerliku Saksamaa üle.

¹ Stalin, Leninismi küsimusi, 11. trükk, lk. 513.

IV

Nõukogude riik - demokraatia tuletorn

Kõrgel üle meie vaba maa lehvib nõukogude punane lipp, kaugele paistab kogu inimkonna ees demokraatia ja progressi tuletorn — NSVL Põhiseadus, Stalinlik Konstitutsioon.

Stalinlik Konstitutsioon on meie maa ühinenud rahvaste kõigi võidukate pingutuste pärjaks majanduslikul, kultuurilisel ja poliitilisel alal. Vaimustusega, rõõmu ja uhkusega tervitasid Nõukogude inimesed Stalinlikku Konstitutsiooni, mis tõsteti kui lõpuni järjekindel demokraatia lipp kogu inimkonna kohale. Läks täide see, mida oma jutustuses „Ema“ väitis töölise Nikolai suu läbi Maksim Gorki: „Venemaa saab maailma kõige helgemaks demokraatiaks“.

Nagu selges veetilgas peegeldub elustav päike, nii on Stalinlikus Konstitutsioonis peegeldatud, kinnistatud Nõukogude rahva suurimad võidud kogu tema poolt ärakäidud tööteekonna kestel. Stalinlikku Konstitutsiooni on üles tähendatud ajaloos ennenägematud Nõukogude inimeste ülisuured õigused ja vabadused; seal on välja kuulutatud ka nende pühad kohustused, millest pühim on — kaitsta sotsialistlikku isamaad. „Isamaa kaitsmine on NSV Liidu iga kodaniku püha kohus,“ lausub Nõukogude Kodumaa Põhiseadus. „Kodumaa reetmist: vande murdmist, üleminekut vaenlase poole, riigi sõjalise võimsuse kahjustamist, salakuulamist — karistatakse seaduse kogu valjusega kui kõige raskemat kuritegu.“

Miks Nõukogudemaa inimesed on nii uhked oma Konstitutsioonile? Mispärast nad nii piiritult armastavad selle loojat?

Võib läbi sorida kõik kõited, kus on ära trükitud suurte ja väikeste rahvaste, vanade ja noorte riikide konstitutsioonid, aga ühestki neist konstitutsioonidest ei leia jälgegi sellest, mida kõneldatakse meie Põhiseaduses.

Ainult meie nõukogude ühiskonna kohta võib öelda, et see koosneb kahest sõbralikust, omavahel lahutamatu kokkuliidetud klas-

sist — töölistest ja talupoegadest — ja rahvast teenivast intelligentsist.

„... Meie ühiskond“, ütles sm. Molotov ÜK(b)P XVIII kongressil, „koosneb nüüd kahest üksteisele sõbralikust klassist, töölistest ja talupoegadest, kes on ühendatud ühise töö läbi, kommunismi ülesehitamise töö läbi. See suur töö lähendab ja ühendab üha enam NSVL töölisi ja talupoegi kindla seltsimehelikkuse ja sõpruse alusel kommunistliku ühiskonna aktiivsete ja teadlike ehitajatena. Piirjooned NSVL töörahva mõlema klassi vahel tuhmuvad järjest enam, nagu järk-järgult tuhmuvad ja kaovad piirjooned ka nende klasside ja intelligentsi vahelt, kes teeb vaimset tööd nõukogude ühiskonna kasuks.“

Muutused, mis on toimunud meie ühiskonna koosseisus, on tõesti hämmastavad.

Milline oli ühiskonna koosseis tsaari-Venemaal esimese maailmasõja künnisel, 1913. a.? Väike protsent töölisi ja teenijaid (16,7%), rõhuv enamus väiketalunikke (65%), kodanlus ühes kulakutega protsentuaalselt peaaegu võrdne proletariaadiga (16%), ja 2,3% muid.

Kahekümne aasta vältel pärast Oktoobrirevolutsiooni tõusis tööliste ja teenijate protsent 1937. aastaks 34,7-le ja kolhoositalurahva protsent 55,5-le; kapitalistlikud elemendid olid täiesti kadunud — nad olid likvideeritud, ja üksiktalupoegade protsent langes 5,6-le; õpilased, sõjaväelased, pensionärid ja teised moodustasid 4,2%. Meie ühiskonna sotsialistlik elanikkond moodustas kolmanda viisaastaku algul 94,4%. Niisiis oli kogu meie elanikkond peale väikese erandi tegevuses sotsialistlikus majanduses.

Nende arvude ja protsentide taga peituvad otsustavad muutused nõukogude ühiskonna sotsiaalsete põhirühmade — tööliste, talupoegade ja intelligentsi — iseloomuski. Muutused algasid kohe Oktoobrirevolutsiooni esimestest päevadest. „Proletariaat muutus pärast kodanluse kukutamist ja poliitilise võimu kättevõitmist valitsevaks klassiks...“¹

Töölised lakkasid nõukogude ühiskonnas olemast proletariaat selle sõna vanas mõttes. Töölisklass Nõukogude Liidus — see on täiesti uus klass. Tema käes on riigivõim. Ta on vaba ekspluateerimisest. Mitte kunagi ei ole ükski teine töölisklass peale Nõukogudemaa töölisklassi andnud enda hulgast säärast rida silmapaistvaid nimesid, nagu kaevur Stahhanov, saapavabrikutööliline Smeta-

¹ Lenin, Teosed, k. XXIV, lk. 513.

nin, freesija Gudov, kangrud Vinogradovad, sepp Bussõgin, masinist Krivonoss, freesija Bossõi, mäetöölised Jankin ja Semivoloss, vedurijuht Lunin ja paljud tuhanded teised oma töö läbi kuulsad töölised. Säärast tööliklassi ei ole inimühiskonna ajalugu veel tundnud.

Põhjalikult on muutunud talurahvas. See on uus talurahvas. Ta on vaba endisest mõisniku ja kulaku rõhumisest. Ta on oma rõhuvas enamuses — kolhoositalurahvas. Tema töö ei ole rajatud individuaalsele tööle mahajäänud tehnikaga, vaid kollektiivsele omandile, kollektiivsele tööle kõige täiuslikuma tehnikaga. Kolhoositalurahva käsutuses oli teise viisaastaku lõpul ainuüksi traktoreid üle 300.000 umbes 6 miljoni hobujõuga. Mitte kunagi ei ole ükski teine talurahvas peale Nõukogude talurahva andnud enda hulgast säärast rida silmapaistvaid nimesid, nagu Maria Demtšenko, Paša Angelina, Polagutin, Kovardak, kombainer Borin, Maria Gnatenko ja tuhanded teised oma töö läbi kuulsaks saanud mees- ja naiskolhoosnikud. Säärast talurahvast kui Nõukogude talurahvas ei ole inimsoo ajalugu veel tundnud.

Küid muutunud ei ole mitte ainult töölikklass, muutunud ei ole mitte ainult talurahvas, — põhjalikult on muutunud ka meie maa haritlaskond. Kodanlik-feodalistlikul Venemaal komplekteerus intelligents peamiselt aadlike ja kodanluse ning osalt talurahva hulgast, äärmiselt harva ja vähesel määral — proletariaadi hulgast. Intelligents oli rahvast eraldatud ja oli sunnitud ekspluateerijate klassi teenima. Meie intelligents — see on täiesti uus intelligents. Ta on seotud oma rahvaga, ta põlvneb enamikus töölistest ja talupoegadest. Ta ei teeni mitte rikkaid klasse, nagu vana intelligents, vaid rahvast. Ühes reas tööliste ja talupoegadega kaitseb ta Nõukogude Kodumaad. Ta on nõukogude ühiskonna täisõiguslik liige. Säärast intelligentsi ei ole inimsoo ajalugu veel tundnud.

Need sotsiaalsed grupid ei ole üksteisest eraldatud, neil ei ole üksteisele vastukäivaid huviseid. Vastupidi, kõik nad — mitmesuguste rahvaste ja rahvuste töölised, talupojad ja intelligents — on poliitiliselt ja majanduslikult ühendatud ühise avara Nõukogude taeva all, suurel ja laial Nõukogude maal, oma Nõukogude valitsuse ja oma bolševistliku partei ümber, oma juhi ja väepealiku seltsimees Stalini ümber.

Meie riigi poliitiliseks aluseks on nõukogud. Nõukogud — need on rahvavalitsuse kõige demokraatlikum vorm. Nõukogud haaravad eranditult kõiki töölisi, kõiki talupoegi ja kogu intelligentsi. Kogu võim kuulub Nõukogudemaal nõukogude näol rahvale.

Tööraha saadikute nõukogud küla- ja asulanõukogudest alates ning NSVL Ülemnõukoguga lõpetades on kogu rahva võimuorganid. Nad on rahva poolt loodud.

Ei rassiline kuuluvus, ei rahvus, ei usk ega sotsiaalne päritolu — ükski neist iseärasustest ja erinevustest ei või takistada Nõukogude kodanikku, kui ta on 18 aastat vanaks saanud — mehed ja naised ühetaoliselt —, osa võtmast valimistest kõigisse nõukogudesse ja saada ka ise valitud tööraha nõukogude saadikuks.

Ainult Nõukogude demokraatia tõstab mõõtmatusse kõrgusse inimese tõelise tähtsuse, ainult tema loob kõik võimalused Nõukogude inimeste vaimsete võimete ja vaimuannete igakülgeks arenemiseks.

Konstitutsioon on täis stalinlikku hoolitsust inimese eest.

Igal NSVL kodanikul on õigus tööle, saades tasu vastavalt tema töö kvantiteedile ja kvaliteedile, õigus puhkusele ja haridusele. Hävitatud on rahva hirmus nuhtlus — tööpuudus, nälginine ja teadmatus homse päeva suhtes.

„Tõeline vabadus“, ütles seltsimees Stalin, „on ainult seal, kus on kaotatud ekspluateerimine, kus ei ole ühtede inimeste rõhumist teiste poolt, kus ei ole tööpuudust ja viletsust, kus inimene ei värise selle pärast, et ta võib homme kaotada töö, elukoha ja leiva. Ainult säärases ühiskonnas on võimalik tõeline, aga mitte paberlik, isiklik ja igasugune muu vabadus.“ Sääraseks ühiskonnaks ongi meie Kodumaa.

Naise eest kannab nõukogude võim erilist hoolt. NSVL naiskodanik ei ole mitte mehe ori, ei ole õigusetu ega kõigest ilma jäetud. Ta on üheõiguslik Nõukogude inimene. Ei ole säärast tegevusala — majanduslikku, riiklikku, kultuurilist ja ühiskondlik-poliitilist — kus tehakse mingit vahet mehe ja naise vahel.

Nõukogude seadus seisab valvel Nõukogude naise kodaniku-huvide eest. „Naise raske saatus“, mis lasus luuletaja Nekrassovi sõnade järgi „Venemaa naise õlgadel“, häbi ja needus, mis seiras naist tsarismi ajal, on Nõukogudemaa mineviku kuristikku kadunud.

Tsaari-Venemaal töötas 1897. a. rahvaloenduse järgi enamik (55%) palgatöös olevaist naistest teenijatena kapitalistide, mõisnike, kõrgemate ametnike, intelligentsi ja poppide juures. Veerand naistest (25%) teenis tüdrukutena mõisnike ja kulakute juures.

Täielikult on muutunud meie naiste seisund nõukogude võimu ajal. Ei ole enam taluteenijaid — mõisnike ja kulakute orje. Maja-teenijate arv on järsult muutunud: see ei ole enam veerand kõigi

töötavate naiste arvust, vaid kõigest 2%. Töötav naine on asunud tööaladele, mis on enamasti samad kui meestel. Kolmanda viisaastaku algul oli juba 40% töötavate naiste üldarvust tegevuses tööstuses ja ehitustegevuses ning 20% hariduse ja tervishoiu alal.

Isamaasõjas hitlerlike roimarite vastu — nii rindel kui partisanisõjas ja tagalas — etendas naine erakordselt tähtsat osa. Töö peaaraskus kolhoosides langes sõjaajal naiskolhoosnike õlgadele. Reas käitistes (mitte ainult tekstiil- või toiduainete-käitistes) on kuni 80% töötajaist naised. Nõukogude naised ilmutasid mehisust ja visadust võitluses hitlerliku armee vastu.

Meie sangarlikud naised-patrioodid olid suurepäraseks eeskujuks kõigi maade naistele, kes võitlesid saksa röövlite vastu. 1943. a. mais ütles Inglismaal inglise naiste — masinaehitajate ühendatud liidu liikmete — esimesel konverentsil liidu esimees Jack Tanner, pärast seda, kui ta oli ära märkinud inglise naiste laialdased võimalused võidelda meestega võrdselt fašismi hävitamise eest: „Nõukogude Liidus on naised andnud suurepäraselt mehisuse eeskujut, mis on võrdne Punaarmee mehisusega, täites kõik neile pandud ülesanded, hoolimata raskustest. Nõukogude naised hakkavad töölisteks terasesulatamise tehastes, kütjateks, kaevandustöölisteks, vedurijuh-tideks, traktorite ja kombainide juhtideks. Neile usaldatakse tehaste, vabrikute, asutuste, sovhooside ja masina-traktori jaamade direktorite tööd. Nõukogude valitsus teab, et naised täidavad hästi iga töö, mis neile on usaldatud. Nad näitavad end energiliste organisaatorite ja võimeliste administraatoritena. Need on teie õed suures ühisel võitluses.“

Nõukogulik, bolševistlik, stalinlik hoolitsus naise eest avaldub eriti riigi poolt assigneeritavais ressurssides emade- ja lastekaitse asutustele. Tsarismi ajal, selle olemasolu viimseil aastail oli olemas kõigest 9 emade ja laste nõuandlat, aga Konstitutsiooni vastuvõtmise ajaks oli nende arv 4175. Lastesõimi oli tsarismi ajal 550 lapse jaoks, aga kolmanda viisaastaku algul oli sõimesed juba 628.000 last. Riiklik abi emadekaitse alal on mitmekujuline: rahaline abi lasterikastele- ja vallasemadele, arstlik nõuanne, sünnitusmajad, lasteköögid, lastesõimed, tasuta arstiabi emale ja lapsele, laste mänguplatsid ja -aiad, laste maale saatmine. Selleks kõigeks on naine õigustatud.

Mitte kellelegi meie maal ei ole löödud häbistavat kanniballikku (inimsööjalikku) „alaväärtuslikkuse“ ja „teisejärgulisuse“ märki, nagu tegid seda hitlerlikud vägivallatsejad nende poolt ajutiselt okupeeritud Nõukogude aladel. Igast rahvusest ja igast rassist

NSVL kodanik teab, et Stalinliku Konstitutsiooni vääramatu seadus karistab ja saab karistama igäüht, kes teeb katsed otseselt või kaudseltki piirata tema õigusi seoses tema rahvusliku või rassilise kuuluvusega.

NSVL kodanik elab ja teda kasvatatakse niisuguses olukorras, kus kodanikele südametunnistuse vabaduse kindlustamise otstarbel kirik on lahutatud riigist ja kool on lahutatud kirikust. Kuid ühtlasi ei tunne Nõukogude kodanik mingisugust usulist erandlikkust ja kellegi usku meie maal taga ei kiusata — südametunnistuse vabadus ja usutunnistuse (usu) vabadus on antud kõigile inimestele. Täpselt samuti on Nõukogude inimesele antud täielik usuvastase propaganda vabadus.

Meie Konstitutsioonis kajastuvad — ja sellele on Nõukogude inimesed uhked — inimkonna kõige julgemad, kõige päikesepaistelisemad unistused.

Inimkonna helge ja kauni tuleviku igavesest rõõmusest on unistanud möödunud sajandite suured sotsialistid-utopistid — inglane Thomas Moore XVI sajandi algul oma raamatus „Utopia“, genualane Tomaso Campanella XVII sajandi algul oma raamatus „Päikeselinn“, XVIII sajandil väljapaistvad prantsuse sotsialistid-utopistid — Mablye raamatus „Looduse koodeks“ ja Morelli raamatus „Seadusandluse põhimõtted“, XIX sajandi algul kolm suurt sotsialisti-utopisti — prantslased Henri Simon ja Charles Fourier, inglane Robert Owen ja paljud teised.

Suur vene patrioot, õpetlane, kirjanik ja revolutsiooniline demokraat Nikolai Gavrilovitš Tšernõševski väljendas oma kuulsas, 1863. a. Petropavlovski kindluse süngetes kasemattides kirjutatud romaanis „Mis teha?“ kindlat usku Venemaa kaunisse tulevikku. Selle usuga pöördus ta üle oma sugupõlve peade meie kõigi — oma järeltulijate poole. Ta uskus, et Venemaal tuleb „kõigile igavene kevad ja suvi, igavene rõõm“.

Marx ja Engels, Lenin ja Stalin pühendasid kogu oma geeniusi jõu, oma teaduslikud tööd ja suure elu lõpuni võitlusele uue, õnneliku inimühiskonna loomise eest.

Viimse veretilgani kaitseme meie oma suurt Kodumaad!

Nõukogude vabadust, Nõukogude riiki, Nõukogude Konstitutsiooni, mis on loodud Nõukogude inimeste poolt, Stalini poolt, me kaitseme, me hoiame endale, ükskõik mis see ka ei maksaks!

NSVL majandusliku ja sõjalise võimsuse loomine

„Sa oled vaene ja sa oled rikas, sa oled vägev ja sa oled väeti, emakene-Venemaa...“ Neid suure luuletaja-demokraadi Nekrasovi värsse meenutas sageli Lenin, ja ka Stalin, kui nad kõnelesid sellest, mis oli meie maa minevikus ja milleks ta peab saama nõukogude korra ajal.

Vana Venemaa oli rikas maa-ala poolest, aga vaene teede poolest, rikas vaimuannete poolest, aga vaene kirjaoskajate poolest. Venemaa oli vägev ammendamatu inimreservide poolest ja väeti omaenda sõjatehnika nõrkuse, mahajäämuse tõttu, mis ei suutnud iseisvalt vene armeed vajaliku relvastusega varustada.

Venemaa oli peamiselt mahajäänud agraarmaa, põllumajanduslik maa.

Vene proletariaat oli kõige revolutsioonilisem proletariaat maailmas, kuid isegi ühes teenijatega moodustas ta esimese maailmasõja eel kõigest 17% ümber rahvastikust. Üle 77%, enam kui kolm neljandikku kogu rahvastikust, moodustasid maainimesed.

Suurtööstuse toodang moodustas veidi üle 42%, põllumajanduslik toodang aga umbes 58% Venemaa üldtoodangust.

Tunduv osa tööstusest kuulus välismaalastele — prantslastele, belglastele, inglastele, sakslastele jt. Välismaised kapitalistid pumpasid iga aasta Venemaalt välja vähemalt 200 miljonit kuldrubla ainuüksi tööstusettevõttesse (vabrikud, tehased, kaevandused, tramm, raudteed) ja pankadesse investeeritud kapitalidest saadud kasumitena.

Määratu suur Venemaa oli ainult neljandal kohal Euroopas ja ainult viiendal kohal maailmas kogu tööstuse üldtoodangu mahu poolest. Nii suurtel ja laiadel ning igasuguste maakide ja toorainete poolest rikastel Venemaa aladel, nagu Siber, Kaukaasia, Kazahstan ja Kesk-Aasia, ei olnud ainustki vähegi tähtsat tööstust või polnud tööstust üldse. Venemaa loodusvarad olid suurel määral läbi uurimata. Loodusvarade hulga poolest on aga meie Kodumaa rikkaim

maa maailmas. Nii oleme metsade areaali poolest esimesel kohal maailmas, kivisöe poolest teisel kohal, nafta poolest esimesel kohal, turba poolest esimesel kohal, rauamaagi poolest esimesel kohal, mangaanimaagi poolest teisel kohal, kaalisoolade poolest esimesel kohal ja hüdroenergia poolest esimesel kohal maailmas. Kuid neist loendamatuist loodusvaradest hoolimata ei olnud Venemaa tsaaride, kapitalistide ja mõisnike ajal maailma tööstustoodangus kaugeltki mitte esimestel kohtadel: masinaehituse poolest kolmandal kohal, elektrienergia poolest seitsmendal kohal, kivisöe poolest viiendal kohal, rauamaagi, malmi ja terase poolest neljandal kohal. Seepärast hüütigi Venemaad „sitsi“, „hurtsikute“ ja „viiskude“ Venemaaks.

Tema läänenaabrid aga, ja eelkõige kõige kiskjalikum ja Venemaale vaenulik — imperialistlik keisri-Saksamaa, arenesid kiiresti ja muutusid järjest metallurgilisemaiks suurriikideks, ja see määraski ära nende sõjalise võimsuse. Lähenes hirmus hädaoht. Venemaa seisis tegelikult relvadeta oma majanduslikult tugevamate vaenlaste ees. Kuivõrd mahajäänud oli Venemaa tööstus ja järelikult ka tema sõjatehnika, võib otsustada sellest, et esimeses maailmasõjas tuli ühe vene sõduri kohta keskmiselt 5 kg mürske, iga saksa sõduri kohta aga üle 100 kg, s. o. 20 korda rohkem. Vene armeed panid siis vastu saksa keisri vägedele rohkem kui kolme aasta vältel ja andsid neile tugevaid lööke ning tekitasid isegi lüüasaamisi peamiselt vene rahvale omase vastupidavuse ja vahvuse tõttu.

Tsarismi paljastades konstateeris Lenin Venemaa uskumatut mahajäämist, mis tegi ta „Hispaania naabrik“, tööstuslikus suhtes üheks kõige mahajäänumaks Euroopa maadest. „Näiteks 1911. aastal“, kirjutas Lenin a. 1913, „tarvitati malmi ühe elaniku kohta: Ameerika Ühendriikides 233 kilogrammi, Saksamaal 136, Belgias 173, Inglismaal 105, Venemaal aga kõigest 25 kilogrammi (= 1½ puuda). Pool sajandit pärast talupoegade vabastamist on rautarvitus Venemaal kasvanud viiekordseks, ja siiski jääb Venemaa uskumata, ennenägemata mahajäänud maaks, vaeseks ja poolmetsikuks, mis on varustatud nüüdisaegsete tootmisvahenditega neli korda halvemini kui Inglismaa, viis korda halvemini kui Saksamaa ja kümme korda halvemini kui Ameerika.“¹

Kohe oma olemasolu esimestest päevadest peale on nõukogude

¹ Lenin, Teosed, k. XVI, lk. 543.

võim mobiliseerinud kõik rahva jõud kõigi meie maa tootlike jõudude arendamiseks, meie Kodumaa kaitsevõime taasloomiseks ja tõstmiseks ja tema sõjalise võimsuse loomiseks.

See ei olnud kerge ülesanne, sest vene tööstus, mis selletagi oli vähe arenenud ja mahajäänud, langes kodusõja lõpuks viimse võimaluseni madalale tasemele: tema toodang oli 1920. a. alla kuuekümne sõjaeelsest produktioonist. Enamik vabrikuid ja tehaseid üle kogu maa seisis, kaevandused olid vee all. Malmi toodeti tsaarivenemaal vähe. 1921. a. aga võrdus kogu malmitoodang kõigest 3% sõjaeelsest toodangust. Kootud riide toodang moodustas ainult 5% sõjaeelsest toodangust. Külvipind võrdus kõigest kolme viiendikuga sõjaeelse aasta külvipinnast.

Neli aastat imperialistlikku sõda olid Venemaad küllaltki laastanud ja vaeseks teinud. Teist korda laastasid teda kolm kodusõja aastat. Kõikjal valitses nälg ja külm. Tööliste ei antud nädalate kaupa tükkigi leiba, kõnelemata juba lihast ja muist toiduaineist. Rasked toitlusolud süvendasid raskusi maa tootlike jõudude edendamise ja arendamise alal. Meie saime päranduseks poolkirjaoskamatu ja madala tehnikaga maa, kus leidis üksikuid tööstussaarekesi keset lõpmatut väike- ja pisitalupidamiste merd.

Olukord ei lubanud mingit edasilükkamist. Oli vaja tegutseda otsustavalt ja kiiresti. Peaülesandeks oli viia meie maa kõige eesrindlikuma tööstuse ja mehhaniseeritud põllumajanduse rööbastele.

Meie majanduse taastamise edendamiseks oli vaja alata põllumajanduse taastamisest. Tööliste olukorra parandamiseks oli vaja leiba ja kütet, aga vilja tootmist ja koristamist ning kütuse valmistamist ja kohaletoimetamist ei olnud võimalik suurendada muidu kui tõstes põllumajanduse tootmisjõude. Seepärast oligi vaja algust teha talurahvaga.

Kõike seda oli paratamatult vaja teha, et seejärel luua sotsialismi alus, vundament. Ehitada aga alust — tähendas rajada oma rasketööstus, arendada tööstust, mis omakorda oleks võimeline andma kõik tarvilikud tehnilised vahendid põllumajanduse otsustavaks ümberkujundamiseks. Seega tugines kogu rahvamajanduse areng põllumajandusele.

Lenini geniaalse plaani järgi hakkasid bolševike partei ja nõukogude võim teostama meie maal 1921. a. alates uut majanduspoliitikat.

Selle poliitika leninlik ettenägelikkus seisis selles, et jättes kaheldamatud komandokõrgused (maa, tööstus, raudteed, rahandus, väliskaubandus, pangad) Nõukogude riigi kätte, ta oli mõeldud

kapitalistlike ja sotsialistlike elementide omavaheliseks võitluseks. See võitlus pidi Lenini ettenägelikkuse kohaselt tooma majanduse sotsialistlike elementide osatähtsuse suurenemise ja kasvamise ning kapitalistlike elementide osatähtsuse nõrgenemise ja vähenemise, sotsialistlike elementide võidu ja vanade klasside hävimise, — sotsialismi võidu meie maal.

See oli tark, ettenägelik leninlik poliitika. Tegemist oli peamiselt ja eelkõige töölisklassi abiga talurahvale, õigete vastastikuste suhete jaluleseadmisega töölisklassi ja talurahva vahel.

Möödus kõigest neli aastat. Ja tõesti — meie maa hakkas ümber kujunema, välja pääsema sellest hädast ja viletsusest, kuhu teda oli tõuganud sõda — imperialistlik sõda ja kodusõda. Põllumajandus saavutas juba 1925. a. lõpuks peaaegu kolm neljandikku sõjaeelsest tasemest. Tööstus tõusis 1926. aastaks koguni 95%⁰-ni sõjaeelsest tasemest. Suurenenud ja konsolideerunud oli proletariaat, kelle arv tõusis selleks ajaks 7 miljonile. Tunduvalt oli suurenenud tema aineeline jõukus kodusõja raskete päevadega võrreldes.

Nõukogude Venemaa lähenes tsaari-Venemaa sõjaeelsele majanduslikule tasemele. Oli selge, et areng ei jää seisma kehvale sõjaeelsele tasemele, vaid läheb edasi teed mööda, millel mahajäänud Venemaa muutub eesrindlikuks, sotsialistlikuks Venemaaks.

Aastal 1924 suri bolševistliku partei looja ja Nõukogude riigi organiseerija, meie isa ja õpetaja Lenin. Lenini surm — see on raskeim kaotus meie rahvale, kogu eesrindlikule inimkonnale. Lenin on väsimatult näidanud parteile ja rahvale seda teed, mida oli vaja minna. „... Kaotamata julgust lüüasaamiste pärast, koguda kivi-kivilt kindel vundament sotsialistlikule ühiskonnale, töötada väsimatult distsipliini ja enesedistsipliini loomiseks, kõikjal ja igal pool organiseerituse, korra, asjalikkuse, üldrahvalike jõudude harmoonilise koostöö ja üldise arvestuse ning kontrolli kindlustamiseks saaduste tootmise ja jaotamise üle — säärane on tee sõjalise võimsuse ja sotsialistliku võimsuse loomiseks,“¹ õpetas Lenin.

Nagu Lenin 1921. a. partei X kongressil arendas uue majanduspoliitika teostamise konkreetset kava, nii esitas seltsimees Stalin 1925. a. detsembris bolševike partei XIV kongressil partei ja kõigi Nõukogude rahvaste ees Lenini juhtmõtete põhjal sügavasti läbi mõeldud Nõukogudemaa sotsialistliku industrialiseerimise kava.

Ilma rahva tähelepanu just tööstusele koondamata ei olnud enam võimalik jätkata sotsialismi ehitamist, ei olnud võimalik edendada

¹ I. e. n. i. n., Teosed, k. XXII, lk. 376—377.

nõukogude majandust, ei olnud võimalik kindlustada suure Nõukogude riigi sõjalist võimsust. Ja ka põllumajandus ise oli saavutanud säärase taseme, et ta ei saanud edeneda, kasvada ja edu saavutada, kui talle õigeaegselt ei anta põllumajanduslikke masinaid, traktoreid ja tööstussaadusi.

Seda teed minnes oli eelkõige vaja rajada rasketööstus — metallurgia-, söe-, nafta- ja masinaehitustööstus. Ainult rasketööstusest ja temast üksinda olenes ainus võimalus luua kaitsevõimelist, hästi relvastatud ja sõltumatut Nõukogude Liitu.

Lenini ja Stalini kava seisis selles, et tõsta tööstustöölise arv 15—20 miljonile, elektrifitseerida meie maa põhilised rajoonid, rajada kõrgelt arenenud metallurgiatööstus ja koopereerida (kollektiviseerida) põllumajandus.

Täpselt kaks aastat pärast XIV kongressi, detsembris 1927 esitas seltsimees Stalin bolševike partei XV kongressil leninliku talumajapidamiste koopereerimise plaani põhjal konkreetse tee põllumajanduse edendamiseks kooskõlas sotsialistliku tööstuse edendamisega.

Seltsimees Stalini poolt näidatud tee — sotsialistlik industrialiseerimine ja põllumajanduse kollektiviseerimine — oli ainus õige tee, mis tõi meile kaitsevõimsuse ja sotsialismi võidu. Ta sai Lenini-Stalini partei, Nõukogude valitsuse ja kogu Nõukogude rahva kogu tegevuse üldjooneks.

Rahva vaenlased — igasugused trotskistid, zinovjevlasted, buhaarinlased, rõkovlased — olid selle stalinliku, ehtrahvaliku poliitika vastu. Nad olid industrialiseerimise vastu üldse, rasketööstuse arendamise vastu eriti, nad olid Nõukogudemaa muutmise poolt kogu ülejäänud maailma agraarseks, põllumajanduslikuks ripatsiks. Nad olid põllumajanduse kollektiviseerimise vastu, kulakluse likvideerimise vastu, see aga tähendas — jätta Nõukogude Liit, Nõukogude rahvas relvituks hambuni relvastatud vaenlaste ette. Kui rahvavaenlastel oleks õnnestunud saavutada oma eesmärk, siis oleksime juba aastate eest kistud olnud täiesti ebavõrdsesse sõtta, milles meie rahvas oleks peaaegu relvadeta seisnud vaenlaste ees. Vaenlase käsutuses oleksid olnud aga kõik moodsad, kõige täiuslikumad kallaletungivahendid. Otse enne esimese stalinliku viisaastaku plaani kinnitamist ütles sm. Vorosilov meie sõjatööstuse kohta järgmist: „Sõjatööstus oli kuni viimase aastani vahest kõige haigem koht kogu meie majanduses ja igal juhul kõige nõrgem meie tööstuses.“

Nüüd, kus verised saksa roimarid meie rahvale alatult ja reet-

likult kallale tungisid, aga veriste peadega tagasi paisati ja purustati, on eriti selgeks saanud, milline hirmus, vältimatu hukkumine oleks oodanud meie maad ja meie rahvast, kui meie ei oleks kogu stalinliku visadusega teostanud oma üldjoont — meie maa sotsialistlikku industrialiseerimist ja talumajapidamiste kollektiviseerimist, neid Nõukogude Liidu sõjalise võimsuse majanduslikke aluseid.

Stalinile, bolševikele on vene rahvas, Nõukogude inimesed tänu võlgu selle eest, et meie kodumaa tema mehise Punaarmee näol oli võimeline mitte ainult vastupanu avaldama röövvallutajaile, vaid ka purustama ja hävitama hitlerlikke inimsööjalikke horde. Sotsialistliku industrialiseerimise ja kollektiviseerimise stalinlikule poliitikale, stalinlikele viisaastakuile on meie rahvas tänu võlgu oma elu eest, oma olemasolu eest.

Nõukogude Venemaa stalinliku ümberkujundamise tark programm lähtus sellest, et oli vaja kiires tempos arendada just neid tööstusharusid, mis oleksid aidanud teda saada sõjalises suhtes tõesti kaitsevõimeliseks ja võimsaks maaks. Uued ülesanded nõudsid tohutuid pingutusi inimeste poolt ja määratud ainelisi kulutusi.

Pingelisele, ennastsalgavale tööle kutsus partei üles meie rahvast, — nagu kunagi lauldi töölislaulus:

Koit väljas ju, seltsimees! Tööle nüüd kõik.
Sest tööd, seda vajab me maa — kõlab hõik.
Täis pingutust kehalist, mõistuse tööd
nüüd olgu meil alati päevad ja ööd...

Ex bibl. univ. Tart

Tööd oli maailm. Oli vaja vanade vabrikute ja tehaste vana ja mahajäänud tehnika asendada uue, moodsa tehnikaga. Oli tarvis esmakordselt Venemaa ajaloos ehitada sääraseid tehaseid, nagu masinaehitus-, tööpingi-, auto- ja keemiatehaseid; oli vaja ise tootma hakata jõumasinaid ja sisseseadeid elektrijaamade jaoks, oli vaja suurendada metalli- ja söetoodangut.

Eriti pakiline ja kõigist ülesandest tähtsam oli uue riigikaitse-, sõjatööstuse rajamine; oli vaja ehitada uusi suurtüki-, mürsu-, lennuki-, tanki-, kuulipilduja- ja miinipildujatehaseid.

Et miljonid väike- ja pisitalumajapidamised võiksid üle minna kolhooslikule suurtootmisele, et tõsta meie maa kogu põllumajanduse toodangut, oli vaja ehitada traktoritehaseid ja kombainide ja mitmesuguste teiste moodsate põllutöömehhanismide tehaseid.

Rööbiti nende ülesannetega kerkis esile ka palju teisi tähtsaid ülesandeid.

Oli vaja ehitada tohutul hulgal elamuid, elkõige neis kohtades,

kus ehitati uusi tehaseid. Oli vaja ehitada maju ka linnades. Oli vaja rajada teid ja raudteid. Oli vaja ehitada koolimaju, haiglaid, klubisid, sööklaid, lastesõimi ja lasteaedu. Oli vaja rajada uus toiduainetetööstus, oli vaja süüdata „Iljitši lambike“, mille poole rahvahulgad nii väga püüdsid.

Säärane oli bolševike partei ja Nõukogude valitsuse poolt kogu meie rahva ette seatud üllas sotsialismi ehitamise ja Nõukogude Venemaa sõjalise võimsuse loomise ülesanne.

Ent mida kõige enne ehitada, kuhu kõige enne ehitada, kuidas ühendada elektrijaama ehitamine ühe või teise tehase ehitamisega? Ning esmakordselt maailmas töötati teaduslikult läbi ja kinnitati valitsuse poolt 1929. a. aprillis rahvamajanduse arendamise esimene viisaastakuplaan, esimene viisaastak, mis sai oma looja nime järgi stalinliku viisaastaku nimetuse.

Tööprotsessis ilmutasid Nõukogude inimesed, keda innustas nende ette seatud eesmärk, imetlusväärset tööheroismi ja hakkasid üksteisega võistlema: töösse hakati suhtuma kui auasjasse, kuulsuse asjasse, vapruse ja sangarluse asjasse. Viisaastakute arvud omandasid liha ja vere — kujundusid tuhandeiks vabrikuteks ja tehasteks, kolhoosideks ja sovhoosideks, elektrijaamadeks ja kaevandusteks, kanaliteks, poligoonideks ja lennuväljadeks.

Venemaal oli palju sääraseid kõnnumaid, eriti maa põhja- ja idaosas, millede kohta vene rahva hulgas kujunes vanasõna, et sinna „Makar vasikaid ei ajanud“. Neis paikkondades oli rikkalikult väga hinnalisi loodusvarasid, sealhulgas — vilgukivi, väga haruldane molübdeen, apatiidid, raud. Nõukogude inimesed, bolševikud tungisid sinnagi, elustades neid paikkondi, avastades nende maa-põuevarasid ja rikastades oma Kodumaad.

Maailmas ennenägematu miljonite tööliste töövaimustus lühendas kõik etteseatud tähtjad, ja esimest viisaastakut ei lõpetatud mitte 1933. a., nagu see oli plaanis ette nähtud, vaid see lõpetati 1932. a., s. o. nelja aastaga.

Mida saavutas bolševike partei ja Nõukogude valitsus, mida saavutas rahvas nende nelja aastaga?

Nõukogude Liidus tärkas must metallurgia. Tekkis traktori- ja autotööstus. Alustati tööpinkide ehitamist. Hakkas tööle keemiatööstus, kunstliku kautšuki ja kiu tööstus. Rajati põllutöömashinade, traktorite ja kombainide tööstus. Tõusid õhku esmakordselt meie tehastes ehitatud lennukid. Idas võrsus uus söe-metallurgiabaas. Ilmus kaks uut tekstiiltööstuse baasi — Kesk-Aasias ja Lääne-Siberis. Pandi alus uuele naftabaasile — „Teisele Bakuule“ —

Uurali oblastis, Baškiirias ja Kazahstanis. Trikotaaži-, õmblus-, jalanõude-, liha-, konservi- ja paberitööstus rekonstrueeriti kõige eesrindlikuma tehnika alusel. Ehitati umbes poolteist tuhat uut eesrindlikku käitist.

Tekkis uusi linnu. Nende hulgas rahvusvabariikide pealinnu ja rajoonilinnu: Elista — kalmõkkidel, kel kunagi varem ei ole olnud linnu, Stalinabad — tadžikkidel, Mikojan-Šahhar — karatšajevlastel. Magnetimäe jalale Lõuna-Uuralis tekkis hiiglaslik tööstuslinn — Magnitogorsk. Kaug-Idas kasvas Amuuri jõe äärde lühima ajaga Nõukogude noorsoo vaimustusest loodud määratu suur laevaehitus- ja metallurgiakeskus — Komsomolski linn. Kaugel põhjas, teispoole polaarvööd tekkis Jenissei suudmesse Siberi metsatööstuse üks suurimaid keskusi — uus Igarka linn. Veel kaugemal, kirdes, rajati Ohhoota mere põhjarannikule suur uus Magadani linn. Koola poolsaare põhjaosas ehitati apatiidimägede jalale uus Kirovski linn ja Kazahstani sisemaale tekkis võimas tööstuskeskus — uus Karaganda linn.

Lühikese nelja-aastase ajavahemiku vältel „muutus Nõukogude Liit nõrgast ja riigikaitseks ettevalmistamata maast kaitsevõime mõttes võimsaks maaks, maaks, kes on valmis igasugusteks juhuslikeks, maaks, kes on võimeline massilises maastaabis tootma kõiki kaasaegseid sõjariistu ja varustama nendega oma armeed väljastpoolt tuleva kallaletungi korral“¹. Sama aja kestel kujundati Nõukogude Liit väiketalupidamistega maast ümber kõige suurema põllumajanduse maaks maailmas.

Esimese viisaastaku lõpuks oli tööpuudus meie maal lõplikult kaotatud. Praegu on raske endale kujutleda, et veel esimese viisaastaku algul oli Nõukogudemaal 1,5 miljonit töötut. Nelja aastaga kasvas tööliste ja teenijate arv kahekordseks. Rahva tulud kasvasid sama aja jooksul ka peaaegu kahekordseks; suurtööstuse tööliste ja teenijate aasta keskmine töötasu suurenes samuti rohkem kui poolteist korda. Rahva aineoline olukord — ja seda tundis iga töötaja omaenda kogemustest — paranes aastast aastasse.

Tunduvalt muutus talurahva seisund. Enne Oktoobrirevolutsiooni oli maal kehvikuid vähemalt 60% kogu talurahvast. Esimese viisaastaku tulemusel muutusid kehvikud ja keskmiktalu-poegade alamad kihid majanduslikult kindlustatud peremeesteks kolhoosides. Kulaklus kui klass oli likvideeritud. Varem kõigest ilma jäetud talupoeg ei rännanud enam oma kodukohast välja

¹ Stalin, Leninismi küsimusi, 11. trükk, lk. 375.

mujale tööd otsima. Maa lakkas olemast talupojale võõrasemaks. Vana küla oli muutunud uueks külaks, kolhoosikülaks. Toetatuna paljumiljonilise talurahva poolt olid nõukogude võim, bolševikud teostanud maal sügavaima revolutsioonilise murrangu. Oma tagajärgedelt on see murrang võrdne selle revolutsiooniga, mis toimus 1917. a. oktoobris. Kolhoosikord tõi kaasa Nõukogude riigi sõjalise võimsuse tõusu. See on igapäevase eriti käegakatsutavaks saanud võidukalt lõppenud Nõukogude rahva sõjas sakslaste ja nende käsilaste vastu. Meie kolhoosid ja sovhoosid, nagu konstateeris seltsimees Stalin, varustavad ausalt ja täpselt elanikkonda ja Punaarmeed toiduainetega ning meie tööstust toorainetega.

Järk-järgult hakkas siginema kord meie linnadesse, kus tsarismi ajal puudus heakord. Töölisagulitesse püstitati vanade muldonnide-hagerikkude ja pehkinud „koerakuutide“ asemele uusi maju, ehitati kultuuripaleesid ja koolimaju. Muutuma hakkas ka vana küla ilme.

Esimene viisaastak äratas tähelepanu kogu maailmas. Kui kostsid esimesed kirvehoobid, kui saed hakkasid vinguma, kui kõmahtasid esimesed kivimite lõhkumise kärgatused, — lühidalt, kui viisaastakut hakati teostama, sisistasid vaenlased: „mitte plaan, vaid fantaasia“, „mitte elektrifikatsioon, vaid elektrifiktsoon“, „mitte viisaastak, vaid utopia“. Kui aga vene, Nõukogude rahvas oli esimese viisaastaku nii väärikalt lõpule viinud, hakkasid kostma juba teised hääled. Inimesed piiri tagant hakkasid meie maale „palverännakuile“ tulema, et omaenda silmadega näha seda „imet“, mis Venemaal oli sündinud.

„Ime!“ Iga kord, kui Nõukogude inimesed ajavad tühja vaenlaste arvestused või sõprade sünged „ennustused“, kostavad kõikjal teispoolt meie piire ja sõjarindeid hääled „ime“ üle. Nii pidasid paljud riigitegelased, diplomaadid, ajakirjanikud ja õpetlased imeks seda, et noor Nõukogude Venemaa võitis 1918.—1921. a. kodusõjas sakslased, teised intervendid ja valgekaartlased. Imeks nimetasid kapitalistid meie võitu esimese stalinliku viisaastaku tulemustes. Imeks nimetati seda, et meie pidasime vastu sakslaste ootamatu kallaletungi algul, et olime võimelised purustama sakslasi Moskva all, paiskama nad kaugele läände tagasi ja viima nad ilmselt katastroofilisse seisukorda, millest neid tookord päästis ainult teise rinde puudumine Euroopas. Imest hakkasid kõik rääkima, kui Stalingrad end kangelaslikult kaitses, kui meie väed läksid üle pealetungile, piirasid sisse ja purustasid 330-tuhandelise fašistliku armee ja paiskasid vaenlase 600—700 kilomeetrit läände.

Kuid mitte imega ei tule seletada meie võite, vaid sellega, et meie rahval on suur ajalooline, sangarlik minevik, et meie inimesed on Nõukogudemaa kodanikud, et nad on oma Kodumaa tulised patrioodid, et tagala ja rinne on meil ühtsed, et Nõukogude rahval on kangelaslik armee, et tema eesotsas asub rahvavalitsus, et Nõukogude rahva avangardiks on rahvast põlvnev, rahvaga lahutamatu sidemetega seotud bolševike partei, et meie juhiks ja õpetajaks on suur ja tark Stalin.

Mitte asjata ei olnud Nõukogude rahvas nii uhke oma kordaminekule stalinliku viisaastaku täitmise puhul — oli, mille üle rõõmustada. See oli suure vene rahva ja teiste Nõukogude Liidu rahvaste tõesti ajalooline võit, mis saavutati bolševike partei juhtimisel, kes teab, mis sihis tööd suunata, ja kes ei karda raskusi.

1934. a. jaanuaris võeti bolševike partei XVII kongressil vastu rahvamajanduse arendamise teise viisaastaku plaan. Teine viisaastak osutus veelgi suurejoonelisemaks. Sügav patriotismitunne ja armastus rahva vastu juhtis bolševikke, kui nad töötasid välja ja siis kinnitasid teise viisaastaku.

Teine viisaastak pidi tagama kõigi rahvamajandusharude täieliku tehnilise rekonstruktsiooni ja põllumajanduse mehhaniseerimise põhijoontes lõpuleviimise. Ette oli nähtud tööliste, talupoegade ja haritlaste materiaalse ja kultuurilise taseme edasine tõstmine. Peasi aga, mida bolševike partei ja Nõukogude valitsus taotlesid teise viisaastaku rajamisel, — see oli meie maa majandusliku võimsuse ja kaitsevõime edasine tõstmine.

Kogu maal kees võitlus teise viisaastaku täitmise eest. Kuigi sotsialistlikule majandusele oli esimese viisaastakuga alus juba pandud ja vundament rajatud ning ülesehituse pearaskused olid juba seljataga, nõudsid siiski teise viisaastaku teostamisega seotud suurejoonelised tööd rahva jõu ja tahte erakordset pingutust.

Teise viisaastaku vältel viidi lõpule nii suure hulga tööstushiiglaste ehitamine, et 80% kogu tööstustoodangust toodeti juba uutes käitistes.

Teise stalinliku viisaastaku ülesandeks oli teostada kõigi rahvamajandusharude tehniline rekonstrueerimine. Eelkõige käis see masinaehituse — tööstuse südamiku — kohta, mille kohustuseks oli varustada tööstust ja eelkõige sõjatööstust igat liiki masinate, tööpinkide ja jõumasinatega.

Meie Kodumaa kaitsevõimsuse edasilükkamatu tugevdamine nõudis eriti visasid pingutusi musta ja värvilise metallurgia ning keemia- ja kergetööstuse arendamise suhtes.

Mitte vähem suurejoonelised ülesanded olid seatud transpordile: raudteeliinide elektrifitseerimine, veduritepargi suurendamine rohkem kui 5000 võimsaima „FD“ (Feliks Dzeržinski) ja „SO“ (Sergo Ordžonikidze) kaubarongiveduri ning „JS“ (Jossif Stalin) reisirongiveduri võrra, vagunite arvu suurendamine 250.000 vaguni võrra ja uute raudteeliinide ehitamine 11.000 kilomeetri pikkuses.

Selle ülesande täitmine ei lasunud mitte ainult rekonstrueeritud, vaid ka vastrajatud tööstusel. Erakordselt suur oli olnud esimese viisaastaku ehituskava, kuid sellega võrreldamatuks osutus teine viisaastak. Tõepoolest: kui esimese viisaastaku jooksul oli kogu ehitustegevusele kulutatud 50,5 miljardit rubla, siis assigneeriti teisel viisaastakul ainuüksi kapitaalseks ehitustegevuseks 133 miljardit 400 miljonit rubla.

Suurejooneline oli teise stalinliku viisaastaku kava ehitustegevuse alal linnades: majad, trammid, autobused, trolleibused, veevärgid, kanalisatsioonid, saunad, pesumajad, kultuuripargid, staadionid, teatrid, kinod, koolimajad, klubid, Moskva allmaaraudtee — esimene Nõukogude Liidus — ja palju teisi suuri ja väikesi ehitusi.

Nõukogude riik ei unustanud kunagi meie maale kallaletungi täiesti reaalselt ohtu. Uute tööstuste rajamine oli vaja suunata kaugele itta. Kirjeldades teise viisaastaku suurejoonelist tööstuste ehitamise kava, seadis seltsimees Stalin partei XVII kongressil üles ülesande muuta Kuzbass teiseks Donbassiks. Kuzbass (Kuznetski bassein Lääne-Siberis) on rikkaim ja parim söebassein kogu Euroopas. Saksamaa kivisöetagavarad moodustavad 264 miljardit tonni, Inglismaa söetagavarad 189 miljardit tonni, Prantsusmaa söetagavarad 34 miljardit tonni ja meie Donbassi kivisöetagavarad 65 miljardit tonni, Kuzbassil üksi on aga kivisütt 450 miljardit tonni. Kuzbassi muutmisega teiseks Donbassiks tõusis tunduvalt Nõukogude Liidu kaitsevõime. Kuzbass moodustab orgaanilise osa Uurali-Kuznetski kombinadist, mille ehitamiseks kulutati teisel viisaastakul umbes veerand kõigist tohutuist kapitalimahutustest rahvamajandusse. Uurali-Kuznetski kombinat andis juba teise viisaastaku lõpul ühe kolmandiku kogu musta metallurgia tootmisest, üle neljandiku meie maa kivisöe üldtoodangust, ühe kuuendiku rajoonijaamade poolt toodetud elektrienergiast ja umbes kümnendiku masinaehituse toodangust.

Kuzbassi kõrval arenesid välja järgmised kivisöerajoonid: Karaganda idas ja kivisöerajoonid Uuralis, Kaukaasias, Kesk-Aasias, Ida-Siberis, Kaug-Idas ja kaugel põhjas.

Tugevasti muutus Nõukogude tööstuse kogu geograafia. Rajati uued tööstuse toetusbaasid Liidu idarajoonides (Uural, Lääne- ja Ida-Siber, Baškiiria, Kaug-Ida krai, Kazahstan ja Kesk-Aasia). Seal on arendatud masinaehitust, metallurgiat, söetootmist, naftatootlust. Nende idarajoonide majanduslikule arendamisele, millele tähtsus sai meie rahvale eriti ilmseks täis raskeid katsumusi Isamaasõja päevil saksa okupantide vastu, kulutati teisel stalinlikul viisaastakul umbes pool kõigest ressursidest, mis assigneeriti kapitaalsete ehitustegevusele.

See teine stalinlik viisaastak nägi ette ammu enne meie Kodumaa kohal puhkenud sõjaäikest mitte ainult võimsate, sõja võimalikest rinnetest kaugete tööstusrajoonide loomise, vaid ka samaeegse säärase tööstuslikult varem mahajäänud rajoonide arendamise, nagu Kesk-Volga, Tatari, Põhja-Kaukaasia, Muurmani krai, Kaug-Ida.

Teine stalinlik viisaastak, samuti nagu esimene, täideti nelja aastaga. Ehitamise vaimustus ja vaimustus ehitatut käsitsema õppida, usin tehnika, uute masinate, kõige keerukamate agregaatide käsitsemisoskuse omandamine ja uute tööstuste tehnoloogiliste protsesside tundmaõppimine tegid oma töö. Uue tehnika omandamise ja tööviljakuse tõusu kujukaimaks näiteks oli teise viisaastaku keskel tekkinud stahhaanovlik liikumine. Tööliste ainelise olukorra põhjalik paranemine, mitte ekspluateerijaile, vaid endale, oma Kodumaaale töötamine, kus tööd peetakse aus, uus tehnika ja mees- ning naistööliste uued kultuursed kaadrid — see lõi võimsa stahhaanovliku liikumise.

See etendas otsustavat osa Nõukogudemaa kaitsevõime tõstmisel, tema sõjalise võimsuse kindlustamisel ja tema majandusliku iseseisvuse rajamisel.

Nii suurejooneline majandusliku ülesehituse programm nõudis meie kullafondide kulutamist kõige selle ostmiseks tööstuslikult arenenud maadest, mis oli tarvilik meie maa industrialiseerimiseks. Ükski maa maailmas ei ole kunagi importinud välismailt nii palju masinaid kui tuli importida meie maal. Veel 1931. a. oli meil esimese viisaastaku täitmiseks veidi üle 40% oma tööpinke, kuna ligi 60% tööpinkidest pidime ostma välismailt. Importisime välismailt seadmeid terasevalu martäänahjude jaoks, mäetööstuskombaine, auto- ja masinavabrikute jaoks, suure võimsusega turbogeneraatoreid ja hüdrogeneraatoreid, põhimasinaid trükikodade jaoks (linotüüp-ladumismasinaid, ajalehe rotatsioonimasinaid) ja masinaid paberivabrikute jaoks. Isegi kirjutus- ja arvemasinaid vedasime sisse välismailt.

Ostisime välismailt kuldvaluuta eest isegi 1931. a. (esimese viisaastaku lõpul) 26% raud- ja terastorudest, 35% kogu tarvisminevast vasekogusest, üle 72% tsingist, üle 78% seatinast; alumiiniumist, inglisiinast ja niklist aga — kõik 100%. Olime täielikus sõltuvuses välismaist kautšuki suhtes (alles 1933. a. tekkis meil oma kautšukitootlus). Esimese viisaastaku algul sõltusime 1/3 võrra (30%) teistest maadest isegi puuvilla suhtes. Põllumajanduse rekonstrueerimiseks kulutasime üle miljardi kulda ainuüksi traktorite ostmiseks.

Rahva vaenlased püüdsid halba varju heita targale stalinlikule välismailt ostmise (impordi) poliitikale meie tööstusele tehnilise sisseseade muretsemiseks. Nad taotlesid impordile lõpu tegemist, et aeglustada meie arengutempot, et meie Kodumaa jääks samale tasemele, millel ta oli enne 1913. aastat. Need vaenlased püüdsid ära kasutada vähem kindlameelsete Nõukogude inimeste mõningaid nõrku külgi, väites valelikult, et ärakulutatud kuld oleks pigemini tulnud tarvitada esmajärguliste tarbeesemete ostmiseks või esmajärjekorras sääraсте kergetööstusharude arendamiseks meie maal, nagu tekstiil-, jalanõude-, õmblustööstus jt.

Seltsimees Stalin tegi selgeks meie impordi mõtte ja tähtsuse:

„Muidugi oleksime meie võinud sellest poolteisest miljardist rublast valuutast, mis selle perioodi kestel on kulutatud meie raske-tööstuse varustamiseks, panna poole puuvilla, naha, villa, kautšuki jne. sisseveoks. Meil oleks siis olnud rohkem sitsi, jalanõusid, rõivastust. Kuid meil poleks siis olnud ei traktori- ega autotööstust, poleks olnud kuigi tõsist musta metallurgiat, poleks olnud metalli masinate tootmiseks, ja meie oleksime olnud relvitud moodsa tehnikaga varustatud kapitalistliku ümbruse ees. Meie oleksime võtnud endilt võimaluse varustada põllumajandust traktorite ja põllutöömashinatega, järelilikult oleksime olnud ilma leivata. Meie oleksime kaotanud võimaluse saavutada võitu kapitalistlike elementide üle meie maal, — järelilikult meie oleksime tohutult suurendanud kapitalismi restaureerimise šansse. Meil ei oleks siis olnud kõiki neid moodsaid kaitsevahendeid, ilma milleta on võimatu maa riiklik iseseisvus, ilma milleta maa muutub välisvaenlaste sõjaliste operatsioonide objektiks...

Ühe sõnaga, sel juhul oleks meil olnud tegemist sõjalise interventsiooniga, meil poleks olnud mittekallaletungi pakke, vaid sõda, kardetav sõda elu ja surma peale, verine ja ebavõrdne sõda, sest selles sõjas oleksime meie olnud peaaegu relvitud vaenlaste ees, kelle käsutuses on kõik moodsad kallaletungivahendid.

Seltsimehed, vaat kuidas kujuneb asi.

On selge, et enesest lugupidav riigivõim, enesest lugupidav partei ei võinud asuda niisugusele hukatuslikule seisukohale.

Ja just seetõttu, et partei heitis kõrvale niisuguse revolutsiooni-vastase orientatsiooni, just seetõttu saavutas ta otsustava võidu viieaastaplaani täitmisel tööstuse alal.¹

Tänu stalinlikule poliitikale lakkasime meie olemast maa, kes impordib põhilisi strateegilisi tooraineid. Alljärgnevalt 26 tooraine pealiiki, mis on tarvilikud kaasaegses eesrindlikus tööstuses — ja järelikult ka meie omas —, ilma milleta ei saa olla tagatud ei Kodu-maa kaitsevõime ega tema rahva heaolu: raud, vask, seatina, tsink, inglistina, boksiidid, mangaan, nikkel, volfram, kroom, magneesiit, elavhõbe, kivisüsi, nafta, asbest, graniit, fosfaat, potaš, plaatina, kautšuk, puuvill, vill, siid, lina, metsamaterjal, taimeõlid. Meie rahvas võis pärast teist viisaastakut uhkusega ja täie rahuloluga öelda, et ta täies ulatuses või peaaegu täies ulatuses ei sõltu ühegi sellise tooraine sisseveost. See oli tõeline, otsustav võit. Selle tulemusena meie mitte ainult ei lakanud sisse vedamast paljut sellest, mis me varem sisse vedasime, vaid osutusime ka ise võimelisteks välja vedama (puuvill, traktorid, keemilised väetised jt.).

Põllumajanduse areng kulges meie maal niisamuti kui tööstuse areng: tõusu suunas. Teravilja ja puuvilla toodang osutus suuremaks, kui teises viisaastakus ette oli nähtud.

Kõigi kultuuride külvipind ületas teise viisaastaku lõpul tunduvalt tsaari-Venemaa külvipinna. Tsaarismi ajal külvati 105 miljonit ha, 1937. a. aga 135 miljonit 300 tuhat ha.

Mõisnike ja kulakute orjusest vabastatud määratu suurtel maalaladel töötasid vabad Nõukogude talupojad, kes kuulusid 18.500.000 talundina kollektiivmajapidamistesse. Põhilisteks tööriistadeks kodanlik-feodalistliku tsaari-Venemaa põllumajapidamises olid ader, harkader, puusahk, äke ja koodid. Kõigest seitse aastat enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni (1910. a. teostatud loenduse järgi) oli talumajapidamistes veel 7.800.000 atra ja harkatra, 2.200.000 puusahka ja 17.700.000 puuäket. Need tööriistad etendasid märkimisväärset osa ka veel nõukogude võimu esimese 10 aasta kestel.

Esimese viisaastaku lõpuks kadus puusahk. Hobusesahaga teostati teise viisaastaku lõpul kõigest 28,5% künnist. Esimese viisaastaku algul toimus tõuvilja külv käsitsi, teise viisaastaku lõpul külvati

¹ Stalin, Leninismi küsimusi, 11. trükk, lk. 375—376.

käitsi kõigest 13%. Teravilja koristamine toimus teise viisaastaku lõpul sirbi ja vikati abil kõigest 8,5% põllupinnalt. Viljapeks var-
tade ja kootidega oli täiesti kadunud.

Nõukogude võim andis kolhoositalurahva käsutusse trakto-
reid, kombaine, autosid ja teisi kõige täiuslikumaid põllutöörii-
tmeid.

Samuti nagu kivisöe-metallurgiabaasi idas rajas Nõukogude
valitsus uue teravilja ja nisu baasi maa põhja- ja keskrajoonides.
Erilist tähelepanu, nagu tööstuseski, pühendati Idale — Volga-
tagusele, kus teostati tohutuid niisutustöid (irrigatsioonitöid),
Kazahstanile ja Kesk-Aasiale, kuhu rajati uus suhkrupeedi-suhkru-
baas, Siberile ja Kaug-Idale.

Endisel, feodalistlikul tsaari-Venemaal oli terveid kubermange,
oblasteid ja terveid maaosaid, kes ei tootnud ise vilja või tootsid
seda vähe — need olid tarbivad kubermangud, tarbivad oblastid.
Nõukogude valitsuse ja bolševistliku partei visa töö ning talurahva
enda pingutuste tõttu muudeti tarbivad rajoonid tootvaiks rajoo-
nideks. Ei jäänud enam ka puhtpõllumajanduslikke oblasteid, kes
oleksid varustanud vilja, liha ja juurviljaga tööstuspiirkondi, samuti
kui ei jäänud enam puhttööstuslikke, tarbivaid oblasteid, kes olek-
sid alataa lootnud põllumajanduslike piirkondade abile. Iga oblast
hakkas rajama omaenda põllumajanduslikku baasi, et tal oleks leib,
liha, juurvili, kartul, või ja piim omast käest.

Kümned tuhanded kaadritöölised, nende hulgas 25.000 Moskva,
Leningradi, Nižni-Novgorodi, Ivanovo ja Tuula töölised, Mihhail
Šolohhovi jutustuse „Ülesküntud uudismaa“ kangelase, töölise-bol-
ševiku Davõdovi taolist töölised saadeti partei poolt kolhoosidesse ja
sovhoosidesse. Miljonid mehaanilised hobujõud saadeti meie sotsia-
listliku tööstuse poolt abiks sotsialistlikule põllumajandusele. Väsi-
matult töötasid Nõukogude inimesed — kolhoosnikud ja spetsialis-
tid. Kõik see muutis meie maa ilme täiesti uueks. Küla muutis otsus-
tavalt oma ilmet. Muutus tema tootmine. Muutusid tema inimesed.
Vana, kõdunenu, pehkinu — neetud mälestus minevikust — hakkas
kaduma. Esile hakkas tõusma uus küla oma ühiskondlik-majandus-
like ehitustega — aitade, tallide, lautade ja silotornidega, karja-
ja piimafarmidega, magasiaitadega ja oma kultuurilis-haridus-
like asutustega: kolhoosiklubidega, koolimajadega, kinodega, raa-
matukogudega, teatritega, raadioga, lastesõimedega.

Meie kollektiviseerimise ja mehhaniseerimise alusel ümberkujun-
datud põllumajandus oma masina-traktorijaamadega (MTJ), samuti
kui tööstuski, muutus Nõukogude inimeste heaolu ja jõukuse

ammendamatuks allikaks, ja, mis on eriti tähtis, ta tagas meie Kodumaa kaitsevõimsusele uue, võrratult kindlama vundamenti kui varem.

Nepi Venemaa, nagu ennustas Lenin, muutus sotsialistlikuks Venemaaks.

Seltsimees Stalini juhtimisel sooritas uus Venemaa, Nõukogude suurriik hüppe ja jõudis esimesele kohale Euroopas ja teisele kohale maailmas tööstuse üldtoodangu poolest; esimesele kohale Euroopas ja teisele kohale maailmas masinaehituse alal; esimesele kohale Euroopas ja samuti esimesele kohale maailmas põllumajandusliku masinaehituse poolest; esimesele kohale Euroopas ja teisele kohale maailmas traktorite poolest; esimesele kohale Euroopas ja teisele kohale maailmas rauamaagitoodangu poolest; teisele kohale Euroopas ja kolmandale kohale maailmas terase poolest; kolmandale kohale Euroopas ja neljandale kohale maailmas kivisöetoodangu poolest. See suurejooneline tõus ennustas Nõukogude riigi edasisi võite.

1939. a. kevadel kinnitas bolševistliku partei XVIII kongress „NSVL rahvamajanduse arendamise kolmanda viisaastaplaani (1938—1942)“ — kolmanda stalinliku viisaastaku. Kuigi plaan kinnitati 1939. a., ei katkenud Nõukogude rahva pingeline loovtöö pärast teise viisaastaku enne tähtaega täitmist hetkekski. Täie võimsusega töötasid käitised nii linnas kui maal, lõpetati alustatud ehitusi, lasti käiku seda, mis valmis oli saanud, alustati uusi ehitusi.

1938. a. alustatud kolmas viisaastak pidi lõpetatama 1942. a., Nõukogude riigi 25. aastapäeval.

Kolmanda viisaastaku täitmise katkestas otse keset tööd sakslaste reetlik kallaletung.

Kolmas viisaastaplaan oli teise ja esimese viisaastaku jätkuks. Nõukogude rahva võidud esimesel ja teisel viisaastakul olid võimaks vundamentiks, mille kindlale alusele oli otsustatud ehitada kolmas viisaastak — see sotsialismi ehitamise ja meie maa kaitsevõime loomise bolševistliku peajoone edasine arendamine.

Pärast seda kui teise viisaastaku ajalooline peaülesanne — täielikult likvideerida kõik ekspluataatorlikud klassid ja jäädavalt kaotada põhjused, mis tingivad ühiskonna jagunemise ekspluateerijaks ja ekspluateeritavaks — oli lahendatud, kerkisid esile veelgi grandioossemad, ehkki ka keerulisemad ja raskemad ülesanded.

Täies ulatuses tõsteti praktiliselt üles ka majanduslik peaülesanne — ka majanduslikus suhtes järele jõuda kõige arenenumaile Euroopa maadele ja Ameerika Ühendriikidele ning neist ette

minna. Kava oli säärane: lõplikult lahendada see ülesanne lähima aja jooksul — 10—15 aastaga.

Kui algas esimene viisaastak, konstateeris seltsimees Stalin, et „oleme kohutaval kombel oma tööstuse arenemistaseme poolest m a h a j ä ä n u d eesrindlikest kapitalistlikest maadest“. Kuid kõige eesrindlikuma tööstuse loomisest hoolimata ei võinud meie maa kahe esimese viisaastaku lühikese, 8-aastase ajavahemiku vältel täielikult likvideerida majanduslikku mahajäämust, mis oli päranduseks saadud isevalitsuslikult Venemaalt.

Kolmandat viisaastakut arutledes ja kinnitades tahtis bolševistlik partei meie maa säärast edasist majanduslikku arengut, et Nõukogude inimesed saaksid lühima ajaga kõige poolest varustatuks, et meie maal loodaks nii rohkestiprodukte, et neist ei oleks tunda vähimatki puudust.

Nõukogude riigil oli alati meeles — ja kolmanda viisaastaku ettevalmistamise ajajärgul veel eriti — hitlerlaste meie maale kallal tungi võimalus. Ja seepärast, kindlustades kõigi rahvamajandusharude määratu suurt edenemist, pühendas ta nagu alati erakordselt suurt tähelepanu raske- ja sõjatööstusele. Peale selle, arvestades tulvil sõjaohu rahvusvahelist olukorda, nägi seltsimees Stalin kolmanda viisaastaku plaanis ette tarvilike majanduslike tagavarade — kütuse, elektrienergia, tööstuskaupade ja toiduainete riiklike reservide soetamise. See oli tingitud bolševistliku partei ja Nõukogude valitsuse kohustusest rahva vastu — tagada Nõukogude riigi kaitse edasilükkamatud vajadused.

Kolmanda stalinliku viisaastaku kava avardas veel enam Nõukogudemaa arenemisperspektiive. Uued lõpmatud avarused avanesid meie rahva ees, ja väsimatult ning raskuste ees peatumata lõi ta üha kasvaval määral rikkusi oma maale.

Esimese viisaastaku tulemusel moodustas ainuüksi rahva sissetuleku kasv 20 miljardit 500 miljonit rubla. Teine viisaastak suurendas rahva sissetulekut juba 50 miljardi 500 miljoni rubla võrra. Mõlema kuulsa viisaastakuga suurenes seega rahva sissetulek 71 miljardi rubla võrra. See oli Venemaa ajaloos ennekuulmatu rahva vara kuhjumine. Ja ka ükski maa minevikus ei tundnud rahva sissetuleku nii kiiret ja nii määratu suurt kasvu. See näis võimalikkuse äärmise piirina. Kuid bolševikud ei oleks olnud bolševikud, kui nad sellele tempole peatuma oleksid jäänud.

Kolmanda viisaastaku plaani oli võetud põhiline arv, mis ise loomustab kõiki 1938.—1942. a. viisaastakuks kavastatud suurejoonelisi ettevõtteid: rahva sissetulek oli astronoomilisele arvule

174 miljardile rublale kindlaks määratud. Rahva sissetuleku juurdekasv pidi seega selle viisaastaku vältel moodustama 78 miljardit rubla, s. o rohkem kui mõlema esimese viisaastaku vältel kokku! See andis tunnistust uuest kiirusest, mille bolševikud olid andnud Nõukogude Liidu rahvamajanduse arenemisele. Ent see ei olnud mitte väljamõeldud, fantastiline kiirus, vaid reaalne kiirus, mis oli rajatud kõigi vajaduste arvestamisele ja kõigi võimaluste ettenägemisele.

„Mis tahes muutuste fantastilisse kiirusesse meil keegi ei usu,“ ütles 1922. a. oktoobris Vladimir Iljitš, „kuid see-eest realsesse kiirusesse, kiirusesse, mis on ajaloolise arengu iga perioodiga võrreldes võetud säärasena nagu ta on, — säärasesse kiirusesse, kui liikumist juhib tõeliselt revolutsiooniline partei, säärasesse kiirusesse me usume ja säärase kiiruse me saavutame maksku mis maksab.“¹

Lenini ennustus läks täide. Seda kiirust ei tahtnud Nõukogude Liidu vaenlased, kuid seda tahtis meie rahvas. Seda tahtsid bolševikud. Kolmanda viisaastaku tempo — see ongi see kiirus, mida ennustas Lenin. See kiirus ei olnud mitte ainult tööstustoodangus, vaid ka põllumajanduses.

Kolmas viisaastak kindlustas veel rohkem kui kaks eelmist Nõukogude Liidu kaitsevõime edasist tõstmist ja nägi ette säärase abi nõude tarvitusele võtmist, mis arvestasid kasvanud sõjaohu. Mõõdunud viisaastakute jooksul rajati Nõukogude Liidu lääne- ja keskrajoonidesse tehaseid-uunikume (ainuke si omalaadseid tehaseid), gigante, mis varustasid oma toodanguga rohkearvulisi vabrikuid ja tehaseid, eriti sõjatööstust. Arvestades meie läänest kallale tungimise võimalust nägid Stalin ja bolševikud ette rea dubleerivate käitiste (tehaste-uunikumidega sarnlevate vabrikute ja tehaste) rajamise kolmanda viisaastaku jooksul maa idarajoonidesse, Uurali ja Volgamaadesse masinaehituse, naftatöötlemise ja keemia alal, et kõrvaldada võimalikud takistused mõningate tööstustoodete saamises käitistest-uunikumest.

Idale pühendas see viisaastak veel rohkem tähelepanu kui teine viisaastak. Nii otsustati kolm neljandikku kõrgahjude koguarvust ehitada just maa idarajoonidesse. Rajati veelgi üks uus tekstiilitööstuse baas — Kesk-Aasias, ja Kaug-Idas nähti ette eriti kiire tempo kivisöe ja tsemendi tootmiseks. Viisaastak tagas rahvusvabariikide ja -rajoonide edasise majandusliku ja kultuurilise edu.

Suurimaiks tööstuslikeks ehitusteks, kolmanda viisaastaku uhku-

¹ Lenin, Teosed, k. XXVII, lk. 318.

seks olid: „Teine Bakuu“, mis juba kolmandal viisaastakul pidi andma vähemalt 7 miljonit tonni naftat, s. o. niisama palju kui tsarismi viimastel aastatel andis kogu Bakuu naftatööstusrajoon, ja maailma suurim ehitus — Kuibõševi hüdrojaamad, millede ülesandeks oli volgataguste põuaste maade niisutamine, püsiva kõrge saagi kindlustamine neis piirkonnis ja samuti laevasõidu edendamine Volgal ja Okal. Viidi lõpule ka Magnitogorski metallurgiakombinaadi ehitamine Uuralis.

Tuhanded uued tööstuskäitised, sealhulgas kerge-, toiduainete- ja põllumajandustööstuse alal, pidid astuma tegevusse, ja paljud neist astusidki: uued elektrijaamad, uued tekstiil-, trikootaži, suka-, jalanõude- ja siidivabrikud, uued lihakombinaadid, veini- ja piirituse-mineraalveetehased, võitehased, kondiitri- ja teevabrikud, uued elevaatorid ja laod. Kolmanda viisaastaku jooksul oli kavatatud teostada ka tohutut elamute ehitamist ja kommunaal-ehitustegevust (linnades). Linnades ja töölisasulates pidi ehitatama 35 miljonit ruutmeetrit uut elamispinda. Suurenes kinoteatrite, klubide, raamatukogude, kultuurimajade, lugemistubade, sünnitusmajade, lastesõimede, lasteaedade, haiglate ja koolide võrk.

See meie Kodumaa edasise ümberkujundamise suurejooneline programm pidi täidetama 1942. aastaks. Kuid bolševike, rahva loov aktiivsus ei jäänud peatuma sellelegi. Bolševike partei Keskkomitee ja NSVL Rahvakomissaride Nõukogu ülesandel oli asutud rahvamajanduse arendamise edasise, kuid mitte enam viieaasta-, vaid viieteistkümne aasta plaani väljatöötamisele. Selle plaani täitmine 1957. aastaks pidi muutma meie Kodumaa majanduslikus suhtes kõige eesrindlikumaks, kõige rikkamaks maaks.

Ent mitte kõike seda, mis oli kavatsatud, ja mitte kõike nii, nagu oli kavatsatud, ei täidetud kolmandal stalinlikul viisaastakul. Esiimesel kolmel aastal oli käimas plaani täitmine ja ületamine, kuid 1941. a. suvel tungisid katkuna meie Kodumaa piiridesse hitlerlased, tuues endaga surma ja hävingut. Sõda sai pöördepunktiks meie maa arengus. Sõda katkestas Nõukogude rahva nii võidukalt alustatud võitluse leninlik-stalinliku loosungi teostamise eest — jõuda majanduslikus suhtes eesrindlikele maadele järele ja neist ette.

Kogu maa muutus ühtseks kõikehaaravaks, rinde teenistuses olevaks tagalaks, sõjaleeriks, võidu sepikojaks, fašistlike kurjategijate vastu peetava vabadussõja arsenaliks. Tunduv osa tööstuskäitistest, millel oli suur sõjaline tähtsus, evakueeriti õigeaegselt kaugetesse idarajoonidesse ja taastati seal lühima ajaga kohaliku tööstuse baasil või uutest kohtades.

Hoolimata erakordsetest raskustest, mida ta on kohanud ja mida ta kohtab, täidab Nõukogude tööstus tähtjaks tellimused armeele ja rindele. Sajad ja sajad käitised täidavad tähtjaks kuuplaanid, lõpetades neid järjest uute edusammudega sõjatehnika tootmisel Punaarmeele. Kasvab ja paraneb mootorite, tankide, suurtükkide, laskemoona, riietuse ja toiduainete tootmine ja väljalaskmine. Sotsialistlikust võistlusest osavõtivate Nõukogude inimeste patriotism teeb imet.

Need inimesed on stalinlike viisaastakute tulemus. Stalinlik suhtumine kaadritesse, inimestesse kui kõige hinnalisemasse ja kõige otsustavamasse aardesse maailmas on loonud meie tööstuses ja põllumajanduses kvalifitseeritud, tehniliselt väljaõpetatud ja kultuurseid inimesi. Nüüd moodustavad nad miljonilisi reserve, mis on nii hädavajalikud meie Punaarmee motoriseeritud osadele.

Industrialiseerimispoliitika päästis meie Kodumaa. Õigus oli seltsimees Stalinil, tuhat korda õigus, kui rahva vaenlasi paljastades ta tegi selgeks meie parteile, kogu Nõukogude rahvale, et „ei ole võimalik kaitsta meie maa iseseisvust, kui meil ei ole küllaldast tööstusbaasi riigikaitse jaoks. Ei ole võimalik luua seesugust tööstusbaasi, kui meil ei ole tööstuses kõrget tehnikat“.¹

Kolm stalinlikku viisaastakut rajasid meie maa riigikaitse jaoks seesuguse baasi. Vaenlane oli sunnitud seda tunnustama, deklareerides kibeduse ja pettumusega oma sõjaväelises organis „Militärische Korrespondenz aus Deutschland“: „Niihästi NSVL sõbrad kui vaenlased alahindasid Nõukogude tööstust.“

Õel ja saadanlik vaenlane — saksa fašism — on oma nahal põhjalikult tunda saanud meie võimsa ja suure tööstusriigi kogu jõudu, tema sõjameeste kogu vahvust, kes on õppinud põhjalikult käsitsemata relva, mis on valmistatud ja mida valmistatakse tema esmajärgulistes tehastes.

Vaenlane arvas näha saavat enda ees lahinguväljal mitte küllaldaselt kaitsevõimelist maad, sattus aga kokku Lenini ja Stalini geeniuse poolt ning Nõukogude inimeste tahte läbi loodud võimsa ja kaitsevõimelise suure Nõukogude riigiga.

¹ Stalin, Leninismi küsimusi, 9. trükk, lk. 358—359.

VI

Nõukogude valitsuse välispoliitika

Kohe esimesel ööl pärast nõukogude võimu kehtestamist pöördus Lenin üle esimese maailmasõja kaevikute ja traattõkete, üle piiritulpade ja -kraavide, üle merede ja ookeanide kõigi rahvaste, kogu inimkonna poole tuliste rahuõnadega. Esimene neist kolmest dekreedist, mis Lenin koostas ja kuulutas välja Nõukogude II kongressil, oli rahu dekreet. Nõukogude võim ja aus rahupoliitika on ühevanused.

Kõigi pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni möödunud aastate kestel teostas Nõukogudemaa muutumatut välispoliitikat. See oli rahupoliitika. Riikide hulgas ei olnud truemat ja järjekindlamat rahuõpra kui Nõukogude riik.

Oma püsivat ja järjekindlat välispoliitikat rahu heaks teostas Nõukogude valitsus suure väärikusega, sõlmides rahulepinguid, kokkuleppeid ja pakte välisriikidega ainult sel tingimusel, kui see poliitika oli rahva huvides ega riivanud ei otseselt ega kaudselt Nõukogude riigi territoriaalset terviklust, iseseisvust ja au.

Oli vaja suurt tarkust ja vastutustunnet Kodumaa saatuse eest, et karvõrragi Nõukogude rahva huvisid ohvriks toomata eemaldada sõjaohu. Nõukogude riigi kogu olemasolu kestel on bolševistlik partei ja Nõukogude valitsus, teostades leninlik-stalinlikku rahu ja rahvaste julgeoleku eest võitlemise välispoliitikat, osavasti juhtinud nõukogude laeva läbi keeruliste rahvusvaheliste vahekordade tormide ja karide.

Nõukogude võim sündis saksa imperialistide, keiserlike rööv-vallutajate vastu peetava sõja perioodil.

Tol ajal, nõukogude võimu esimestel päevadel, janunes meie maa, neljast eelnenud sõja-aastast nõrgestatud, igast küljest uuele riigile vaenulike maadega ümbritsetud ja alles äsja ajaloos enneolematu sotsialistliku revolutsiooni läbiteinud maa, rahu kui „hingetõmbuse“ järele. Selles oli tol ajal ainus pääsemise võimalus: „Emb-kumb: kas rahu“, ütles seltsimees Stalin, kui bolševike partei

VII kongressil arutati rahuküsimust, „või revolutsiooni hukku- mine.“ Rahu oli tol ajal vaja Nõukogude Venemaa päästmiseks. Oli vaja võita aega vana armee demobiliseerimiseks ja uuele, Puna- armeele, aluse panemiseks, kes oleks võimeline Kodumaad kaitsma.

Rahu, „hingetõmbust“ vajas revolutsiooniline rahvas. On arusaadav, miks Nõukogude vabariigi vaenlased — valgekaartlased, menševikud ja sotsialistid-revolutsionärid — pidasid vihast võitlust rahu vastu, „hingetõmbuse“ vastu: nad tahtsid noore Nõukogude Venemaa sakslaste rusika ette seada. Lenin ütles siis: „Nõukogude Venemaa tegi rahuettepaneku kogu maailmale, ja seepärast juhiti veebruaris saksa sõjaväed tema vastu.“¹ Sakslastega mängisid ilmselt kokku Trotski ja nii-nimetatud „pahempoolsed kommunistid“ Buhhariniga eesotsas, kes püüdsid asja nii korraldada, et relvitut nõukogude võimu lasta kokku põrgata tol ajal veel tugevate saksa imperialismi armeedega. Nende võitluse puhul rahutegemise vastu juhtis Lenin tähelepanu sellele, et nad „tegelikult abistasid saksa imperialiste“. Rahu sõlmiti, kuigi see rahu oli väga raske. See oli Lenini ja Stalini geeniusest inspireeritud noore nõukogude diplomaatia võit. Meie võitsime panuse rahule.

Vene rahvas, nagu öeldi valitsuse 1920. a. 5. veebruari läkituses, „heitis omaenda keha tükid saksa imperialismi kiskja ette, et sõjast pääseda...“ Rahu võimaldas hingetõmbuse nõukogude võimu kindlustamiseks, nõukogude majanduse organiseerimiseks, Punaarmee loomiseks. Rahu võimaldas aega tagala kõvendamiseks, tööliklassi ja talurahva liidu tugevdamiseks ja jõu kogumiseks, mis purustas hiljem valgekaartluse ja ajas nurja välismaise intervent- siooni.

„Oktoobrirevolutsiooni ajajärgul“, öeldakse ÜK(b)P ajaloo lühikursuses, „õpetas Lenin bolševistlikku parteid, kuidas tuleb kartu- seta ja otsustavalt peale tungida, kui selleks on olemas tarvilikud tingimused. Bresti rahu ajajärgul õpetas Lenin parteid, kuidas tuleb organiseeritult taganeda niisugusel hetkel, kus vaenlase jõud on meie jõust ilmselt suurem; taganeda selleks, et suurima energiaga valmistuda uuele pealetungile vaenlaste vastu.“²

Rasked olid nõukogude diplomaatia esimesed päevad. Üheski teises Oktoobrirevolutsiooni poolt kukutatud kodanlik-feodalist-liku valitsuse ministeeriumis ei olnud nii palju kõrgema aristokraa- tia esindajaid, kes vihkasid ja põlgasid „alamat rahvast“, kui neid

¹ L e n i n, Teosed, k. XXIII, lk. 168.

² ÜK(b)P Ajalugu. Lühikursus, lk. 176—177.

oli välisministeeriumis. Oma sabotaažiga püüdis see aristokraatia suurendada nõukogude võimu raskusi ja ühes teiste ministeeriumide ja ametiasutuste ametnikega kukutada proletariaadi diktaatori. Saboteerisid ka välismaised diplomaadid. Oma pöördumistel Välisasjade Rahvakomissariaadi poole keeldusid nad kangekaelselt nimetamast komissariaati „rahva“-komissariaadiks.

Nõukogude võimu võitlus rahu eest, mida oli alustatud rahudekreediga, ei katkenud Nõukogude olemasolu kõigi aastate kestel. Niihästi Nõukogudemaale kõige raskemal ajajärkudel kui ka siis, kui Nõukogude Liit oli tunduvalt tugevnenud ja hakkas kujutama endast tõsist rahvusvahelist jõudu, peeti meie valitsuse poolt järjekindlat võitlust rahu ja meie riigi rahvusvaheliste sidemete kõvendamise eest. Nõukogude rahvas, kes usinasti töötas oma sotsialistliku majanduse pidevaks edendamiseks ja oma kultuuri vääramatuks arendamiseks, vajas garanteeritud rahu ja oli igasuguste välisavantüüride põhimõtteline, veendunud vastane.

Lenin õpetas, et Nõukogude välispoliitika peab olema põhimõttekindel, et ta peab lähtuma Nõukogude rahva tõelistest huvidest. „Sotsialistliku revolutsiooni seisukord Venemaal“, ütles Lenin, „peab võetama aluseks igal meie nõukogude võimu rahvusvaheliste ülesannete määramisel...“¹

Üllad ja õilsad on meie välispoliitika põhimõtted. Kõik rahvad peavad olema üheõiguslikud ja iseseisvad. Iga rahva territoorium peab olema puutumatu. Kellelgi ei ole õigust segada end teise riigi asjadesse. Kõigiti peab kaitsma rahu ja rahvaste julgeolekut. On vaja kõigi rahuarmastavate rahvaste ühinemist ja nende kollektiivset tegevust rahurikkujate, agressorite vastu. Tuleb anda igasugust abi — sõjalist ja moraalset — neile, kes on langenud kallaletungi ohvriks ja võitlevad oma kodumaa iseseisvuse eest. Peab alati valmis olema kahekordse vastulöögi andmiseks igale anastaja löögile. Säärased on Nõukogude välispoliitika alused. Sellele poliitikale oli toeks meie järjest rohkem õitsele puhkev majandus ja Nõukogude riigi suurenev sõjaline võimsus.

On vaja ainult võrrelda neid Nõukogude riigi välispoliitika põhimõttelisi aluseid selle Inglise-Nõukogude-Ameerika koalitsiooni tegevuskavaga, mille seltsimees Stalin esitas oma kõnes 6. novembril 1942, et veenduda, kui pidev ja järjekindel on meie välispoliitika. Selle programmi sõnastas seltsimees Stalin nõnda: rassilise erandlikkuse hävitamine; rahvuste üheõiguslus ja nende territooriumide

¹ Lenin, Teosed, k. XXII, lk. 194.

puutumatus; orjastatud rahvuste vabastamine ja nende suveräänsete õiguste taastamine; iga rahvuse õigus korraldada oma elu enda tahte kohaselt; majanduslik abi kannatada saanud rahvustele ja nende abistamine ainelise heaolu saavutamiseks; demokraatlike vabaduste taastamine; hitlerliku režiimi hävitamine.

See tegevuskava sisaldab meie muutumatu välispoliitika põhiprintsipiibid. Sellega ühinesid ja selle võtsid omaks meiega liidus olevate maade silmapaistvamad riigitegelased.

Lenin õpetas, et sõda on selle poliitika jätkamine, mida riik ajas enne sõda, ainult sõja perioodil ta teostab seda poliitikat teiste, ja nimelt vägivaldsete vahenditega, s.o. relvastatud jõu abil. Hitlerlik riik teostas enne sõda vägivaldset, röövellikku poliitikat, sest hitlerlaste partei on kõige kiskjalikumate ja röövellikumate imperialistide partei kõigi maailma imperialistide hulgas. Seepärast alustasid nad ka röövellikku, kiskjalikku ja inimsööjalikku sõda, mille sihiks oli teiste rahvaste allahaitmine ja hävitamine, nende saksastamine ja orjastamine, nende kultuuri hävitamine ja nende rahvusliku vara röövimine. Nõukogude riik aga, kaitstes relv käes oma elu, au ja vabadust, teostas Suures Isamaasõjas neid põhimõtteid, millest ta on alati kinni pidanud oma välispoliitikas.

Kohe pärast rahudekreedi näitas Nõukogude valitsus ise tegelikult, kuidas tuleb, kui see on olemas, lahendada rahvusvahelisi küsimusi ja jalule seada rahvusvahelisi suhteid. Täpselt üks kuu pärast Oktoobripöört tühistas (annulleeris) Nõukogude valitsus tsaari lepingud teiste imperialistidega Türgi ümberkujundamise ja Pärsia (Iraani) jagamise kohta ning avaldas teadaande igasuguse vaenuliku tegevuse lõpetamise kohta nende suhtes. Siis sai ka Soome iseseisvuse nõukogude võimu käest, Lenini käest.

Sel puhul jutustas Lenin bolševike partei VIII kongressil: „Mäletan väga hästi stseeni, kui mul tuli Smolnõis anda üle tunnustuskiri Svinhufvudile — mis tähendab vene keelde tõlgitult „seapead“ —, soome kodanluse esindajale, kes etendas timuka osa. Ta pigistas mul lahkelt kätt, ütlesime komplimente. Küll see oli piinlik! Kuid seda oli vaja teha, sest siis see kodanlus pettis rahvast, pettis töötavaid hulki sellega, et moskoviidid, šovinistid, suurvenelased tahavad soomlasi ära kägistada. Oli vaja seda teha.“

See oli uus, seninägematu poliitika säärase suurriigi poolt nagu Nõukogude Venemaa teiste rahvaste ja riikide suhtes.

Kogu kodusõja vältel oli Nõukogude valitsuse välispoliitika suunatud sellele, et saavutada interventsiooni lõpetamist, et sõlmida rahu ja jalule seada heanaaberlikud suhted ümbritsevate riikidega

ja vabastada Nõukogude okupeeritud maa-alad välismaalaste ja valgekaartlaste ikkest.

Kui 1918. a. novembris Saksamaal toimus revolutsioon, mis tõukas keisri troonilt, tühistas Nõukogude Venemaa röövelliku Bresti rahulepingu sakslastega, lõpetas sõjakahjude tasumise ja asus avalikku võitlusse Valge-Vene, Ukraina, Taga-Kaukaasia ja teiste okupeeritud nõukogude vabariikide vabastamiseks röövelliku, timukaliku saksa imperialismi ikkest.

Kodusõja vältel arenes ja tugevnes Punaarmee võitluses sakslaste ja teiste välismaiste anastajate vastu ning võit jäi noorele Nõukogude Venemaale. Aga seal, kus on võit, seal on ka tunnustus. Sest kodanlikus maailmas, õpetab seltsimees Stalin, nõrku ei tavatseta arvestada, — arvestatakse ainult tugevaid.

Kuigi mõnelede riikidele — suurtele ja väikestele, vanadele ja uutele — ei olnud sugugi meelt mööda meiega rahujalale asuda, olid nad sunnitud seda tegema. Juba 1919. a. lõpul, niipea kui Punaarmee võidud said ilmseks, pöördusid intervendid Nõukogude valitsuse poole ettepanekuga rahukonverentsi kokkukutsumise kohta, ja 1920. a. algul kohtusid Rootsis Nõukogude Venemaa ja Inglismaa esindajad läbirääkimiste pidamiseks sõjavangide vahetamise kohta. Samasugused läbirääkimised algasid Prantsusmaa, Austria, Ungari, Itaalia ja teiste maadega. 1920. a. jaanuaris kuulutati blokaad Nõukogudemaa suhtes lõpetatuks.

1920. a. lõpul ja 1921. a. algul sõlmiti rahulepingud Poola, Eesti, Läti ja Leeduga. Nõukogude valitsus tunnustas neid uusi vabariike ja määras kindlaks piirid nendega. Seejärel kirjutati alla esimesele kaubalepingule Inglismaaga ja sõlmiti sõprus- ja rahuleping Pärsia (Iraani) ja Afganistaniga. Nõukogude-Pärsia lepingus öeldi meie poolt: „Soovides näha pärsia rahvast sõltumatuna, õitsvana ja vabalt käsutavana kogu oma vara, kuulutab Venemaa Nõukogude valitsus tühistatuks ja igati kehtetuks kõik traktaadid, lepingud, konventsioonid ja kokkulepped, mis on endise tsaarivalitsuse poolt Pärsiaga sõlmitud ja mis kärpsid pärsia rahva õigusi.“

Võib läbi tuhnida kõik diplomaatilised arhiivid ja kõik maailma raamatukogud, aga ei leia ühtki dokumenti, mis nii ausal ja inimlikul keelel kõneleks teise riigiga. Nõukogude võim näitas esmakordselt maailmas, et ainult tema diplomaatilistes nootides — nagu konstateeris Lenin — ei ole seda hooplemist ja ähvardusi, mis on tavalised kodanlikele valitsustele.

Eriline tähtsus oli abil, mida Nõukogude Venemaa osutas Türgi vabariigile selle oma iseolemise eest võitlemise kõige raskemal

hetkel. 1921. a. kevadel sõlmiti Nõukogude valitsuse ja Türgi valitsuse vahel sõprus- ja vendlusleping ning viie aasta pärast sõprus- ja neutraliteedileping. „Mõlemad lepinguosalisel,“ toonitati 1921. a. lepingus, „konstateerides kokkupuutepunkte Idamaa rahvaste rahvusliku vabadusliikumise ja Venemaa tööraha poolt uue sotsiaalse korra eest võitlemise vahel, tunnustavad pühalikult, et neil rahvastel on õigus vabaduseks ja iseseisvuseks ning samuti õigus valida valitsusvorm nende endi soovide kohaselt.“

1922. a. kevadel tegid imperialistlikud riigid veel kord katset teisel, „rahulikul“ teel muuta Nõukogude vabariik kapitalistliku Lääne-Euroopa ripatsiks. Nõukogude Venemaa kutsuti rahvusvahelisele majanduskonverentsile Itaalia linna Genuasse (Genua konverents). Pärast kodusõja lõppu oli see raskeim ajajärk Nõukogude Venemaa majanduslikus elus. Kogu maal, eriti Volgamaal, möllas ennekuulmatu nälga.

„Õnnetused, mis sel aastal meid tabasid,“ ütles siis Lenin bolševistliku partei XI kongressi avamisel, „olid peaaegu veelgi raske-
mad kui eelmistel aastatel.“

Just nagu oleksid kõik imperialistliku sõja ja selle sõja tagajärjed, mille kapitalistid meile peale sundisid, just nagu oleksid need kõik kokku kogunenud ja langenud meie kaela näljana ja kõige meeletlikuma vaesumisena.“¹

Genua konverentsi korraldajad otsustasid kasutada meie maa rasket seisukorda. Sellest hoolimata, et Nõukogud olid kodusõjast võitjaina välja tulnud, tahtsid imperialistid meie rahvast siiski põlvili sundida. Seda, mis imperialistidel ei õnnestunud relvastatud võitluse abil, püüdsid nad teostada majandusliku surve abil. Nad esitasid Nõukogude valitsusele rea jultunud nõudmisi: kinni maksta kõik tsaarivalitsuse võlad, mis nõukogude võimu poolt olid tühistatud, anda välismaalastele tagasi neilt natsionaliseeritud vabrikud ja tehased ning sisse seada säärane kord, mis tegelikult oleks muutnud Nõukogude Venemaa kolooniaks. Põlastusega lükkasid Nõukogude delegaadid need nõudmised tagasi. Veel enam, tuginedes Nõukogude vabariigi võimsusele, esitasid nad omalt poolt vastu-
nõudmised: viivitamatu Nõukogude valitsuse ametlik (de jure) tunnustamine, soliidsed laenu andmine Nõukogude Venemaale, sõjamaaksude annulleerimine ja välismaal oleva Venemaale kuuluva varanduse Nõukogude valitsusele tagasiandmine.

Lenin hoiatas tookord Euroopa poliitikuid ja diplomaate:

¹ Lenin, Teosed, k. XXVII, lk. 223.

„Genua kaudu, kui sealsed jutukaaslased on küllalt arukad ega ole liiga kangekaelsed, Genuast mööda — kui nad kavatsevad jonnima hakata. Kuid oma eesmärgi meie saavutame!“¹ Genua konverentsi korraldajad osutusi tõesti kangekaelseiks. Konverents nurjus. Nõukogude Venemaa läks Genuast mööda — teist teed: ta hakkas looma ärilisi ja diplomaatilisi suhteid iga maaga eraldi.

Genua konverentsil põhjendasid Nõukogude saadikud oma ettepanekut desarmeerimise kohta. „Pingutused maailmamajanduse taastamiseks“, öeldi meie delegatsiooni deklaratsioonis, „jäävad asjatuks seni, kui Euroopa või maailma kohale jääb Damoklese mõõgana rippuma ühte sõdade oht... Venemaa delegatsioon kavatseb ette panna üldist relvastuse vähendamist ja toetada igat ettepanekut, mille eesmärgiks on militarismi koormat kergendada.“ Need Nõukogude delegatsiooni avameelsed ja väarikad sõnad kutsusid Genua konverentsi äritsejate hulgas esile pahameele tormi.

1922. a. detsembris kutsuti meie esindajad nii-nimetatud Haagi rahvusvahelisele rahukongressile. Lenin andis meie delegatsioonile kaasa juhendi märkmete näol meie delegatsiooni ülesannete küsimuse kohta Haagis. Nendes märkmetes pööras ta meie delegatsiooni tähelepanu sellele, et „tuleb selgitada inimestele seda reaalselt olukorda, kui suur on saladus, milles tekib sõda“.

Möödus veel kaks aastat. Edukalt taastati rahvamajandust. Meie Kodumaa lähenes kindlal sammul uuele ajaloolisele piirijoonele — sotsialistlikule industrialiseerimisele.

Kodanlikel riikidel tuli tahes-tahtmata tunnustada nõukogude võimu ja jalule seada normaalsed suhted Nõukogude Liiduga. „Meie vajame“, ütles Lenin, „tõelisi kaubanduslikke suhteid, mitte aga ainult diplomaatilisi võite.“ Võitlus majanduslikul ja poliitilisel alal kapitalistliku maailma ja sotsialismi maailma vahel ei lakanud. Kuid ühes sellega hargnes koostöö kodanlike riikide ja meie Nõukogude riigi vahel nii majanduslike suhete alal kui ka rahu säilitamise püüetes. Vastates küsimustele NSVL koostöö võimalikkuse kohta kodanlike riikidega seletas seltsimees Stalin, et koostöö on mõlemale poolele kasulik, et igasuguse koostöö aluseks on eksport ja import, krediidid, vastastikuse mittekallaletungi paktid ja kokkulepped desarmeerimise kohta.

Eriti rikas oli 1924. aasta Nõukogude Liidu ametlike (de jure) tunnustamiste poolest vanade kapitalistlike maade valitsuste poolt. Esimesena tunnustas Nõukogude Liitu de jure Suur-Britannia valit-

¹ L e n i n, Teosed, k. XXVII, lk. 226.

sus. 1924. a. veebruaril algul teatas Inglise valitsus ametliku noodiga Nõukogude valitsusele, et „ta tunnustab Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu nende endise Vene impeeriumi maa-alade de jure valitsusena, mis alluvad tema võimule“. Inglisemaa järel saabus Välisasjade Rahvakomissariaati teadaanne Itaalialt, et ka tema soovib „teostada poliitiliste suhete uuendamist mõlema maa vahel“. Nädal hiljem tunnustas Nõukogude valitsust Norra. Veel üks nädal hiljem — 25. veebruaril — saatis Austria valitsuse esindaja Moskvas Välisasjade Rahvakomissariaati noodi, milles teatati, et „Austria liiduvalitsus, teostades tal ammu olevat kavatsust, tegi otsuseks uuendada normaalsed diplomaatilised ja konsulaarsuhted Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu valitsusega...“ Märtsis uuendasid diplomaatilised suhted Nõukogude Liiduga Kreeka ja Rootsi.

Oma omakasupüüdlikel eesmärkidel takistasid kodanlikud riigid kõigiti diplomaatiliste suhete taastamist NSVL ja Hiina vahel, ent lõpuks kõrvaldati kõik takistused ja 1924. a. mais taastati meie ja Hiina vahel normaalsed suhted. Ustavana oma välispoliitikale deklareeris Nõukogude valitsus, et ta „kuulutab tühistatuks ja kehtetuks kõik Hiina suveräänseid õigusi või huvisid riivavad lepingud, kokkulepped jne., mis on sõlmitud endise tsaarivalitsuse ja mistahes kolmanda poole või poolte vahel“.

Kui 1942. a. lõpul Inglise valitsus ja seejärel ka Ameerika Ühendriikide valitsus deklareerisid, et nad loobuvad mitteühelõiguslikest lepingutest Hiinaga, siis meenus rida hiina tegelasi oma sõnavõttudes, et juba peaaegu kakskümmend aastat enne seda loobus Nõukogude valitsus esimesena ja ainsana mitteühelõiguslikest lepinguist, mis alandasid hiina rahva väärikust.

1924. a. juunis uuendati diplomaatilised suhted Taaniga ja augustis tunnustati Nõukogude valitsust Mehhiko valitsuse poolt.

Lääne-Euroopa maadest pani eriti kaua vastu Prantsusmaa, kuid lõpuks teatas ka tema valitsus 1924. a. oktoobris, et Prantsuse vabariigi valitsus, „ustavana sõprusele, mis ühendab vene ja prantsuse rahvast, tunnustab de jure... NSVL valitsust... Ta on seepärast valmis nüüd kohe looma regulaarsed diplomaatilised suhted Liidu valitsusega vastastikuse saadikute vahetamise teel“.

Diplomaatiliste tunnustamiste ajajärk jätkus ka järgmisel, 1925. aastal. 1925. a. jaanuaris kirjutati alla kokkuleppele täieliku diplomaatiliste suhete jaluleseadmise kohta meie maa ja Jaapani vahel. Diplomaatiliste suhete loomine Idaga viidi sellega lõpule.

Rida sääraseid riike, nagu Belgia, Bulgaaria, Ungari, Holland, Hispaania, Jugoslaavia ja mõned teised, kes siis ühel või teisel põh-

jusel ei astunud meiega diplomaatistesse suhetesse, pidid tegema seda järgnevail aastail. 1933. a. seati jalule diplomaatilised suhted ka Ameerika Ühendriikidega. Meie Kodumaa rahvusvaheline seisukord muutus järjest kindlamaks.

Kogu see tunnustamiste, sõlmitud lepingute ja diplomaatiliste suhete jaluleseadmise rida annab tunnistust sellest, et toetudes meie maa kasvanud majanduslikule ja sõjalisele võimsusele teostas Nõukogude diplomaatia suure eduga leninlik-stalinlikku välispoliitikat.

Seejuures oli Nõukogude valitsus juhitud sellest, et poliitika-kunst välissuhete alal ei seisa sugugi mitte selles, et suurendada vaenlaste arvu oma maale. Vastupidi, poliitikakunst välispoliitika küsimustes seisab selles, et vähendada vaenlaste arvu ja saavutada seda, et võimalikult suure hulga riikidega, kõigi rahvastega pidada rahulikke, heanaaberlikke suhteid.

Nõukogude Liidu diplomaatiline, välispoliitiline tegevus ei piirunud normaalsete suhete jaluleseadmisega teiste riikidega. Nõukogude valitsus pidas väsimatut võitlust desarmeerimise eest ka pärast Genua konverentsil esinemist. Kodanlikud valitsused pidid paratamatult arvestama Nõukogude Liidu autoriteeti ega saanud temast mööda minna säärase ülitähtsate rahvusvahelise elu küsimuste arutamisel ja liiati veel lahendamisel. Just seepärast saigi meie valitsus 1925. a. lõpul Rahvasteliidult ettepaneku võtta osa desarmeerimiskonverentsist. Avalik, siiras võitlus, mida Nõukogude valitsus pidas rahvusvahelisel areenil täieliku ja üldise desarmeerimise eest, näitas kogu maailmale, et meie Kodumaa tahab elada rahu kõigi rahvastega. See seisukoht suurendas üha Nõukogudemaa mõju maailma rahvaste seas, tekitas usaldust tema vastu kapitalistlike maade laiades rahvahulkades ja äratas vaenu tema vastu kõige kiskjalikumate imperialistlike maade valitsustes ja valitsevates klassides.

Nõukogude Venemaa tugevnes. Meie maa oli pinnuks silmas neil maadel, kelle välispoliitika aluseks oli agressioon või agressorite õhutamine ja neile järeleandmiste tegemine. Tehti igasuguseid katseid Nõukogude Liitu sõtta kiskuda ja takistada meie rahva sotsialistlikku ülesehitustööd. Sooritati provokatsioonilisi kallalekippumisi NSV Liidule — tapeti kuritegelikult Nõukogude Liidu saadikuid (Šveitsis — Vorovski, Varssavis — Voikov); teostati kallal tunges meie saatkondadele Londonis, Berliinis, Pekingis ja Šanghais; organiseeriti kahjurlust, süütamisi ja õhkulaskmisi. Toimus avalik ja varjatud tegevus interventsiooni ettevalmistamiseks meie Kodumaa vastu.

Ent Nõukogudemaa oli kõikumatu. Suur Nõukogude riik tõrjus temale omase väärikusega tagasi kõik provokatsioonid ja kallalekippumised. Väljendades Nõukogude valitsuse ja kogu rahva huvi-
sid, deklareeris seltsimees Stalin korduvalt bolševike partei kongres-
side kõrgelt tribüünilt, et Nõukogude poliitika on rahu säilita-
mise ja kaubanduslike suhete kõigi maadega süvendamise poliitika,
et Nõukogude riik ei kavatse ähvardada kedagi ja veel vähem
kellelegi kallale tungida. Seejuures hoiatas seltsimees Stalin, et meie
ei karda ähvardusi ja oleme valmis vastama löögiga sõjasüütajate
löögile.

Nõukogude valitsus andis ränki hoope sõjaseiklejaile, nagu see
toimus Kaug-Idas Hassani järve ääres (a. 1938), Mongoolia piiridel
Halhin-Goli juures (a. 1939) ja meie loodepiiridel fašistliku Soome
vastu (a. 1939).

Oma välispoliitikas väljendas Nõukogude Liit kindlalt ja väära-
matult oma siirast, vennalikku sümpaatiat rahvastele, kes olid lan-
genud välismaise kallaletungi, välismaise vägivalla ohvriks. Kui
1936. a. toimus Hispaanias fašistlik mäss, andsid saksa-itaalia inter-
vendid mässulistele abi ja tungisid kallale Hispaania vabariigile.
Suur Nõukogude riik deklareeris avalikult seltsimees Stalini suu
läbi, et ta peab Hispaania demokraatliku vabariigi võitlust endale
lähedaseks asjaks, kogu eesrindliku inimkonna asjaks.

1935. a. alates tekib rida ohtlikke sõjakoldeid. Itaalia tungis
1935. a. kallale Abessiiniale. Saksamaa ja Itaalia korraldasid 1936. a.
interventsiooni Hispaanias. 1937. a. vallutas Jaapan Mandžuuria
ja algas sõda Hiinas. Hitlerlik Saksamaa vallutas 1938. a. Austria ja
kiskus Tšehhoslovakkia küljest ära Sudeedimaa. See sundis meie
valitsust rööbiti väaramatu rahupoliitika ajamisega ühtlasi tarvi-
tusele võtma ka kõige tõsisemaid abinõusid meie maa kaitsevõime
tõstmiseks.

1934. a. lõpul astus Nõukogude Liit 34 riigi kutsel Rahvaste-
liidu liikmeks.

Rahvasteliit oli kogu aeg sõja ettevalmistamise kätteorganisat-
siooniks. Ja Nõukogude valitsus loomulikult ei soovinud selles
imperialistide koondises olla ei vasaraks nõrkadele rahvastele ega
alasics tugevaile. Sest, nagu ütles V. M. Molotov, „Nõukogude
Liidu välispoliitika on täiesti rahuarmastav ja suunatud agressiooni
vastu“.

Aga kui seoses sakslaste, itaallaste ja jaapanlaste agressiooniga
selgus, et Rahvasteliit võib siiski saada mingiks piduriks, mille abil
saab viivitada sõjategevuse puhkemist, et Rahvasteliit võib osutada

kas või kingukeseks, mis on suuteline mõningal määral raskendama sõjavankri veerema hakkamist, siis muutis Nõukogude valitsus oma suhtumist Rahvasteliidusse ja astus selle koosseisu.

Pärast Rahvasteliitu astumist jätkas Nõukogude riik sealgi, Liidu istungeil ja ta komisjonides, oma iseseisva ja põhimõttelise välispoliitika teostamist. Nii näiteks asus fašistliku Itaalia rahulikule abessiinia rahvale kallaletungi küsimuse arutamisel ainult Nõukogude Liit põhimõttelisele seisukohale, millele oli võõras igasugune koloniaalsete vallutuste poliitika.

Nõukogude valitsus täitis ilma igasuguse kõrvalepõiklemiseta, suurima täpsuse ja kohusetruudusega neid kohustusi, mis ta endale oli võtnud, nii majanduslikke kui ka poliitilisi. Terves maailmas teati, et Nõukogude Liidu diplomaatilisest allkirja võib rohkem usaldada kui ühegi teise riigi allkirja.

Sel ajajärgul sõlmis Nõukogude valitsus vastastikuse abistamise pakti agressorite võimaliku kallaletungi vastu Prantsusmaaga ja samuti ka Tšehhoslovakkiaiga.

Juba enne seda oli ta Saksa valitsusele ette pannud alla kirjutada kokkuleppele, mis garanteeriks (tagaks) Balti riikide puutumatuset. Kuid hitlerlased, kes juba siis salaja haudusid oma vallutamise ja orjastamise kavasad, lükkasid tagasi selle Nõukogude valitsuse rahuarmastava ettepaneku.

1936. a. sõlmis Nõukogude Liit vastastikuse abistamise pakti Mongoolia Rahvavabariigiga ja 1937. a. vastastikuse mittekallaletungi lepingu Hiina vabariigiga.

Erakordselt rasketes rahvusvahelistes tingimustes teostas Nõukogude valitsus oma välispoliitikat, võideldes teise maailmasõja puhkemise vastu. Nõukogude riigi diplomaatiline tegevus oli puhtal kujul patriootiline töö, mis arvestas ainult Nõukogude rahva huvisid.

Millele eelkõige toetus Nõukogude valitsus oma mitmekülgses aktiivses välispoliitikas?

ÜK(b)P XVIII kongressil 1939. a. toonitas seltsimees Stalin, et Nõukogude Liit oma välispoliitikas toetub:

- „1. Oma kasvavale majanduslikule, poliitilisele ja kultuurilisele võimsusele;
2. Meie nõukogude ühiskonna moraalsele ja poliitilisele ühtsusele;
3. Meie maa rahvaste sõprusele;
4. Oma Punaarmeele ja Punalaevastikule;
5. Oma rahupoliitikale;

6. Kõigi maade töörahva moraalsele toetusele, kes on eluliselt huvitatud rahu säilitamisest;

7. Nende maade arukusele, kes ühel või teisel põhjusel ei ole huvitatud rahu rikkumisest.“

Samal korral defineeris seltsimees Stalin äärmise selguse ja tavalise bolševistliku otsekohesusega Nõukogude riigi välispoliitika ülesanded:

„1. Teostada ka edaspidi rahu ja äriliste sidemete tugevdamise poliitikat kõigi maadega;

2. Jääda ettevaatlikuks ega lasta meie maad konfliktidesse kiskuda sõjaprovokaatorite poolt, kes on harjunud teistel kastaneid tulest välja tuua laskma;

3. Igati tõsta meie Punaarmee ja Punalaevastiku sõjalist võimsust;

4. Kõvendada rahvusvahelisi sõprussidemeid kõigi maade töötajatega, kes on huvitatud rahust ja sõprusest rahvaste vahel.“

Seda meie välispoliitikat teostasid Nõukogude valitsus ja tema diplomaadid kõige bolševikele omase visadusega.

Kuid Euroopa kohal tihenesid siiski äikesepilved. Iga hetk võis teise maailmasõja kõu kargatada.

Püüdes pikendada rahuliku hingetõmbuse aega, pani Nõukogude valitsus pidevalt demokraatlikele maadele ette kokku leppida kollektiivsete abinõude tarvitusele võtmise kohta võitluseks agressiooni ja agressorite vastu, kuid Chamberlaini valitsus Inglismaal ja Daladier' valitsus Prantsusmaal jätkasid järeleandmiste tegemist agressorile — hitlerlikule Saksamaale. Nad ergutasid Hitleri vallutus-püüdeid Kesk- ja Ida-Euroopas, lootes sel teel pääseda ähvardavast sõjahust Hitleriga. Selle poliitika, agressiooni soodustamise poliitika, sõda provotseeriva poliitika paljastas seltsimees Stalin partei XVIII kongressil. „Sõda peavad“, ütles tookord seltsimees Stalin, „agressiivsed riigid, igati riivates mitteagressiivsete riikide, eelkõige Inglismaa, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide huvisid, viimased aga taganevad ja taanduvad, tehes agressoreile järeleandmise järeleandmise järel.“

1939. a. aprillis alanud Inglise-Prantsuse-Nõukogude sõjalised läbirääkimised nurjusid Prantsusmaa ja Inglismaa toleagsete valituste süü läbi.

Läbirääkimised kestsid neli kuud. Nende läbirääkimiste pikalenimine ja viljatus tekitas ärevust reas Inglismaa ja Prantsusmaa poliitikategelastes. Nii avaldas tuntud inglise riigitegelane Lloyd George 1939. a. suvel oma pahameelt selle üle, miks Chamberlain

ei sõitnud viibimata Moskva, niipea kui „Venemaa avaldas valmisolekut liitu astuda demokraatlike lääneriikidega, et agressoreid pidurdada. Vastus võib olla ainult üks,“ kirjutas Lloyd George. „Neville Chamberlain, Halifax ja John Simon ei taha mingit kokkulepet Venemaaga.“

Neis tingimustes oli Nõukogude valitsus kohustatud tegema kõik, et sõda eemale hoida ja kas või ajutisekski kindlustada Nõukogudemaale rahu. Just siis nõustuski meie valitsus sõlmima fašistliku Saksamaaga mittekallaletungi pakti.

Oma 1941. a. 3. juuli raadiokõnes peatus seltsimees Stalin eraldi sellel Nõukogude valitsuse poliitikal:

„Võidakse küsida: kuidas oli võimalik, et Nõukogude valitsus nõustus sõlmima mittekallaletungi lepingut säärase reetlike ja alatute inimestega, nagu Hitler ja Ribbentrop? Kas ei tehtud siin Nõukogude valitsuse poolt viga? Muidugi mitte! Mittekallaletungi pakt on rahu pakt kahe riigi vahel. Just säärase pakti pani Saksamaa meile ette 1939. aastal. Kas võis Nõukogude valitsus keelduda sellisest ettepanekust? Ma arvan, et ükski rahuarmastav riik ei saa keelduda rahuleppest naaberriigiga isegi siis, kui selle riigi eesotsas seisavad sääraseid kurjategijad ja inimsööjad, nagu Hitler ja Ribbentrop. Seda muidugi ainult sel tingimusel, kui rahulepe otse ega kaudselt ei riiva rahuarmastava riigi territoriaalset terviklikkust, sõltumata tust ja au. Nagu teada on Saksamaa ja NSVL vaheline mittekallaletungi pakt just niisugune leping.“

Pärast selle lepingu sõlmimist, mis tagas rea kasusid NSVL sõjalise kaitse seisukohalt, jätkas Nõukogude valitsus aktiivse välispoliitika teostamist rahu heaks, mis oli suunatud fašistlike riikide agressiooni levimise vastu.

Kui 1939. a. septembris fašistlik Saksamaa purustas Poola, ulatas Nõukogude valitsus abistava käe oma hõimuvendadele — lääneukrainlastele ja valgevenelastele, keda ähvardas oht sattuda hitlerlikku orjusse.

Vastavalt leedu, läti ja eesti rahva soovile sõlmis Nõukogude valitsus nendega vastastikuse abistamise lepingu. Peatselt avaldasid Baltimaade rahvad üksmeelselt soovi astuda meie liitriigi koosseisu ühistel alustel kõigi teiste liiduvabariikidega. Nende vabariikide rahvaste taasühinemine Nõukogude Liidu rahvaste suure perega suurendas tunduvalt meie riigi sõjalist võimsust, kaitsevõimsust. See oli Nõukogude riigile suureks võiduks.

Olukorras, kus kogu maailm oli haaratud sõjatulest, pidi Nõukogude valitsus paratamatult tarvitusele võtma abinõusid täieliku

julgeoleku tagamiseks oma looderajale. Leningrad oli nii lähedal fašistliku Soome piirile, et ta võis iga hetk sattuda suurtükitele alla.

Juba kodusõja ja interventsiooni ajal kirjutas üks suurem inglise leht: „Kui heidame pilgu kaardile, siis näeme, et parimaks lähiseks Leningradile on Balti meri ja et lühim ja hõlpsaim tee läheb sinna Soome kaudu. Soome on Petrogradi võti, Petrograd aga on Moskva võti.“

Nõukogude valitsus pani Soome valitsusele ette nihutada piir Leningradist kaugemale, lubades seejuures isegi teatavat kompensatsiooni. Soome lükkas tagasi NSVL rahuarmastavad ettepanekud ja asus sõtta meie vastu. Ent juba omal ajal oli V. I. Lenin hoiatanud: „... kui nõukogude võim teeb oma ettepaneku rahu suhtes, tuleb tema sõnadesse ja kinnitustesse tingimata suhtuda tõsiselt, vastasel korral tuleb välja nii, et meie paneme ette rahu halvemate tingimustega, saame aga selle rahu paremate tingimustega.“¹ Nii sündiski. See lühike, kuid verine sõda lõppes valge-soome armeede purustamisega ja rahulepinguga, mille kohaselt piir nihutati Leningradist kaugele läände.

1940. a. juunis pöördus Nõukogude Liidu koosseisu tagasi Bessa-raabia, mille Rumeenia 1918. a. vägivaldselt Nõukogude Venemaa küljest ära oli kiskunud.

Oma seisukorda Kaug-Idas kindlustas Nõukogude Liit neutraliteedipakti sõlmimisega Jaapaniga 13. aprillil 1941.

Kõvendades Nõukogudemaa sõjalist kaitset, täitis meie valitsus ühtlasi lojaalselt, ausalt kõiki kohustusi, mis ta endale oli võtnud oma välispoliitiliste lepingutega. Kuid fašistlik Saksamaa rikkus reetlikult lepingut ja tungis 22. juunil 1941 Nõukogude Liidule kallale. Ühes Saksamaaga astusid NSVL vastu välja Itaalia, Soome, Rumeenia ja Ungari.

Fašistlik Saksamaa arvestas, et ta saavutab Nõukogude Liidu välispoliitilise isoleerimise, s. o. et NSVL jääb sõjas üksinda, et demokraatlikud maad — Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid — ei osuta abi Nõukogude rahvale ja et need maad astuvad koguni välja Saksamaa poolel.

Hitlerliku Saksamaa välispoliitilised plaanid said täieliku läbikukkumise osaliseks. Juba 22. juunil 1941, samal päeval, kui sakslased reetlikult Nõukogude Liidule kallale tungisid, tegi Inglise valitsuse pea Winston Churchill oma raadiokõnes äärmiselt tähtsa avalduse: „... hädaoht, mis ähvardab Venemaad, on hädaohuks ka

¹ Lenin, Teosed, k. XXV, lk. 412.

meie ja USA suhtes, samuti kui iga oma maa ja kodu eest võitleva venelase võitlus on vabade rahvaste võitluseks igas maailma osas.“

Samal ajal teatas Ameerika Ühendriikide president, et Ühendriigid toetavad Nõukogude Liidu võitlust kõigi võimalike vahenditega.

3. juulil 1941 ennustas seltsimees Stalin oma raadiokõnes:

„Meie võitlus oma isamaa vabaduse eest liitub Euroopa ja Ameerika rahvaste võitlusega nende iseseisvuse ja demokraatlike vabaduste eest. See kujuneb rahvaste ühiseks rindeks, kes kaitsevad oma vabadust orjastamise ja orjastamisohu vastu Hitleri fašistlike armeede poolt. Suur-Britannia peaministri härra Churchilli ajalooline kõne Nõukogude Liidu abistamisest ja Ameerika Ühendriikide valitsuse deklaratsioon valmisolekust osutada abi meie maale, mis võivad Nõukogude Liidu rahvaste südames ainult tänutunnet esile kutsuda, — on seoses sellega täiesti mõistetavad ja iseloomustavad.“ Kangelaslik vastupanu, mida Punaarmee avaldas hitlerlikele röövjõukudele, äratas Saksamaa poolt okupeeritud maade rahvastes lootust vabanemisele ja andis ühtlasi hoogu nende võitlusele hitlerliku türannia vastu.

Samal ajal kõvenesid sõja käigus sõprussidemed Nõukogude Liidu, Suur-Britannia ja Ameerika Ühendriikide vahel.

12. juulil 1941 sõlmiti Inglise-Nõukogude kokkulepe ühise tegutsemise kohta sõjas Saksamaa vastu. 29. septembrist kuni 1. oktoobrini toimus Moskvas kolme suurriigi — NSVL, Suur-Britannia ja USA — esindajate konverents, mille tööst võttis osa seltsimees Stalin. See konverents ilmutas kolme suurriigi täielikku üksmeelt ja tihedat koostööd nende ühistes pingutustes võidu saavutamiseks vaenlase üle.

1941. a. detsembris toimusid Moskvas läbirääkimised NSVL Rahvakomissaride Nõukogu esimehe J. V. Stalini ja välisasjade rahvakomissari V. M. Molotovi vahel ühelt poolt ning Suur-Britannia välisministri Antony Edeni vahel teiselt poolt. Lõpuks, 1942. a. mais-juunis, pidas välisasjade rahvakomissar V. M. Molotov Londonis ja Washingtonis läbirääkimisi Suur-Britannia peaministri Churchilli ja Ameerika Ühendriikide presidendi Rooseveltiga. Nende läbirääkimiste tulemuseks oli lepingu allakirjutamine NSVL ja Suur-Britannia vahel „liidu kohta sõjas hitlerliku Saksamaa ja selle kaaslaste vastu Euroopas ning koostöö ja vastastikuse abi kohta pärast sõda“. See leping sõlmiti 20 aastaks ja ta tähistab ajaloolist murrangut mõlema maa vastastikustes suhetes. Kokkulepe sõlmiti

ka Ameerika Ühendriikidega, mis oli tõsiseks edusammuks meie ja USA vahelistes suhetes.

1942. a. augustis külastas Moskvat esmakordselt Inglise valitsuse pea Winston Churchill. Läbirääkimistest võtsid osa seltsimehed Stalin, Molotov ja Vorošilov Nõukogude poolt, peaminister Churchill, Inglise saadik, Inglise kindralstaabi ülem ja välisministri alaline asetäitja — Inglise poolt, ja ka Harriman USA presidendi Roosevelti esindajana. Läbirääkimiste tulemusena tehti rida otsuseid hitlerliku Saksamaa ja selle Euroopa kaaslaste vastu peetava sõja suhtes. Nagu toonitati kommünikees, on mõlemad valitsused täis otsustavust pidada seda õiglast sõda kõige jõu ja energiaga kuni hitlerismi ja iga säärase türannia täieliku hävitamiseni.

Lõppenud läbirääkimiste tulemusena tehtud otsused andsid tunnistust hitlerivastase koalitsiooni jõudude edasisest konsolideerimisest.

1942. a. sügisel külastas Nõukogude Liitu Roosevelti esindajana Ameerika silmapaistvamaid poliitikategelasi Willkie. Nii oma Moskvast viibimise ajal kui ka pärast Ameerikasse tagasijõudmist, andes erakordselt kõrge hinnangu hitlerlikule Saksamaale mehiste vastupanu avaldava Nõukogude rahva kangelaslikele pingutustele, astus Willkie otsustavalt välja teise rinde kiireima loomise eest Euroopas.

Nõukogude Liidu aktiivne rahupoliitika paljude aastate vältel, pingeline diplomaatiline tegevus sõja kestel ja Nõukogude rahva kangelaslik võitlus saksa okupantide vastu tõid tulemuseks meie maa autoriteedi ennenägematu kasvu kogu maailmas, kõigi vabadustarmastavate rahvaste sümpaatia kasvamise Nõukogude Liidu vastu ja NSVL rahvusvaheliste sidemete kõvenemise.

Peale diplomaatiliste suhete jaluleseadmise nende maade valitsustega, kelledega need mitmesugustel põhjustel olid katkestatud, seati esmakordselt diplomaatilised suhted jalule ka säärase riikidega, kelledega seni ei olnud otseseid suhteid, nagu näiteks Austraaliaga, Kuubaga, Kanadaga jt.

Meie Kodumaa rahvusvaheline seisund on praegu kindlam kui kunagi varem, ja NSVL, Inglismaa ja USA sõjaline liit kõvenes sõja kestel veelgi.

1943. a. kevadel Poola valitsuse juhid, rikkudes kõiki kahe liitlasriigi vastastikuste suhete reegleid ja norme, võtsid sakslastelt üle ja hakkasid visalt levitama saksa fašistide poolt lendu lastud laimu Nõukogude Liidu vastu, sattusid seega hitlerliku valitsuse sõiduvette ja asusid vaenulikule seisukohale Nõukogude Liidu suhtes.

Siis Nõukogude valitsus, tuginedes oma asja õigsusele ja teadlikkusele oma jõust, kaitstes suure Nõukogude riigi väärikust ja Nõukogude kodanike huvisid, otsustas katkestada suhted Poola valitsusega, kes Hitleri türannia meeleheaks oli andnud reetliku hoobi Nõukogude Liidule. Juba siis seletas seltsimees Stalin vastuses ameerika korrespondendile, et NSVL tahab tingimata näha Poolat tugevana ja sõltumatuna, kuid et suhted Poola ja Nõukogude Liidu vahel peavad pärast sõda olema heanaaberlikud ja baseeruma (põhinema) vastastikusel lugupidamisel, ning kui seda poola rahvas soovib, — siis vastastikuse abistamise liidu alusel sakslaste kui Nõukogude Liidu ja Poola peavaenlaste vastu.

Kogu maailm, väljapaistvamad riigimehed ja kultuuritegelased avaldavad imetlust ja lugupidamist meie riigi, meie rahva ja meie armee vastu, kes osutas vaenlasele aktiivset vastupanu, purustas Moskva all 1941. a. ja Stalingradi all 1942. a. legendi tema võitmatusest, ning kes koos meie liitlaste Inglismaa ja USA sõjajõududega viis võidukale lõpule saksa fašistlike armeede purustamise, heiskas võidulipu Berliini kohale ja sundis Saksamaa tingimusteta kapituleeruma.

Meie riigi rahvusvaheline autoriteet on erakordselt suur. Tema osatähtsus võitluses reaktsiooni mustade jõudude vastu maailma rahvaste elu, vabaduse ja iseseisvuse eest kujuneb järjest mõõduandvamaks ka pärast sõjaegsete rahu ja julgeoleku probleemide lahendamisel.

VII

Nõukogude rahva kultuuri õitseng

Muutus ja arenes meie maa ja ühes temaga muutusid ja arenesid ka ta inimesed. Nõukogude inimeste silmaring muutus üha avaramaks, nende tung teadmiste järele muutus üha tugevamaks ja seltsimehelikkust, vastastikust abistamist ning sotsialistlikku võistlust tekitavad õilsad tunded haarasid järjest laiemaid ringkondi. Kõpses ja arenes töökultuur. Vabanedes rohketest mineviku jäänustest, kasvas nõukogude ühiskond Lenini-Stalini kõikevõitva õpetuse najal.

Laiendatud ja veelgi rikkalikumaks on muudetud niihästi vene kultuuri kui ka — selle mõjul — teiste rahvaste kultuuri varaait. Nõukogude kultuur, vormilt rahvuslik, sisult sotsialistlik, on eelkõige selle kultuuri jätkamine ja edasiarendus, mille meie rahvas on loonud kogu oma ajaloo vältel. Ta on ka maailmakultuuri arengu tulemus. Nõukogude kultuuri arenemises on erakordselt suur tähtsus sajanditevanusel vene rahva kultuuril.

Vene rahva suur geenius, ülemaailmse tähtsusega suurmees Leo Tolstoi konstateeris oma rahva minevikust vaimustudes, et kogu aineline ja vaimne kultuur on rahva kätetöö. Ühes oma päevaraamatu märkmeist avaldas ta sügavat pahameelt nende üle, kes on vene rahva ajaloo ära vahetanud vürstide ja tsaaride ajalooa. „Aga kes“, küsis Tolstoi, „toitis rahvast leivaga? Kes valmistas brokaati, kalevit, riideid ja damasti, milles edvistasid tsaarid ja bojaarid? Kes püüdis sinirebaseid ja soobleid, mida kingiti saadikuile, kes kaevas kulda ja rauda, kes ehitas maju, losse ja kirikuid, kes vedas kaupu? Kes kasvatas ja sünnitas neid ühest ja samast kännust inimesi? Kes hoidis usupühadust, rahvaluulet... Rahvas elab...“

Rahvas on surematu, ütleb seltsimees Stalin. Surematu on vene rahva ajalugu, surematu on tema võitlus, surematu on tema kultuur. Nõukogude Liidu rahvad on säilitanud, endasse sulatanud ja igati arendanud vene kultuuri parimaid traditsioone. Meie rahva kultuuri kiire tõus ja erakordne õitseng sai võimalikuks sellest het-

kest peale, kui nõukogude võimu rajamise päevast alates rahvas ise sai oma elu loojaks ja selle aktiivseks ümberkujundajaks.

Kultuuri tõeline õitseng on võimalik ainult üldise kirjaoskuse alusel. Vana Venemaa rahvastik oli kirjaoskuse poolest Euroopas ühel viimastest kohtadest. 1897. a. ülevenemaaline rahvaloendus tõi esile, et Venemaal ainult 24% rahvastikust on kirjaoskaja, ülejäänud 76% aga — rahva rõhuv enamus — on kirjaoskamatu. Kolm neljandikku Venemaa rahvastikust elas vaimupimeduses!

Sel ajal kui samal 1897. a. kooliskäijate arv moodustas Ameerika Ühendriikides 23%, Inglismaal 16%, Prantsusmaal 15% ja Jaapanis 8% elanikkonnast, käis tsaari-Venemaal koolis ainult 3% elanikkonnast.

Ja kui juba nõukogude võimu ajal, a. 1920, pandi toime rahvaloendus, siis osutus, et kirjaoskajaid tuli tuhande inimese kohta 319. Kirjaoskajate protsent oli tsaari-Venemaaga võrreldes, tõi küll, tõusnud 24-lt 32-le, aga üldisest kirjaoskusest olime siis veel õige kaugel.

Sellele juhtiski tähelepanu Vladimir Iljitš Lenin oma artiklis „Lehekülge päevikust“, mille ta juba raskesti haigena dikteeris 2. jaanuaril 1923. Lenin toonitas, et see alles äärmiselt madal kirjaoskajate protsent on tõsiseks hoiatuseks, sest rahvas ei ole veel pääsnud pool-asiatlikust kultuuritusest. See töö sisaldab tema kuulsad, ajaloolised sõnad: „Rahvakooliõpetaja tuleb asetada meil säärasesse kõrgusse, millisel ta kunagi ei ole olnud ja ei ole ega saagi olla kodanlikus ühiskonnas.“¹

Bolševistlik partei ja nõukogude võim asus selle Lenini käsu täitmisele.

Nõukogude ühiskonna kogu arengu tagajärjel toimus meie maal esimese kahe stalinliku viisaastaku ajalooliste võitude alusel kultuurirevolutsioon.

Rahva üldise kultuuritaseme tõus avaldus eelkõige selles, et rakendati ellu üldine kohustuslik algharidus NSVL rahvaste keeltes. Kolmanda stalinliku viisaastaku plaani järgi aga pidi linnades teostatama üldine kümneaastane keskharidus, maal aga ja kõigis rahvusvabariikides pidi lõplikult kehtestatama üldine seitsmeaastane keskharidus. Rahva üldise kultuurilise taseme tõus avaldus seega iga astme koolide ja õpilaste arvu kasvus, kõrgemate koolide poolt väljalastavate spetsialistide arvu kasvus ja uue, nõukogude intelligentsi võrsumises.

¹ Lenin, Teosed, k. XXVII, lk. 389.

Arvud ja faktid, mis annavad tunnistust sellest meie maa kultuurilise taseme tõusust, on tõesti suurejoonelised.

1939. a. ületas Nõukogude Liidu rahvastiku kirjaoskus juba 81%. Tsarismi ajal oli kirjaoskajaid mehi 36% ümber, kolmandaks viis-aastakuks oli neid aga juba umbes 91%. Eriti suur on muutus, mis toimus naiste kirjaoskuse alal: tsarismi ajal oli kirjaoskajaid naisi veidi üle 24% — vähem kui veerand Venemaa naiste koguarvust; kolm neljandikku olid kirjaoskamatud. Nõukogude võimu ajal aga tõusis naiste kirjaoskus pärast kaht viis-aastakut peaaegu 73%-le.

Erilist tähelepanu väärib maarahva kirjaoskuse tõus. Tsarismi ajal oli maal kirjaoskajaid kõigest 20% ümber, s. o. ainult üks viiendik kogu maarahvast, nüüd aga ulatub kolhoosiküla kirjaoskus 77%-ni. Erakordselt suur on kirjaoskuse tõus meie maa rahvuspiirkonnis: tadžikkidel oli kirjaoskajaid umbes 4%, nüüd on neid aga 78% ümber. See on meie isa ja õpetaja V. I. Lenini viimse tahte ehtbolševistlik täitmine.

Mitte kerge ei olnud Nõukogude riigil selle võidu saavutamine. Arendati oma ulatuselt suurejoonelist koolimajade ehitamist: ainuüksi teise viis-aastaku jooksul ehitati 19.000 uut koolimaja. Liidu koolides õppis hitlerlaste kallaletungi eel 35 miljonit last.

Meie maa endine mahajäämus rahvahariduse alal jäi kaugemale seljataha.

Sel kultuurivõidul on määratu tähtsus meie riigi võitluses hitlerlike jõukude vastu. Üks silmapaistvamaid Ameerika Ühendriikide poliitikategelasi, asepresident Wallace, hindas oma läkituses Nõukogude noorsoole seoses Rahvusvahelise Noorsoopäeva pühitsemisega seda Nõukogude rahva võitu nõnda: „Veerand sajandit tagasi hakkas Venemaa teostama üht neist suurtest ülesannetest, mis olid teostamatud tsaarivalitsuse ajal, — kirjaoskuse õpetamine kogu noorsoole ja kvalifitseeritud jõudude ettevalmistamine tema hulgast nii põllumajandusele kui ka tööstusele. See massiline õppetöö nii füüsilise kui ka vaimse töö alal, mida teostati nii suure vaimustusega, osutus 1942. a. päästmiseks Venemaale ja kogu tsivilisatsioonile.“

Otsustavaid muutusi toimus Nõukogude Liidus ka kõrgema hariduse alal. Tsaari-Venemaal oli üldse 91 kõrgemat õppeasutust, sõja algul oli neid aga meie maal üle 750. Neis õppis umbes 619.000 mees- ja naisüliõpilast — kuus korda rohkem kui tsaari-Venemaa ülikoolides ja instituutides.

Erakordselt suureks osutus kõrgema hariduse tõus rahvuspiirkonnis. Enne revolutsiooni oli Ukrainas üldse 19 kõrgemat õppeasutust, sõja algul aga üle 145. Valge-Venes ei olnud ühtki kõrgemat

õppeasutust, 1941. a. oli seal aga juba 22 kõrgemat õppeasutust. Gruusias, kus enne revolutsiooni oli üks ülikool, oli kakskümmend aastat pärast tema vaba nõukogude elu, teise viisaastaku alguseks, 21 mitmesuguse eriala kõrgemat õppeasutust.

Rahva kultuurilist olukorda määrab ka tema trükisõna areng ja raamatukogude võrk maal. 1940. a. oli meie maal kuni 91.000 rahvaraamatukogu 179 miljoni raamatuga, kuna enne Oktoobrirevolutsiooni oli üldse 12.000 raamatukogu, ja raamatuid oli neis kõigest 9 miljonit. Raamatukogusid oli 8 korda ja raamatuid neis 14 korda rohkem kui enne revolutsiooni.

Laialdaselt arenes meie maal kino — kultuurilise revolutsiooni võimas relv. Kui enne esimest imperialistlikku sõda tsaari-Venemaal oli kõigest 1412 kinoseadist, siis oli kolmanda viisaastaku alguseks nende arv tõusnud 25.000-le.

Suured on Nõukogude rahva edusammud ka teatri alal. Teatrite arv on tugevasti kasvanud: isevalitsuse langemise eel oli Venemaal 153 teatrit, enne sõda loendati Nõukogude Liidus aga 850 teatrit, nende hulgas palju rahvusteatreid.

Sotsialistid on alati väitnud, et ainult sotsialism vabastab teaduse tema kapitalistlikest kammitsaist, tema allutamisesest kapitalile, tema julma kapitalistliku kasuahnuse huvide orjusest. See ennustus on hiilgavalt teostunud meie maal. Nõukogude Liidu majanduse ja kultuuri õitseng avaldub ka teadusliku uurimise asutuste erakordselt kiires kasvus meie maal. 1913. a. oli Venemaal kõigest 211 teadusliku uurimise instituuti, 1933. a. oli nende arv aga muutunud õige aukartust äratavaks — 1700. Meie maa suur teadusmees, maailma kuulus füsioloog akadeemik Pavlov lausus uhkusega: „Teaduse eest hoolitsetakse meie maal helde käega. Viimse võimaluseni helde käega.“ Ning pöördudes Moskvast toimunud rahvusvahelisest füsioloogide kongressist osavõtjate poole, ütles ta kui vene patrioot uhkusega: „Teie kuulsite ja nägite, missuguses erakordselt soodsas olukorras on minu isamaal teadus.“

„Kõige selle määratu suure kultuurilise töö tulemusena“, ütles seltsimees Stalin meie partei XVIII kongressil, „tekkis ja kujunes meil uus, rohkearvuline nõukogude intelligents, kes on tulnud töölisklassi, talurahva ja nõukogude teenijate ridadest ning on liha meie rahva lihast ja veri meie rahva verest, — intelligents, kes ei tunne ekspluatatsiooni iket, kes vihkab ekspluatatsiooni ja on valmis teenima NSVL rahvaid usalduse ja tõega.“¹

¹ Stalin, Leninismi küsimusi, 11. trükk, lk. 589.

Selle uue, rahvaomase, nõukogude intelligentsi tekkimine on üheks kultuurirevolutsiooni tähtsamaks tulemuseks meie maal.

Mis see intelligents on andnud Nõukogude rahvale ja maailma-kultuurile teaduse, kirjanduse, maalikunsti, skulptuuri, muusika ja kino alal?

Meie rahvas on imetlemisväärse kultuuri looja kogu selle avalduste suures mitmekesisuses. Rahvas on alati rikas olnud tarkade, andekate inimeste, oma ala meistrite poolest, — neid kutsuti „kullatükkideks“ (loomupärasteks talentideks). Nõukogude kord kõrvaldas kõik tõkked, mis takistasid rahva talentide avaldumist, mis raskendasid geeniusel avaldumist. Meie rahva ja tema intelligentsi hulgast ei ole tõusnud mitte andekate inimeste, geniaalsete teaduse- ja kunstitegelaste üksikuid „kullatükke“, vaid terved „kullasooned“, ülikallid „kullakaevandused“.

Teaduse vallas on meie rahva loov geenius ammendamatu. Nõukogude intelligents, tema teaduseteangelased jätkavad vene teaduse hiilgavaid, üllaid ja õilsaid traditsioone. Nõukogude teaduse juhtivaks täheks on Lomonossov, ennastalgav, murdumatu võitleja vene teaduse õitsengu eest, tema väärrikuse eest. Meie teadus käib tema jälgedes ja jätkab sääraste maailmateaduse suurmeeste tööd, nagu algupärane vene matemaatik Lobatševski, geniaalne vene keemik Mendelejev, füsioloogilise kooli rajaja Setšenov, väljapaistev vene bioloog Metšnikov, kuulus vene astronoom Bredihhin, vene „agronoomia isa“, revolutsionäär-loodusteadlane Timirjazev, maailma-kuulus vene füsioloog, mõtte- ja tööhiiglane Pavlov, suur vene botaanik Mišurin ja paljud teised.

Juba üle 200 aasta on vana Peeter I geeniusel poolt loodud Teaduste Akadeemia. Tsarismigi ajal etendas Peterburi Teaduste Akadeemia tähtsat osa, paljud tema akadeemikuist said maailmakuulsaks, kuid ta oli rahvast eraldatud ja allus sageli isevalitsuse reaktioonilistele ihadele, kes ei lasknud akadeemia koosseisu mõningaid ülemaailmse tähtsusega vene õpetlasi (Mendelejevit, Setšenovit, Timirjazevit); suur vene kirjanik Maksim Gorki heideti tsaar Nikolai II nõudel välja akadeemia koosseisust.

Juba peatselt pärast Oktoobrirevolutsiooni hakkasid meie vene teadlased andma oma teadmisi rahvale, töötades vene teaduse kuulsuse tõstmiseks ja arendamiseks.

„Kui ma võiksin — praegu ei ole see võimalik“, ütles Maksim Gorki 1920. a. Petrogradi nõukogu koosolekul, „teatada teile, mida meie teaduse esindajate mõistus on teinud viimase

kahe laose, nälja ja külma aasta jooksul — nälja ja külma küüsis —, saaks teile osaks rõõmus imestus. Teaduse alal oleme meie, venelased, ära lõigatud, eraldatud Euroopa teaduslikust elust, toime tulnud suurte saavutustega. Hämmastuge, teada saades, kuidas võisid inimesed nii rasketes tingimustes saavutada sääraseid tulemusi, ning teie avaldate kiitust neile mehistele inimestele.“

Otsustavat osa nõukogude teaduses ja kultuuri mitmesugustel aladel hakkas Teaduste Akadeemia etendama nõukogude korra ajal, kes ei piirdunud mitte ainult NSVL Teaduste Akadeemia kindlustamise ja laiendamisega, vaid rajas ka kolm uut akadeemiat — Ukrainas, Valge-Venes ja Gruusias. Nõukogude võimu esimestel aastatel oli akadeemial kõigest 45 liiget ja 212 teaduslikku kaastöölist, 1941. a. aga koosnes ta 118 akadeemikust, 182 kirjavahe-taja-liikmest ja 4700 teaduslikust ja teaduslik-tehnilisest kaastöolisest. Viimastel aastatel on Teaduste Akadeemia järjest rohkem muutunud selle eesrindliku nõukogude teaduse keskuseks, mis, nagu ütles seltsimees Stalin, „ei eraldu rahvast, ei hoidu rahvast eemale, vaid on valmis teenima rahvast, on valmis rahvale edasi andma kõik teaduse saavutused, mis ei teeni rahvast mitte sunni viisil, vaid vabatahtlikult, meelsasti... mis vabatahtlikult ja meelsasti avab kõik teaduse väravad meie maa noortele jõududele ja annab neile võimaluse vallutada teaduse tippe“¹. Selle tunnistuseks on need tõesti suurejoonelised kokkuvõtted, mida tehti nõukogude teaduse edusammude ja saavutuste kohta seoses Stalinlike Preemiade määramisega.

Stalinlikud Preemiad, mida iga aasta määratakse teaduse- ja kunstitegelastele nende väljapaistvate tööde eest, asutati Nõukogude valitsuse eri otsusega seltsimees Stalini 60. sünnipäeva tähistamiseks. Selles Nõukogude valitsuse otsuses väljendati seda sügavat austust, millega meie maal on ümbritsetud teaduse, tehnika, kirjanduse ja kunsti tegelased, novaatorid, revolutsionäärid ja meistrid. Stalinlike Preemiade määramine — see on nõukogude kultuuri ülevaatus, kus rahvas kroonib loorberitega ja pidulikult austab oma parimaid inimesi selle eest, et nad on oma sügavad teadmised, oma teadusliku loova mõtte ja oma suure kunsti andnud oma Kodumaale.

Kes on need kuulsad Nõukogude õpetlased, teaduse ja tehnika novaatorid, uurijad ja leiutajad, kelle nimed on nõukogude teaduse

¹ J. Stalin, Leninist ja leninismist, Tallinn 1945. (Kõne kõrgema kooli töötajate vastuvõtul Kremliis 17. mail 1938.)

uhkuseks, kelle patriootilised kangelasteod teaduse alal on olnud ja on Venemaale auks ning teevad teda tugevamaks?

NSVL Teaduste Akadeemia president, suurimaid vene teadlasi Komarov on kahel korral saanud Stalinliku Preemia: teadusliku töö „Taimedest“ ja kollektiivse töö „Meie maa rahvamajanduse arendamisest sõja tingimustes“ eest, millel on määratu suur majanduslik ja sõjaline tähtsus. Akadeemik Kapitsa, väljapaistev ülemaailmse tähtsusega füüsik, kes avastas ja uuris läbi heeliumi ülivedeluse, tõestades, et absoluutsele nullile lähedases temperatuuris on selle gaasi venivus miljard korda väiksem vee venivusest; ta leiutas aparadi, mis võimaldab saada odavat hapnikku suurtes hulkades. Akadeemik Bach, suur keemik ja bioloog, üks meie maa vanimaid õpetlasi (ta on üle 80 aasta vana), rajas uusi teid biokeemias, millel on suur tähtsus leivategemise, veinitööstuse, teetootluse ja viljakuivatamise ning põuale ja külmale vastupidavate põllumajanduslike kultuuride loomise kohta. Akadeemik Orbeli viimistleb edukalt ja arendab edasi suure Pavlovi teaduslikku pärandit, eriti närvikava füsioloogia alal. Akadeemik Lössenko, väljapaistev teadlane-novaator, on Lenini-nimelise Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia president. Akadeemik Burdenko on välja töötanud operatsiooniviisi keskse ja perifeerilise närvikava alal, millel on määratu suur tähtsus sõja olukorras. Akadeemik Joffe on maailma kuulus oma töödega füüsika alal. Professor-insener Grave on teinud palju avastusi sõjalise insenerikunsti alal. Akadeemik-füüsik Vavilov on Nõukogude rahvale tuntud oma töödega, mis võimaldavad anda Punaarmeele esmaklassilist optilist varustust. Professor Orlov on Nõukogude astronoomide kooli juhiks, mis on maailma õpetlaste hulgas tuntud „vene komeedikoolina“; ta on tõestanud, et komeetide sabades on määratu suur eemaletõukejõud. Professor Kagan on väljapaistva Nõukogude matemaatilise kooli rajaja. Akadeemik Sobolev — üks noorimaid õpetlasi — on tuntud oma tööde poolest kõrgema matemaatika alal. Sellele kuulsate nimede loetelule võiks lisada veel väga palju andekate ja teeneliste õpetlaste nimesid mitmesugustelt teaduse aladelt.

Kogu oma 25-aastase olemasolu kestel on nõukogude eesrindlik teadus ühendanud üldinimliku progressi huvid Kodumaa rahvamajanduse ja riigikaitse eluliste vajadustega. Nõukogude teadlaste, sõjainseneride, leiutajate ja konstruktorite töö — see on suur kangelastegu nõukogude relva võidu heaks.

Õpetlased — Sotsialistliku Töö Kangelased — loovad ega väsi loomast uusi lennukeid, tanke, uut relvastust ja uusi laskemoona

liike meie Punaarmee jaoks. Iljušin on tuntud uue lennuki-konstruktsiooni autorina; Tupolev ja Polikarpov on lahingulennukite uute mudelite loojad; Kostikov on uue, vaenlast tugevasti hävitava sõjamasina leiutaja; Mikulin ja Ševtsov on lennukimootori uute konstruktsioonide autorid; Špitalnõi on uue relvaliigi leiutaja; Jakovlev ja Lavotškin on hävituslennukite konstruktorid; Degtjarjov on mitmet tüüpi tulirelvade — kuulipildujate ja tankitõrjepüsi — konstruktor.

Valitsus on väärikalt hinnanud ka säärase sõjaliste leiutajate, nagu Morozov, keskmise tanki konstrueerija, ja nõukogude miinipildujate konstruktsioonide läbi kuulsaks saanud Šavletin, Širjanin ja Jagunov, teaduslikke kangelasgusid.

Väljapaistvate Nõukogude teadusmeeste ja leidurite kõrval tunneb ja hindab rahvas sääraseid töömehi, kes oma tegevuse kaudu murravad kindlaskujunenud tardunud reegleid, tõstavad tööviljakust ja edendavad teadust. Just sääraseid inimesi pidas silmas seltsimees Stalin, kui ta oma kõnes kõrgema kooli töötajale märkis, et „juhtub ka nii, et uusi teid teaduses ja tehnikas ei raja mõnikord mitte teaduse alal üldtuntud inimesed, vaid teadusemaailmas täiesti tundmatud inimesed, lihtsad inimesed, praktikainimesed, töö novaatorid“¹.

Säärasteks valitsuse ja rahva poolt esile tõstetud inimesteks on stahhaanovlased, papaaninlased ja noorim nende seas — Fjodorov, kes on valitud Teaduste Akadeemia kirjavahetajaks liikmeks. Sõja ajal on esile kerkinud sõjaaja stahhaanovlased — Dmitri Bossõi, kes sai kuulsaks metallitöötluses kõrget tööviljakust võimaldava meetodi läbi; Nikolai Lunin, kes radikaalselt täiustas veduri ekspluaateerimise meetodeid, mis märksa suurendas veduri öö-päevast läbijooksu ja teenistusaega; Aleksei Semivoloss ja Illarion Jankin, kes töötasid välja ja juurutasid mäetööstusse uued meetodid, mis võimaldavad tööjõudluse suurt tõstmist ja tagavad maagitoodangu tunduva tõstmise; naiskolhoosnik Anna Jutkina, kes saavutas rekordilise kartulisaaagi; terasevalaja Valejev, mäetööline Zavertailo, Moskva töölised Davõdov ja Smirnov ja paljud teised lihtsad vene inimesed, tegelikud töömehed, töö novaatorid.

Suured teadusmehed, visad leiutajad ja konstruktorid, väsimatud tehaste ja põldude stahhaanovlased — kõik nad oma tööga teevad au Kodumaale ja on tõhusalt kaasa aidanud võidu saavutamiseks vihatud saksa röövjõukude üle.

¹ J. Stalin, Léninist ja leninismist, Tallinn 1945, lk. 38.

Meil karastub raskete võitluste tules suur rahvaste sõprus, nii kindel, nii truu, ja kroonib me rahvaste vennalist peret liit mõõga ja teaduse, töö.

„Rõõmustav, pöörase uhkuse ni liigutav on“, kirjutas Gorki, „mitte ainult nende talentide rohkus, keda Venemaa on sünnitanud XIX sajandil, vaid ka nende hämmastav mitmekesisus... Meil on õigus uhked olla vene hinge tõesti kauni palangu mitmekesisusele.“ Need täis vaimustust patriootilised sõnad on tervikuna kohaldatavad ka Nõukogude Venemaale, leninlik-stalinlikule ephhile. Suurt uhkust tunneb Nõukogude rahvas oma teaduse üle, täie õigusega võib ta uhke olla ka oma kirjandusele.

Suur proletaarne kirjanik Maksim Gorki on etendanud määratu suurt osa vene nõukogude kirjanduse arengus ja NSVL rahvaste rahvuskirjanduse loomises.

Tema on käinud vene rahvaga rasket võitlusteed enne Nõukogude riigi rajamist. Tema on Nõukogude rahvaga käinud tervelt kakskümmend viis aastat, kasvatades uue, noorte nõukogude kirjanike sugupõlve. Tema neljaköiteline romaan „Klim Samgini elu“ on loodud nõukogude ajal, samuti ka näidend „Jegor Bulõtšev“ ja teised rohkearvulised kirjanduslikud, arvustuslikud ja publitsistlikud tööd. Meie nõukogude ajastu parim, andekaim poeet Vladimir Majakovski on innukalt teeninud oma Kodumaad, rabades selle vaenlasi oma terava sulega. Rahvalaulikud Džambul, Suleiman Stalski ja Marfa Krjukova annavad oma lauludega tunnistust sellest, et nõukogude kirjanduse lätted on sügaval rahva seas.

Meie nõukogude kirjandus — meie rahva kogu suure kirjandusliku mineviku seaduslik pärija — on kõige ideelisem, kõige eesrindlikum kirjandus. Vene kirjandus, kirjutas Gorki, „on väga tugev oma demokratismi poolest, oma kirgliku tungi poolest lahendada sotsiaalse elu ülesandeid, inimsuse jutlustamise poolest, laulude poolest vabaduse auks, sügava huvi poolest rahva elu vastu, lugupidava suhtumise poolest naisesse, üldise, kõikehaarava tõe visa otsimise poolest“. Nõukogude kirjandus jätkab vene kirjanduse parimaid traditsioone, Puškini ja Lermontovi, Belinski ja Gogoli, Tšernõševski ja Dobroljubovi, Nekrassovi ja Štšedrini, Turgenevi ja Tolstoi, Tšehhovi ja Gorki traditsioone.

Kõigil kirjanduse aladel — proosas, luules, dramaturgias ja laulus — on esile kerkinud andekaid kirjanikke, kes on jäädvustanud meie võitluse ja noore Nõukogude vabariigi ehitamise suurejoone-

lise ajastu, kes on kajastanud meie Kodumaa sangarlikku minevikku ja olevikku: Aleksei Tolstoi („Peeter I“ ja „Kannatuse rada-del“), Mihhail Šolohhov („Vaikne Don“), Serafimovitš („Raudne vool“), Nikolai Ostrovski („Kuidas karastus teras“), Furmanov („Tšapajev“ jt.), Gladkov („Tsement“), Fadejev („Purustus“), Demjan Bednõi, Novikov-Priboi („Tsusima“), Sergejev-Tsenski („Lõikusaeg Sevastopolis“), Antonovskaja („Suur Mouravi), Jan („Tšingis-khan“ ja „Batõi“), Tihhonov („Kirov on meiega“), K. Simonov („Vene inimesed“), Korneitsuk („Rinne“), Janka Kupala, Issakovski (värsid ja laulud), Pavlo Tõština, Pavlenko, L. Leonov (näidend „Vallutusretk“), Ilja Ehrenburg, Wanda Wasilewska („Vikerkaar“) ja paljud teised kirjanikud ja luuletajad. Meie kirjandus annab kogu oma meisterlikkuse ja andekuse Kodumaa teenistusse, vaenlase purustamiseks Isamaasõjas. Meie kultuur rikastus paljude rahvaste folkloori hinnaliste kogudega.

Nõukogude rahva loomingu õitsengust annab tunnistust noor nõukogude filmikunst. Kahekümne viie aasta jooksul on loodud väljapaistvaid teoseid, mis on saanud meie rahva tunnustuse osaliseks ja saanud tuttavaks kaugel teispool Nõukogude Liidu piire.

Üks esimesi suuremaid filme teoseid, mis pani aluse eht nõukogulikule filmikunstile ja tõi sellele maailmakuulsuse, oli film „Soomuristleja Potjomkin“ (1926. a.). Samal aastal liigutas vaatajate südameid teine väljapaistev film, „Ema“, mis on läinud nõukogude filmikunsti ajalukku ühe selle kõrgeima saavutusena.

Kaheksa aasta pärast, 1934. a., linastati Nõukogude rahvale seni ületamatu „Tšapajev“. Tervitades nõukogude kinematograafiat selle 15. aastapäeva puhul, kirjutas seltsimees Stalin: „Nõukogude võim ootab teilt uusi edusamme — uusi filme, mis „Tšapajevi“ taoliselt ülistavad Nõukogude Liidu tööliste ja talupoegade võimu eest võitlemise ajalooliste tegude suurust, mis mobiliseerivad uute ülesannete täitmisele ja tuletavad meelde nii sotsialistliku ülesehitustöö saavutusi kui ka raskusi.“

Erilisi edusamme on nõukogude kinematograafia teinud viimase viie aasta jooksul. Lühikese aja vältel ilmus palju kõrgeväärtuslikke filme. Nende hulgast väärivad erilist tähelepanu: „Lenin Oktoobris“ — esimene julge, suurepäraselt õnnestunud katse näidata suure Lenini kuju filmikunstis; „Lenin 1918. aastal“; „Suur Koit“ — gruusia kinematograafia suurteos, milles on esile toodud Lenini ja Stalini kuju; „Aleksander Nevski“ — monumentaalne ajalooline film, mis on pühendatud vene rahva kangelaslikule võitlusele teutooni penirüütlike, hitlerlike saksa roimarite esivanemate vastu;

„Peeter I“ — geniaalsele tsaar-reformaatorile pühendatud suurejooneline ajalooline film; „Minin ja Požarski“ — ajalooline film, mis kujutab vene inimeste mehisust ja patriotismi nende võitluses oma rahvusliku iseseisvuse ja vabaduse eest; „Aleksander Parhomenko“ — film, mis on pühendatud legendaarsele diviisiülemale ja tema ennastsalgavale võitlusele saksa interventide ja teiste nõukogude ukraina rahva vaenlaste vastu; „Suur kodanik“ — tulisele revolutsiooni tribuunile, Stalini lähimale kaastöölisele ja sõbrale Sergei Mironoviš Kirovile pühendatud film kahes seerias; „Maksimi noorus“, „Maksimi tagasitulek“ ja „Viiburi linnaosa“ — üks filmikunsti suurimaid ja kõige populaarsemaid tooteid, mis on pühendatud bolševistlikule parteile ja kus on esitatud rahva poolt armastatud proletaarlase-bolševiku Maksimi tähelepanuväärne kuju; trioloogia Maksim Gorki kohta — „Lapsepõlv“, „Inimeste hulgas“ ja „Minu ülikoolid“; „Suvorov“ — kaunis filmijutustus vene rahva hiilgavast sõjalisest geeniusest, väejuhust, kes vihkas preislasi ning ei tundnud lüüasaamisi, ja kartmatuist vene sõdureist; „Rajoonikomitee sekretär“ — liigutav pilt nõukogude partisanide sangarlikust võitlusest ja bolševikest-rahvatasujaist. Punaarmee kangelaslikku võitlust saksa röövvalutajate vastu näitavad säärased dokumentaalsed filmid, nagu „Saksa vägede purustamine Moskva all“, „Lenin-grad võitluses“, „Musta mere kangelased“, „Sõjapäev“ ja „Stalin-grad“.

Rikkalik ja mitmekesine on vene rahvageeniuse muusikaline vaimuaine. Surematud on vene muusikakultuuri suurte loojate — Glinka, Tšaikovski, Borodini, Mussorgski, Rimski-Korsakovi, Dargomõžski ja Glazunovi — nimed. Ajalooliselt lühikese ajaga, mille alguse täidab kodusõda ja mille lõpp on tulvil võitlust elu ja surma peale fašismi relvastatud jõukude vastu, on vanade ja noorte meistrite poolt loodud palju silmapaistvaid muusikalisi teoseid. Kogu rahva poolt on tunnustatud säärased muusikalised suurteosed, nagu Šaporini patriootiline sümfoonia-kantaat „Kulikovi väljal“, Šostakovitši üle kogu maailma kuulsaks saanud heroiline 7. („Lenin-grad“) sümfoonia, A. V. Aleksandrovi „Nõukogude Liidu hümn“ ja Punaarmee laulud, Šebalini „Slaavi kvartett“ ja Ašrafi „Heroiline sümfoonia“. Vene muusika parimaid traditsioone jätkavad säärased heliloojad, nagu Hatšaturjan, Prokofjev, Glier, Mjaskovski, Dzeržinski, Muradeli, Hadžibekov, Koval, Vassilenko, Štšerbattšev, A. N. Aleksandrov ja rida teisi heliloojaid. Nad on loonud teoseid, mis kajastavad meie ajajärgu suurust ja heroismi. Meie noored muusikajõud on viimaste aastate kestel rahvusvahelistel

muusikavõistlustel saavutanud ühe võidu teise järel. Uuel jõul on helisema hakanud nõukogude meistrite esitusel vene ja Euroopa klassikute geniaalsed helindid.

Vene maalikunst on alati olnud kõige eesrindlikum, kõige realistlikum ja sügavalt inimlik. Sääraste suurte kunstnike, nagu Perovi, Kramskoi, Repini, Surikovi, Serovi, Levitani, Šiškini, Aivazovski, Vereštšagini, Vasnetsovi, Nesterovi ja kujur Antokolski nimed täidavad suure rahvusliku uhkusega vene inimeste, kogu Nõukogude rahva südant.

Nõukogude riik on inspireerinud nii nõukogude kunstnike vana kui ka noort generatsiooni rea väljapaistvate maalide ja skulptuuride loomisele. Kõige populaarsemad on rahva seas säärased nimed, nagu Lanssere, Gerassimov, Jefanov, Samokiš, Sarjan, Grabar, Juon, Brodski, Grekov, Kotšalovski, Johanson jt. Maailmakuulsuse on pälvinud Muhhini skulptuur „Tööline ja naiskolhoosnik“, mis figureeris Pariisi näitusel. Pälvitud populaarsus on kujurite Merkurovi, Manizeri ja Merabišvili töödel.

Vene rahvas on loonud teatri, mille taolist — seda võib öelda liialdamata — ei ole kuskil maailmas. Vene näitlejate hiilgav plejaad on tõstnud ja arendanud vene teatrikuultuuri täiuslikkuse tasemele. Vene teater on nihkunud esikohale maailma teatrikunstis. Vene teatri rajaja Volkov ja kuulus pärisorjast näitlejanna Semjonova, vene näitlejad Fedotova, Strepetova, Motšalov, Karatõgin, Ššepkin, Lenski, Jermolova, Šaljapin, Sobinov, Komissarževskaja, Stanislavski, Nemirovitš-Dantšenko, Katšalov, Moskvina, Tarhanov, Ostužev, Jablotškina, Knipper-Tšehhova, Neždanova, Obuhhova ja paljud nende kunsti järgijad on alati olnud vene rahva auks ja uhkuseks. Nõukogude riik on ümbritsenud suure tähelepanuga vanema sugupõlve ja on kasvanud palju uusi kuulsaid nõukogude teatri tegelasi — Mihhailovi, Hmeljovi, Štšukini, Tšerkassovi, Horava, Mihhoelsi, Tarassova, Baiseitova, Simonovi, Kozlovski, Nassõrova, Barssova, Tamara Hanumi, Gnat Jura, Maretskaja, Patoržinski, Ohlopkovi ja palju teisi suurepäraseid nõukogude lavategelasi. Nõukogude ballett jätkab ületamatu vene klassikalise balleti parimaid traditsioone.

Hoogne nõukogulik ülesehitus on erakordse jõulisusega arendanud meie ehituskunsti — arhitektuuri, ja tõstnud selle silmapaistvale kõrgusele.

Suure Kodumaa elustava päikese all on õitsele puhkenud rohked talendid ja on välja arenenud mitmekesine nõukogude kultuur. Maailmakultuuri varaaidas asub ta ühel kõige auväärsemal kohal.

Varsti pärast Oktoobrirevolutsiooni, 1918. a., ennustas Lenin, et kõik kultuuri saavutused saavad nõukogude ühiskonnas rahva ühisvaraks, et meie maa rahvad teostavad selle hiiglasliku töö, sest töötavais hulkades peituvad suured ümberkujundamise ja uuendamise jõud.

Suur kirjanik Anton Pavlovitš Tšehhov märkis õieti, et „kõik parim sellest, mis me teeme, on rahvatöö“.

Ei ole säärast kultuuriala, kus meie rahvas ei oleks saavutanud suuri tulemusi, mis on suure Nõukogude riigi väärilised. See on Nõukogude valitsuse, Lenini-Stalini bolševistliku partei suur teene.

Leninlik-stalinlik suhtumine kunstisse kui rahvale kuuluvasse kunstisse, mis peab oma sügavaimate juurtega küündima rahvamaside sisimasse, mis peab olema rahvahulkadele arusaadav ja nende poolt armastatud, peab ühendama nende masside tundeid, mõtteid ja tahtet ning innustama neid suurteks ajaloolisteks tegudeks, — on saanud nõukogude kunsti programmiks.

Meie teaduse, meie kirjanduse ja kunsti hiilgav areng annab tunnistust Nõukogude rahva ja selle riigi jõust, kelle võidus vaimupimeda ja vaimselt metsistunud hitlerliku Saksamaa üle ei olnud Nõukogude inimestel mingit kahtlust. Suure Isamaasõja ajal, kui oli otsustamisel Kodumaa saatus, mobiliseeris meie kunst Nõukogude inimesi sangaritegudeks, patriootilisteks tegudeks võidu eest hitlerliku Saksamaa üle.

Vene rahvas on oma ajaloo kestel loonud sääraseid kultuuriväärtsusi, mis säravad kustumatus hiilguses maailmakultuuri, üldinimliku kultuuri suurimate saavutuste hulgas. Vene rahva osa ajalooline tähtsus nõukogude kultuuri õitsengus seisab selles, et tema armastus oma rahvusliku kultuuri vastu on ühenduses armastuse ja lugupidamisega teiste rahvaste rahvusliku kultuuri vastu.

Väga õieti on sõnastanud bolševike, Nõukogude valitsuse suhtumist kultuurisse Stalini kaasvõitleja Vjatšeslav Mihhailovitš Molotov: „Kõiki rahvaste kultuuri tõelisi saavutusi, kui kaugele minevikku need ka ei ulatu, hinnatakse kõrgelt sotsialistlikus riigis ja nad kerkivad nüüd oma rahva ette ja kogu Nõukogude Liidu rahvaste ette uuestisündinuina, oma tõelises ideelises hiilguses... Meie bolševikud oleme tulnud otse rahva hulgast ja meie hindame ning armastame oma rahva ajaloo, nagu ka kõigi teiste rahvaste ajaloo suuri tegusid.“

VIII

Nõukogude rahvas Suures Isamaasõjas

Ennekuulmatult lühikese aja kestel on Nõukogude rahvas eesotsas Lenini ja Staliniga teinud kõik võimaliku monoliitse poliitilises, võimsa majanduslikus, kaitsevõimelise sõjalises, eesrindliku kultuurilises ja autoriteetse rahvusvahelises suhtes Nõukogude sotsialistliku riigi loomiseks. Meie Kodumaa on saanud vägevaks sotsialistlikuks suurriigiks.

Meie nõukogude elu kahekümne neljandal aastal tungisid meie vabale, õnnelikule Kodumaale kallale sakslased. Tohtu soomusmasina ja sajad vilunud kõrilõikajate ja külmavereliste mõrtsukate diviisid pani hitlerlik Saksamaa meie vastu liikvele kogu rinde ulatuses — kaugest põhjast kuni meie piiride kõige lõunapoolsema punktini. Algas inimsoo ajaloos ennenägematu sõda, suurim kõigist sõdadest nii hargnenud lahingute maastaapide kui ka hitlerlike röövarmeede iseloomu enda ja nende eesmärkide poolest, mis nad endale olid seadnud. Meie maa ja rahva kohale oli kerkinud surmaoht.

Valmistades oma raisakulle ette meie maade anastamiseks, meie vara riisumiseks ja vägivalda tarvitamiseks Nõukogude inimeste kallal, kirjutas Hitler oma viletsas ja jälgis raamatus „Mein Kampf“: „Venemaa territoorium on asustatud alaväärtusliku slaavlaste rassiga, kes ei ole võimeline looma oma riiki ja oma kultuuri ning kes vajab juhtimist saksa rahva poolt, kelle soontes voolab õilis veri.“ Kaks aastat enne kuritegelikku kallaletungi meile ja üheksa päeva enne kallaletungi Euroopa rahvastele ütles Hitler oma ohvitseridele: „Meie jõud on kiiruses ja julmuses. Tšingis-khan määras ettekavatsetult kerge südamega miljonid naised ja lapsed hukkamisele... Mul on täiesti ükskõik, mis räägib minust lääne tsivilisatsioon. Andsin käsu, et meie sõjaeesmärgiks ei ole mitte teatavate piirijoonteni jõudmine, vaid vastase füüsiline hävitamine... olge karmid ning ärge tundke mingit kaastunnet.“ Ja hitlerliku Saksamaa sõjaväeline ajakiri maalis saksa sõdureile säärased

„meelitavad“ meie rahva purustamise tagajärjed: „Ellujäänud demoraliseeritud, ilma juhtideta jäänud inimolendite karja lõmas-tavad ja murravad ärarääkimatud koledused, kannatused ja terror niivõrd, et ta jääb kaitsetuna ja tahtejuetuna oma võitja ette ning kujutab endast savi potimeistri-võitja käes.“

Et teostada seda vallutusprogrammi, pidid saksa kannibalid kasvatama vastavas vaimus eelkõige noorsugu.

Rea aastate jooksul trennisid Hitler ja tema röövljõuk oma sakslasi vägivalda, pogromide ja mõrvade elajaliku praktiseerimise najal ning laostasid neid sonimistega blondi ja sinisilmalise germaani „aaria“ tõu „erandlikkusest“. „On vaja igauht kasvatada nii,“ kinnitas Hitler, „et ta tunneks oma üleolekut teistest. Meie kasvatame üles noorsoo, kelle ees maailm võpatab... Ma tahan, et see noorsugu oleks metsloomade sarnane.“

Hambuni relvastatud, mehhaniseeritud ja motoriseeritud saksa sõjaväed ja nende liitlased Euroopas, verised fašistlikud lurjused tormasid põlise vene maa kallale anastama, põletama, riisuma ja hävitama kõike, mis oli loodud usina tööga poolteise tuhande aasta vältel, orjastama ja hävitama meie rahvast.

„Kaalul on seega“, hoiatas seltsimees Stalin Nõukogude rahvast oma 1941. a. 3. juuli ajaloolises kõnes, „Nõukogude riigi elu või surm, NSVL rahvaste elu või surm, see — kas Nõukogude Liidu rahvad jäävad vabaks või langevad orjusse.“

Oma juhi ja väejuhi kutsel kogunes kogu Nõukogude rahvas nii rindel kui ka tagalas nõukogude võimu, bolševike partei võitluslippude alla. Kogu suurelt ja laialt Nõukogudemaaalt, tema avaratest steppidest ja suurte jõgede äärest, tema kõrgetelt mägedelt ja otsatute merede äärest kogunesid Nõukogude inimesed vihatud veriste fašistlike röövjõukude vastu.

Hitlerlik Saksamaa lootis nii-nimetatud „välksõja“ edule, kelki-des, et kolme nädalaga vallutab ta Moskva. Kuid tänu Punaarmeele muutus sõda kauakestvaks, vaenlast kurnavaks, veriseks sõjaks. Oma juhi ja väejuhi seltsimees Stalini juhtimisel ei kaotanud pead, vaid muutusime karmi sõja vältel tugevamaks ja mehisemaks.

Meie suur luuletaja Puškin kirjutas katsumuste kohta, mida Venemaal tuli üle elada Peeter I poolt juhitavais sõdades:

Ägades saatuse löökide all
karastus Venemaa. Vasar nõnda
taob rauda, purustades mõnda.

Ükski riik, kes jäi hitlerliku sõjamasina löökide alla, ei pidanud vastu. Nii purustati Poola 28 päevaga. Prantsusmaa kapituleerus pärast 45 päeva kestnud võitlusi. Norra vallutati 15—20 päevaga. Niisama lühikese ajaga kägistasid sakslased Jugoslaavia ja Kreeka.

Ainult meie pidasime vastu hitlerliku armee löökidele, purustades fašistliku muinasjutu sellest, nagu oleks see armee võitmatu. Reast rasketest sõjalistest ebaõnnestumistest hoolimata ei varisenud meie maa kokku, vaid meie Punaarmee karastus veelgi rohkem vabadussõja tules, kogudes jõudu purustava, otsustava vastulöögi andmiseks hitlerlikule Saksamaale.

Sakslased lootsid, et ootamatu löögi järel variseb meie riik kokku, et tekivad lahkkelid tööliste ja talupoegade vahel, et meie rahvad asuvad vaenujalale üksteise vastu, et algab kolhoosikorra lagunemine ja et rahvas tõstab mässu omaenda valitsuse vastu. Sakslased tahtsid laostada meie tagalat ja sellega murda meie maa vastupanu. Ent hitlerlased eksisid rängasti. Nõukogude rahvas — töölised, talupojad ja haritlased — osutus ühtsemaks ja monoliitsemaks kui kunagi varem. Nõukogude rahvaste suur pere muutus vankumatuks sõjaleeriks, kes ennastalgavalt toetas rinnet. Meie maa ei ole veel iialgi omanud nii organiseeritud ja tugevat tagalat.

Isegi 1941. a. sügise kõige ohtlikumail päevil olid vene inimesed, oli Nõukogude rahvas täis veendumust selles, et paratamatult saabub murrang sõja käigus.

Möödus viis rasket kuud sõja algusest, ja sõjaliste operatsioonide käigus hakkas 1941. a. detsembris kujunema murrang. Oli märgata Nõukogude-Saksa sõja uut perioodi, kui meie Punaarmee läks aktiivselt, võitlustega peetavalt kaitselt üle vastupealetungile. See vastupealetung algas sakslaste purustamisega Rostovi all Doni ääres, Tihvini all, Krimmis ja Moskva all. Meie juhi suur tarkus, strateegiline geenius ja leninlik julgus valmistasid ette seda sakslaste ajaloolist purustamist. Sakslased olid sunnitud paanikas taganema läände, paiguti üle 400 kilomeetri, jättes maha tehnika ja jättes oma kuulsusetule teele surnuid ja vange.

„Saksa fašistlike vägede purustamine Punaarmee poolt Moskva lähistel oli esimese sõja-aasta otsustavaks sündmuseks ja ühtlasi esimeseks suuremaks sakslaste lüüasaamiseks teises maailmasõjas. See sakslaste lüüasaamine hajutas alatiseks hitlerlaste poolt loodud legendi saksa armee võitmatusest ja näitas, et Punaarmee on võimas sõjaline jõud, kes on võimeline mitte ainult saksa fašistlike vägede survele vastu pidama, vaid ka purustama neid lahtises lahingus.“
(Nõukogude Informatsioonibüroo 22. juunil 1943.)

Vene, Nõukogude sõjamehed äratasid lahingutes Moskva pärast uuesti ellu vaenlaste vastu elu ja surma peale Moskva all pühal 1812. aastal võidelnud Kutuzovi vägede ajaloolised traditsioonid.

Eksinud oma arvestuses vallutada Moskva frontaalse löögiga, otsustasid sakslased 1942. a. suvel saavutada seda kaudsel teel. Teostada üldist pealetungi kogu rindel nagu 1941. a. suvel sakslased enam ei suutnud — ei jätkunud selleks jõudu! Sakslased koondasid kõik oma peajõud ainuüksi edela suunda. Siin nende kasuks kujunenud ülekaalu tõttu suutsid nad saavutada rea taktikalisi edusamme ja, vallutanud Donbassi ja Kubani, jõudsid nad Stalingradi müüride alla ning Taga-Kaukaasia lähiste.

Ära kasutades teise rinde puudumise Euroopas, otsustas vaenlane paisata kõik oma reservid Nõukogude-Saksa rindele. Sakslased saatsid meie vastu määratu suured, 240 diviisist koosnevad jõud, s. o. peaaegu kaks korda suuremad, kui saksa keiser pani venelaste vastu välja esimeses maailmasõjas.

Milline oli sakslaste strateegiline plaan? Nad kavatsesid Moskva ümber haarata idast. Nad tahtsid ta Volga ja Uurali tagalast ära lõigata. Neil oli kavatsus lõpetada sõda idas 1942. aastal.

Sakslaste poolt kavandatud tempo oli tõesti peadpööriv: 10. juulil 1942 pidid nad olema Borissoglebskis, 25. juulil Stalingradis, 10. augustil Saraatovis, 15. augustil Kuibõševis, 10. septembril Arzamassis (teispool Gorkit); ühtlasi plaanitsesid sakslased 25. septembril olla Bakuus. Ajavahemik oktoober-november pidi sakslaste kavatsuse järgi otsustama nende kasuks sõja saatuse.

Hitlerlikud strateegid arvasid, et kõik oleneb ainult neist. Aga ... nagu lauldi vanas vene sõdurilaulus:

Paberil läks ladusasti,
aga kuristikes tuleb astu' —
ja need unustati ...

Sakslaste meie sisemaale tungimise teele asus vankumatu kindlusena ette kuulsusrikas Volga linn, mis kannab meie suure armastatud juhi nime — Stalingrad.

Algas „suurim lahing sõdade ajaloos Stalingradi müüride juures“ (Stalin).

Seda volgäärset kindlust asus kaitsma kogu maa. Kaalul ei olnud mitte ainult Stalingradi, vaid ka kogu Nõukogude Liidu elu. Kogu Nõukogude Liidu silmad olid pööratud Volga suure kääru poole, sinna, kus kaks suurt vene jõge — Don ja Volga — tulevad teineteisele kõige lähemale, sinna, kus otsustati sõja saatust.

Loomastunud vaenlane paiskas linna sangarlike kaitsjate vastu diviisi diviisi järel. Ainuüksi kahe esimese kuu jooksul heitis vaenlane linna 170000 lõhkepomme — 2000 lõhkepomme iga ruutkilomeetri kohta. Kuni 7000 rasket mürsku laskis vaenlane iga päev 25 kilomeetri pikkusele rindelõigule. Ent Nõukogude sõdurid pidasid vastu sellele vaenlase hirmsale survele. Tõesti imetlusväärset vahvust ja üliinimlikku mehisust, visadust ja vastupidavust ilmutasid meie nõukogude patrioodid.

„Lõõmavate tulikahjude, tiheda suitsu, lõhkevate pommide, purustatud hoonete ja laipade kujutlematus kaoses“, kirjutas Ameerika ajaleht „New York Herald Tribune“ 27. septembril 1942 Stalingradi 30-päevase piiramise kohta, „kaitsesid linna kaitsjad linna kirgliku otsustavusega mitte ainult surra, kui tarvis, vaid kaitsta, kus vaja, ja peale tungida, kus see on võimalik, hoolimata ohvritest nii enda, oma sõprade kui ka oma linna suhtes. Säärased võitlused ei allu strateegilisele arvestusele: neid peetakse põletava viha ja kirega. Ent just säärase võitlustega võidetaksegi lahinguid.“

Ning meie võitsime selle lahingu. Võit saavutati linna kaitsjate kindlameelsuse läbi. Poola purustamiseks vajasisid sakslased üldse 28 päeva, aga üheainsa töölisasula vallutamiseks Stalingradis kulutasid nad samuti 28 päeva; Prantsusmaa purustamiseks vajasisid sakslased üldse 45 päeva, aga ühe Stalingradi tänava vallutamiseks kulutasid nad 46 päeva.

Stalingradi lahingu kangelased kehastasid endas 1854.—1855. a. Sevastopoli kaitsmise kangelaste surematut kangelasvaimu, kelledest Leo Tolstoi oma „Sevastopoli jutustustes“ kirjutas, et nemad — need kangelased — „rasketel aegadel ei kaotanud julgust, vaid said julgust juurde ja valmistusid mõnuga surma vastu, mitte linna eest, vaid kodumaa eest“.

Linna lähised ja Stalingradi tänavad muutusid saksa fašistlike rööv vallutajate hiiglahauaks. Siiski kelkis veel Hitler sellest hoolimata 30. septembril 1942 saksa riigipäeval: „Meie jookseme Stalingradile tormi ja vallutame ta — võite selles kindlad olla... Kui meie midagi oleme vallutanud, siis ei saa meid sealt enam keegi välja.“

Õigus ei olnud aga mitte Hitleri avantüristlike, liivale ehitatud plaanide poolel, vaid Punaarmee Kõrgema Ülemjuhatause poolt koostatud strateegiliste plaanide poolel. Võeti teostamisele seltsimees Stalini geniaalne plaan, mille eesmärgiks oli kogu hitlerlike valik-kõrilõikajate Stalingradi grupeeringu ümberpiiramine, likvi-

deerimine ja vangi võtmine ning vaenlase poolt vallutatud maalaade vabastamine. Ning see plaan õnnestus täielikult. Hävitati ja võeti vangi üle 330.000 sõduri ja ohvitseri eesotsas nende kindralitega. Sakslased said suurima lüüasaamise osaliseks sõdade ajaloos. Algas vaenlase massiline väljakihutamine Nõukogudemaalt.

Geniaalse stalinliku strateegia võit, välguna rabava nõukogude relva võit Stalingradi all tõi otsustava pöörde sõja käigus.

Meie maa ajaloost on varemgi teada seesuguseid otsustavaid võitlusi lahinguväljadel, mis tõi pöörde meie rahvast surmaohuga ähvardava sõja käigusse.

Lenin toonitas, et 1812. a. just Borodino lahing oli sääraseks pöördepunktiks, et nimelt „1812. a. alates algab Napoleoni sõjalise vägevuse langus“¹. Säärane otsustav pööre toimus ka 1918. a., kui „Punaarmee noored väeosad, kes esmakordselt astusid sõtta, löid saksa röövvalutajad pihuks ja põrmuks Pihkva ja Narva all 23. veebruaril 1918“ (Stalin). „23. veebruar, päev, kus saksa imperialismi sõjavägedele anti vastulöök,“ öeldakse ÜK(b)P ajaloo lühikursuses, „kujunes noore Punaarmee sünnipäevaks.“

Meie pealetung kestis rohkem kui neli talvekuud. Punaarmee sõdurid kihutasid peaaegu kogu rinde ulatuses sakslasi üha kaugeemale tagasi läände, ja meie löökide all kandis vaenlane kolossaalseid kaotusi surnute, haavatute ja meie kätte vangilangenute näol; ta kandis tohutut kahju ka tehnikas.

Kõige raskemates talvetingimustes liikus Punaarmee mõnes löigus kuni 600—700 kilomeetrit lääne poole. Nõukogudemaa punane lipp on taas heisatud rahvusvabariikide ja -piirkondade kohale, sadade linnade kohale, sealhulgas ka oblasti- ja kraikeskused, paljude tuhandete külade, talude ja asulate kohale. 1942./43. a. talvekampaania osutus pöördepunktiks kogu sõja käigus.

Talvekampaania tulemusena saavutas Punaarmee suurt edu ja pani kindla aluse võidule.

Võitis stalinlik strateegia. Läksid tühja kõik Hitleri arvestused, kes 14. oktoobril 1942, kõigest kuu aega enne Punaarmee pealetungi algust, kirjutas salajases käskkirjas nr. 420817 iseteadvalt: „1942. a. suve- ja sügiseofensiiv on lõppenud... Teine vene talv leiab meid valmitena ja paremini ettevalmistatuina. Venelased, kelle jõud on viimaste võitluste tagajärjel tunduvalt vähenenud, ei suuda enam 1942./43. a. talvel lahingusse saata nii suuri jõude nagu möödunud talveofensiivi ajal...“

¹ „Koguteos Lenini kohta“ XI, lk. 50.

Kuid Kõrgema Ülemjuhatause poolt ettevalmistatud reservid tegid võimalikuks, et kampaania ei lõppenud sügisel, nagu seda hitlerlased oleksid tahtnud, ja et venelased suutsid lahingusse saata märksa suuremad jõud kui 1941./42. a. talvel. Jõudude vahekorra muutmise tagajärjel Nõukogude-Saksa rindel said fašistlikud metsalised tõsiselt lüüa. See muutus seisab selles, et „Isamaasõja vältel purunes hitlerliku Saksamaa sõjaline võimsus ja järsult halvenesid saksa fašistliku armee sõjalised ja poliitilised väljavaated“ (Nõukogude Informatsioonibüroo 22. juunil 1943), Nõukogude riik aga arendab järjest rohkem välja oma reserve ja muutub üha tugevamaks sõjalises, poliitilises ja rahvusvahelises suhtes.

1943. a. juulis avaldasid end seltsimees Stalini strateegiline genius ja Punaarmee järjest kasvav võimsus uues hiilguses. Hitlerlik band tegi tõsist katset uuesti pealetungi alustada. Sakslased korjasid kokku võimsa sõjalise jõu, suunates 1943. a. 5. juulil oma peajõud 38 diviisi suuruses kitsale rindelõigule Belgorodi ja Orjoli piirkonnas. Sakslased tahtsid murda siin meie kaitsest läbi ja piirata ümber ning hävitada meie siin asuvad väed. Ent nad ei tabanud Punaarmeed ootamatult, vaid peagi andis Punaarmee vaenlasele rea võimsaid vastulööke. Meie vägede edukate operatsioonidega likvideeriti lõplikult sakslaste juulipealetung, ja sakslaste suvise pealetungi kava nurjus täielikult.

Meie väed asusid pealetungile.

Nagu märkis seltsimees Stalin oma käskkirjas, tõendas Punaarmee jällegi oma kõrget sõjalist väljaõpet ja andis kõigi väeliikide võitlejate ja komandöride visaduse, püsivuse ja kangelaslikkuse ületamatuid eeskujusid. „... On paljastatud legend selle kohta, et sakslased saavutavad suvel pealetungil alati edu, Nõukogude väed olevat aga sunnitud taganema“ (S t a l i n).

Sõjasündmused 1943. a. juulis näitasid, et Nõukogude sõjamehed on valmis andma vihatud vaenlasele järjest purustavamaid lööke, valmistades ette lõpliku võidu ammuoodatud tundi.

Nõukogude rahvas, nagu seltsimees Stalin konstateeris oma käskkirjas 1943. a. 1. mai puhul, ei eksinud oma lootustes, kui ta usaldas oma saatuse Punaarmee kätte. Ning Nõukogude inimesed ilmutasid suurimat hoolitsust oma kaitsjate eest. Sakslaste vastu peetav sõda sai tõesti kõigi Nõukogudemaa rahvaste üldrahvalikuks sõjaks.

Nõukogudemaa rahvad mobiliseerisid kõik oma vaimsed ja materiaalsed jõud võitluseks vihatud vaenlase vastu. Meie maa ajaloost on teada rohkesti sõdasid, kus tagala läks rindele appi, aga

ialgi ei ole meie Kodumaa omanud nii kindlat ja kõikumatu tagalat kui möödunud Suures Vabadussõjas.

Meie tehased ja transport, kolhoosid ja sovhoosid töötasid kõigest sõjaaja raskustest hoolimata vaieldamatult rahuldavalt. Meie sõjatehased ja neile lähedased käitised varustasid Punaarmeed ausalt ja korralikult suurtükkide, miinipildujate, lennukite, tankide, kuulipildujate, püsside ja laskemoonaga. Meie kolhoosid ja sovhoosid varustasid niisama ausalt ja korralikult elanikkonda ja Punaarmeed toiduainetega ning meie tööstust toorainetega. Nii kõrge hinnangu tagala tööle on andnud seltsimees Stalin. Tagala andis rindele kõik, mis see vajas, ja suurendas lakkamatult oma jõupingutusi rinde toetamiseks kuni lõpliku võidu saavutamiseni.

Vankumatu on meie rahva vaim ja lõpmatu on tema patriootiline algatusvõime!

Säärase põliselt vene oblasti sügavuses, nagu Tambovi oblast, tekkis tähelepanuväärne kolhoosnike liikumine tankikolonnade moodustamiseks mees- ja naiskolhoosnike ressursidega. Suure vene patrioodi Kuzma Minini eeskuju, kes rohkem kui 300 aasta eest, võõraste sissetungijate raskeil päevil kutsus üles andma kogu oma varandust „kodumaa kaitsmiseks vaenlaste vastu“, on vene inimestel, kogu Nõukogude rahval silmade ees. Vene kolhoosnike algatus kutsus esile kõrge patriotismilaine kõigi vennasrahvaste kolhoosides.

Nagu lihtne vene sõeraiuja Stahhanov algatas kogu maal maailmaajaloolise stahhaanovliku liikumise, nii Nõukogude rahva poolt saksa kannibalide vastu peetava Suure Isamaasõja karmidel päevadel algatas lihtne vene mees, Saraatovi kolhoosnik Ferapont Golovatõi, kes andis oma raha 100.000 rubla lahingulennuki ehitamiseks, kogu maal Nõukogude patriootide liikumise, kes ohverdasid oma isiklikud säästud Punaarmee relvastamiseks ja varustamiseks. Seltsimees Stalin andis Ferapont Golovatõi patriootilisele teole kõrge hinnangu, kirjutades talle: „Punaarmee ei unusta, et Teie andsite kõik oma säästud lahingulennuki ehitamiseks.“

Selle vene kolhoosniku õilis patriootiline eeskuju leidis vastukaja ka meie maa teiste rahvaste kolhoosnike seas. Tema eeskujul toimisid kogu Nõukogude riigi mees- ja naiskolhoosnikud, mees- ja naistöölised, intelligents, Punaarmee sõdurid. Vähem kui nelja kuu jooksul annetasid Nõukogude Liidu rahvad Punaarmee fondi üle 7 miljardi rubla.

Järjest uusi allikaid rinde abistamiseks leidis endas meie rahvas. Järjekordselt ilmutasid patriootilist initsiatiivi Kesk-

Venemaa Jaroslavli oblasti vene kolhoosnikud Goršihhi kolhoosist Jaroslavli rajoonis, millest haaras kinni kogu Liidu kolhoositalurahvas. Goršihhi kolhoosnikud otsustasid üle plaani maha panna ühe hektaari kartuleid (omast seemnest) ja anda selle saagi riigikaitsefondi ja saksa vereimejate poolt kannatada saanud kolhooside ja kolhoosnike abistamise fondi.

„Nõukogude rahva ühtsus on praegu suurem kui kunagi varem. Teine Sõjalaen, mis kaeti üle plaani üheainsa öö-päeva jooksul ja andis eelarvesse üle 20 miljardi rubla, näitas selgesti meie rahva suurt patriootilist vaimustust võitluses vihatud röövvallutajate vastu ja annab tunnistust Nõukogude inimeste kõikumatust otsusest pida võitlust vaenlase vastu täieliku võiduni. Veel iialgi kogu varem asjaloo ei ole rahvahulgal sellise enesalgamisega osa võtnud oma Kodumaa kaitsmisest kui Suure Isamaasõja päevil“ (Nõukogude Informatsioonibüroo 22. juunil 1943).

Suur on Nõukogude pere, suur on tema poegade patriotism! Vankumatu on nende leninlik-stalinlik sõprus nii rahuaja rõõmpäevil kui ka sõja karmidel päevadel. Võrdsed võrdsete hulgas, on kõik rahvad üksmeelse perena koondunud oma vanema venna — vene rahva ümber.

Taga-Kaukaasia töörahva esindajate fašismivastase miitingu läkituses Taga-Kaukaasia rahvastele öeldakse õigesti: „Tihedate sõprusidemetega on Taga-Kaukaasia rahvad seotud kõigi NSVL rahvastega, suure vene rahvaga... Ei ole säärast jõudu maailmas, kes suudaks lahutada Taga-Kaukaasia rahvaid, eraldada neid suurest vene rahvast — meie vanimast vennast NSVL rahvaste stalinlikus peres.“ Vene rahvas on vanim vend rahvaste stalinlikus peres — nii mõtlevad ja tunnevad kõik rahvad meie suures stalinlikus peres. Sest vene rahvas annab suurt eeskju selleks, kuidas tuleb kaitsta kodumaad ja lüüa vaenlast. Samas läkituses kirjutavad Taga-Kaukaasia rahvad: „Vene rahvas ei langenud põlvile jultunud, upsaka vaenlase ees, kes oli hellitatud kergete võitudega Euroopas. See suur eeskju tõstab meis uue jõuga võitlustahet ja viha ning põlgust saksa fašistlike timukate vastu, kes jõhkralt kipuvad kallale meie elule... Meie töötame Teile, seltsimees Stalin, visalt ja mehiselt koos suure vene rahvaga — meie vanima vennaga, koos kõigi meie kodumaa rahvastega võidelda saksa fašistlike röövlite vastu seni, kuni täielikult oleme puruks tallanud fašistliku mao.“ Suur ja õilis on Nõukogudemaa rahvaste vanima venna — suure vene rahva eeskju!

Meie armee muutus sõja käigus kaadriarmeeks. Ta õppis lööma

vaenlast vääramatult, arvestades tema nõrku ja tugevaid külgi, nagu nõuab kaasaegne sõjateadus. Sõja käigus said võitlejad — sajad tuhanded ja miljonid — meistriks oma relva käsitlemise alal, ja meie komandörid — kümned tuhanded — on saanud meistriks vägede juhatamises. Juba suur Suvorov ütles: „Kuigi vahvus, südidus ja mehisus on kõikjal ja kõigil juhtumel tarvili- kude, on nad siiski ilmaaegsed, kui nad ei tulene oskusest.“ Meie komandörid on tõesti, nagu konstateeris seltsimees Stalin, „õppi- nud kooskõlastama isiklikku vaprust ja mehisust vägede juhatamise oskusega lahinguväljal, öeldes lõplikult lahti rumalast ja kahjulikust rindejoone taktikast ning asudes kindlalt manöövritaktika pinnale“.

Sõja käigus kerkis meie kindralite hulgast esile silmapaist- vaid talente. Meie rahvas on rikas sõjaliste talentide poolest. Meie rahva otsustavad sõjad on tähistatud silmapaistvate sõjaväeliste nimedega. 1812. a. Isamaasõda — Kutuzovi, Jermolovi, Rajevski, Miloradovitši, Konovnitsõni, Bagrationi, Figneri, Davõdovi ja Seslavini nimega. 1918.—1921. a. kodusõda — Frunze, Vorošilovi, Budjonnõi, Kotovski, Tšapajevi, Lazo, Štšorsi ja Parhomenko nimega, eesotsas Lenini ja Staliniga. Nõukogude rahva Suur Isamaa- sõda hitlerliku Saksamaa vastu on esile tõstnud säärased nimed, nagu Nõukogude Liidu marssalid Žukov, Vassilevski, Konev, Rokossovski, Tolbuhhin, Malinovski, Meretskov ja Govorov, suur- tüki väe peamarssal Voronov, lennuväe peamarssalid Novikov ja Golovanov, kindralid Batov, Vatutin, Tšernjahhovski, Jeremenko, Leljušenko, Rodimtsev, Tšuiikov ja paljud teised.

Kangelaslikkus meie vägedes sai massiliseks. Seltsimees Stalin'i käskkirjas 23. veebruarist 1942 on öeldud: „Ükski saksa sõdur ei saa öelda, et ta peab õiglast sõda, sest ta ju näeb, et teda sunnitakse sõdima teiste rahvaste röövimiseks ja rõhumiseks. Saksa sõduril pole ülevat ja õilsat sõjaeesmärki, mis võiks teda vaimus- tada ja millele ta võiks olla uhke. Ja vastupidi, iga Punaarmee võit- leja võib uhkusega öelda, et ta peab õiglast, vabastavat sõda, sõda oma isamaa vabaduse ja iseseisvuse eest. Punaarmeel on õilis ja ülev sõjaeesmärk, mis teda vaimustab kangelastegudeks. Sellega ongi seletatav, et meil Isamaasõda sünnitab tuhandeid mees- ja naiskan- gelasi, kes on valmis surma minema oma kodumaa vabaduse eest.“

Juba kahe esimese sõja-aasta jooksul autasustas Nõuko- gude Liidu ordenite ja medalitega sõjaliste kangelastegude eest 894.753 võitlejat ja komandöri. Sõja lõpu päevil sammus meie vägede avangardis mitmemiljoniline ordenikandjate armee!

Laiaulatuseline oli Nõukogude inimeste partisaniliikumine kodu-

sõja aastail interventide ja valgekaartlaste vastu, kuid Nõukogude rahva partisanisõda saksa peletiste vastu vaenlase poolt ajutiselt okupeeritud piirkondades Suure Isamaasõja ajal on ületanud kõik, mis on meie rahva ajaloost teada partisaniliikumise alal. Kümned ja sajad tuhanded Nõukogude mees- ja naispatrioodid tegutsesid vaenlase okupatsiooni erakordselt raskeis ja ohtlikes tingimustes kartmatult ja ennastalgavalt saksa tagalas, lõhkusid vaenlase ühendusi, tapsid sõdureid ja ohvitseri, lasksid õhku raudtee-ešelone, lasksid neid kraavi, hävitasid sildu ning ladusid.

Isamaasõja kahe esimese aasta jooksul on kogu vaenlase poolt okupeeritud territooriumil tegutsevad partisanisalgad hävitanud üle 300.000 hitlerliku lurjuse, organiseerinud vähemalt 3000 rongiõnnetust, õhku lasknud ja maha põletanud 895 relva- ja toiduaineteladu, purustanud 3263 raudtee- ja maanteesilda ning hävitanud mitusada tanki, soomusautot, lennukit, suurtükki ja autot. Oma vapra võitlusega on Nõukogude partisanid kaasa aidanud meie vägede võidule.

Seltsimees Stalin on avaldanud austust Nõukogude mees- ja naispartisanidele. Need mehised patrioodid on oma vahvate sõjaliste kangelastegudega pälvinud Nõukogude rahva armastuse ja usalduse. Nüüd, kus sõda on lõppenud meie võiduga ja vaenlane hävitatud, — seisavad meie rahvatasujad, oma kodumaa kõige armastatumad pojad, saksa metsaliste poolt laastatud majanduse taastamisel Nõukogude riigi kodanike esimestes ridades.

Nõukogude rahva õilis vaim ja suur hing peegeldusid üldrahvalikus partisaniliikumises nagu päike sügavas ookeanis.

„Küll Venemaa on alles maa!“ kirjutas 1812. a. oma valitsusele Robert Wilson, Inglise sõjalise missiooni juht Venemaal. „Millised patriootilised voorused! Milline õilis vaim! ... Selles riigis ei kaotata julgust hädaohtude saabumisel... Hädaohud suurendavad ja puhuvad lõkkele venelaste armastuse oma isamaa vastu.“

Need imetluse ja vaimustuse sõnad on lausunud rohkem kui 130 aastat tagasi. Nõukogude maa on muutunud võrratult rikkamaks patriootiliste vooruste poolest. Meie rahvas on õilsaloomulisem kui iialgi varem minevikus, Nõukogude inimeste püha armastus oma isamaa vastu on piiritu, ja tulvil suurt ja õiglast viha nende kuulmatute roimade pärast, inimsöö ajaloo enneolematute kuritegude pärast ja vere, surma ning laastamise pärast, mida hitlerlased tõid meie töökale maale, pihustasid nad vaenlast halastamatult kuni lõpliku võiduni.

Nende poolt anastatud aladel sooritasid sakslased toorusi rahva

kallal. Evangeeliumi legend kõneleb kuningas Heroodeese hirmsast kuriteost, kes mõrvas palju lapsi; säärase legendide lugemine täitis inimesed sajandite kestel õuduse ja jubedusega. Saksa peletiste metsikused ületasid kaugelt kõik mineviku kõige süngemate aegade kõige hirmsamad legendid. Sakslased torkasid täakidega läbi vene lapsi, raiusid neid kirvestega, viskasid neid tulle ja kaevudesse ning matsid neid elavalt aukudesse.

Meie neidusid saksa inimsööjad teotasid ja vägistasid, tapsid ja piinasid, sulgesid avalikesse majadesse ning saatsid teotamiseks ja sunnitööle lagunevale Saksamaale. Ajutiselt vallutatud piirkondadest küüditasid hitlerlikud orjapidajad mehi ja naisi, rauku ja lapsi Saksamaale sunnitööle, näljasurma, ning müüsid neid avalikult oma orjaturgudel. Nad asetasiid piinapingile, poosid, lasksid maha, raiusid tükkideks ja põletasid elusalt neid, kes hakkasid vastu ega tahtnud minna orjusse.

Muistsetes vene lugulauludes ja böliinades lausuti nõnda Batõi röövjõukude poolt sooritatud rüüstamiste kohta:

Kel ei ole raha,
sellelt võtab lapse;
kel ei ole lastki,
sellelt võtab naise;
kel ei ole naistki,
sellelt võtab endal pea.

Sakslaste pogrommid, hitlerlaste roimad nende poolt ajutiselt vallutatud meie territooriumil ületasid kõik mongolite sissetungi toorused ja roimad. Sakslased laastasid täielikult meie maa, mille nad olid ajutiselt vallutanud. Nad purustasid, lõhkusid ja hävitasid nende poolt vallutatud linnad, mida meie olime ümber ehitanud ja kaunistanud oma rahuliku elu kahekümne aasta kestel. Nad põletasid maha tuhandeid külasid, lasksid õhku ja tegid maatasa lugematu hulga maju, taresid ja talumaju, kus meie inimesed õnnelikult elasid ja ausalt tööd tegid. Nad lõhkusid maatasa rahva tuhandeaastase kultuuri: nad põletasid, lõhkusid, purustasid ja riisusid tühjaks tema koolid, raamatukogud, muuseumid, klubid ja teatrid. Nad ristisid omakeelseteks, saksakeelseteks ümber meie vanu linnu ja külasid. Nad saksastasid Nõukogude inimesi. Vallutanud vanaaegse vene linna Juhnovi Smolenski oblastis, panid sakslased välja käskkirja, milles nad muu seas hoiatasid: „Valitsevaks rahvaks on saksa rahvas. Keeleks on saksa keel, ajutiselt vene keel.“ Varemeis on määratu hulk väärtuslikke ehitusi, väga vana-

aegseid, ainulaadseid hooneid, vabrikuid ja tehaseid, raudtee- ja maanteesildu.

Tulikahjude lõomas kumas ja orjuse ikkes ägas maa, mis oli ajutiselt okupeeritud sakslaste poolt, mida tallas saksa saabas.

Saksa metsalised ja nende kaaslased Euroopas teostasid inimsööjaliku toorusega oma „tegevuskava“, mida seltsimees Stalin iseloomustas kui rassivaenu, „valitud“ rahvaste ülemvalitsuse, teiste rahvaste alistamise ja nende territooriumide vallutamise, alistatud rahvaste majandusliku orjastamise ja nende rahvusliku vara riisumise, demokraatlike vabaduste likvideerimise ja kõikjal verise hitlerliku režiimi kehtimapaneku kava.

Meie rahvas nõuab, et kõik fašistlikud röövlid, süütajad ja mõrvarid tuleb karmile vastutusele võtta ja nad peavad kandma teenitud karistust.

Sõjaväeline vandetöötus ja meie maa Põhiseadus nõuavad, et iga Nõukogude Liidu kodanik täidaks lõpuni oma patriootilist kohust, s. o. kaitseks oma Kodumaad viimse hingetõmbeni ja ohverdaks oma elu tema eest, tema au ja vabaduse eest. Suures Isamaasõjas saksa röövvallutajate vastu on meie rahvas näidanud end väärika ja vahva sõjamehena, kangelasrahvana. Tema pojad ja tütreid on kõrgele inimkonna pea kohale tõstnud sangarliku patriotismi lipu; nende üle on õigusega uhke meie maa, neid imetlevad kogu maailma vabadustarmastavad rahvad.

Nõukogude patrioot! See kõlab uhkelt. See on Nõukogudemaa inimese pühim nimetus. Patriotism, ütleb Lenin, on üks kõige sügavamaid, sajandite ja aastatuhandete jooksul väljakujunenud tundeid.

Patrioodid — need on need, kelle sügavamad mõtted ja palavamad tunded, kelle auväärsemad toimingud ja kelle suured ning väikesed teod on suunatud oma rahva, oma kodumaa kasuks.

Patrioot on see, kes surmava vihaga vihkab rahva vaenlasi, kes piiritult armastab oma isamaad ja on uhke talle. Säärasteks patriootideks on kogu oma ajaloolise tee kestel olnud bolševikud — töölisklassi eelvägi, meie rahva eesmine väesalk. Tõelised patrioodid on need, kes, nagu seltsimees Stalin ütles oma viiekümnendal sünnipäeval, on valmis tilk-tilgalt andma oma vere oma kodumaa eest.

Patrioodid olid need, kes kukutasid isevalitsuse. Patrioodid olid need, kes jooksid tormi kodanlusele ja võitsid ta 1917. a. Oktoobripäevil. Patrioodid olid need, kes läksid vaenlase vastu kodusõjas. Patrioodid olid need, kes raskuste ja puudustega võideldes teostasid stalinlikke viisaastakuid. Patrioodid on stahhaanovlased, sest stah-

haanovliku liikumise aluseks on sügavad patriootilised aated, Kodu-
maa tööstusliku ja sõjalise vägevuse aated. Patrioodid on Puna-
armee sõdurid, tema komandörid ja poliitööliselised, kes ei taganenud
sammugi vaenlase ees ja hävitasid vaenlasi viimse hingetõmbeni.
Patrioodid on meie haritlased, kes kõigi teaduse ja kunsti relvadega
aitasid organiseerida võitu vaenlase üle. Patrioodid on kõik need
inimesed nii töölisklassi, kolhoositalurahva kui ka nõukogude intel-
ligentsi hulgast, kes andsid Punaarmeele kõike, mida see vajas võidu
saavutamiseks hitlerliku Saksamaa üle — lennukeid, tanke, relvi ja
laskemoona, riietust ja toiduaineid, laule ja lendlehti, näidendeid ja
filme, ajalehti ja raamatuid.

„Nii pidulikel aegadel kui ka argipäeval peab isamaaluse idee“,
ütleb suur vene patrioot, geniaalne kirjanik Saltõkov-Štšedrin,
„alati ühtmoodi olema tema poegadele omane, sest ainult siis, kui
inimene sellest täiesti teadlik on, omandab ta õiguse nimetada end
kodanikuks.“

Nõukogude patriotism on sügavaimate juurtega seotud meie
rahva kuulsusriikka minevikuga. Ta lähtub neist meie esivanemate
loovatest tegudest, mis edendasid meie rahva arengut. Ta ammutab
jõudu uue, Nõukogude Venemaa loonud Suure Sotsialistliku
Oktoobrirevolutsiooni surematuist saavutustest.

Inimkond säilitab alatiseks oma mälestuses pärimused oma isa-
maa patriootide kangelas-
tegedest. Nõukogude patriootide kangelas-
teod ületavad muistsete sangarite kõige väljapaistvamad vägiteod.
Muinasaja patriootide seas on kaks nime, mis püsivad rahvaste
mälestuses. Need on kahe antiikmaailma kangelase — Rooma noor-
mehe Mucius Scaevola ja Sparta kuninga Leonidase nimed.

Etruski kuningas Porsenna piiras Roomat (a. 507 enne meie aja-
arvamist). Mucius Scaevola, keda sügavasti kurvastas piiratava
kodulinna häda ja viletsus, läks vaenlase leeri, et tappa Porsenna,
aga ta tabati ja viidi kuninga ette. Ülekuulamisel ta deklareeris, et
mitte temal, vaid Porsennal tuleb karta surma, sest peale tema on
300 Rooma noormeest vandunud, et nad tapavad vihatud türanni.
Oma kartmatuse ja vaenlase vihkamise tõenduseks pani ta parema
käe ohvrialtari tulle ega võtnud seda sealt enne, kui see oli sööks
põlenud. Säärane on legend, millest imetlusega jutustavad kõik
antiikajaloo raamatud.

Agas kas meie Gastello, lennuväe kapteni, kangelas-
tegu ei ületa
legendaarse Mucius Scaevola vägitegu? Vaenlase zeniitkahuri mürsk
sattus tema lennuki bensiinipaaki. Gastello oleks võinud langevar-
juga alla hüpata, aga hulljulge komandör, kelle südames kees piiritu

viha vaenlase vastu, juhtis leekidest haaratud lennuki vastase autode ja bensiinisisternide koondisele. Kümned saksa autod ja tsisternid lendasid õhku ühes kangelase lennukiga.

Ja kas Nõukogude tankisti Grigorenko kangelastegu ei ületa Rooma noormehe vägitegu? Tema tank sattus nelja — kahe keskmise ja kahe raske — vaenlase tanki rõngasse. Grigorenko oleks võinud lahkuda, loobudes ebavõrdsest võitlusest. Kuid see oleks tähendanud jalaväe hätta jätmist, rünnaku nurjumist, küla vaenlase kätte jätmist ja käsu vastu talitamist. Ning Grigorenko astus ebavõrdsesse võitlusse. Ta laskis kaks tanki põlema, aga kolmas vaenlase tank süütas mürsuga Grigorenko tanki. Leegid haarasid tanki ja hakkasid bensiinipaakide juurde tungima. Aga Nõukogude tankist ei mõelnud surmale. Vaprail ei ole surma! Grigorenko leekidest ja suitsust ümbritsetud tank sööstis vaenlase tankile, paiskas selle ümber ja hakkas liikuma neljanda, viimse saksa tanki poole. Sakslased ei kannatanud välja ja jätsid lahinguvälja Nõukogude tankistile.

Suur Isamaasõda on andnud nõukogude Kodumaale ja kogu progressiivsele inimkonnale palju Gastello, Grigorenko, lendur Talalihin (kes suures kõrguses rammis oma lennukiga vaenlase masina) ja kaardiväelase Boloto (kes ühes nelja seltsimehega vigastas kahe tankitõrje püssi ja kahe vintpüssi abil 15 vaenlase tanki) taolisi vapraid kangelasi.

A. 480 enne meie ajaarvamist tungisid pärslased eesotsas kuningas Xerxesega Kreekasse. Xerxese armees oli peale pärslaste assüürlasi, araablasi, hindusid, traaklasi ja palju teisi rahvaid. Nad lähenesid Termopüülide mäekitsusele, kust pääses Kesk-Kreekasse. Seda „väravat“ kaitses käputäis julgeid mehi eesotsas Sparta kuninga Leonidasega. Kreeka muistend jutustab, et pärslased, kes arvuliselt mitmekordselt ületasid spartalasi (neid oli kümme tuhat, spartalasi aga — 300 meest), saatsid Leonidase juurde saadiku nõudmisega relvad maha panna. „Tulgu Xerxes ja võtku,“ ütles Leonidas saadikule. — „Aga pärsia nooled ja odad varjutavad päikese,“ ähvardas saadik. — „Seda parem,“ vastas üks spartalasi, „siis me võitleme varjus.“ Kolm päeva pidas käputäis vahvaid spartalasi kinni pärslaste väehulki, kellele mäekitsus näis läbipääsmatuna. Ainult ühe kreeklasest äraandja kaasabil pääsesid pärslased teist teed mööda läbi ja tulid vaprail spartalastele selja taha. Ükski Leonidase salgast ei taganenud ega lahkunud lahinguväljalt. Ning kõik surid kangelasurma kodumaa eest. Termopüüldesse püstitati mälestussammas kivist lõvi kujul, millel oli pealkiri: „Rändaja, teata kõigile Lake-

daimoni kodanikele: täitnud auga seadust, lamame siin hauas“. See on tõesti õilis kangelastegu mitte ainult inimsoo ajaloo aastasadade, vaid aastatuhandetegi jooksul!

Aga kas meie sangarlikud Nõukogude sõjamehed-panfiilovlased ei ole oma kindlameelsuse ja vahvusega ületanud Leonidase spartalasi? Kas nende kangelastegu Moskva lähistel ei ole üllam sangarlike lakedaimonlaste kangelasteost Termopüülide mäekitsuses? Kui 28 surematule kaardiväelasele tungisid teraskoletiste kuulikindla soomuse varjul peale hambuni relvastatud fašistid, pidasid panfiilovlased vaenlase rohkete tankide survele vastu ja langesid kõik kui üks mees, kaitstes oma Kodumaa südant — Moskvat. Sest, nagu hüüdis üks neist, Vassili Georgievitš Dijev-Klotškov, „Venemaa on suur, aga taganeda pole kuhugi — selja taga on Moskva!“ Suur Isamaasõda vihatud saksa kurjategijate vastu on ääretult rikas panfiilovlaste — oma Kodumaa surematute patriootide — kangelasteo taoliste kangelastegude poolest.

Surematu on kuueistkümne kaardiväelase kangelastegu Stalin-gradi all! Neljakordses ülekaalus olevad itaallaste jõud ründasid käputäit Nõukogude võitlejaid, kes pidasid oma käes kõrgendikku, aga 80 laipa maha jättes pidid nad taganema; nende asemele tulid saksa automaaturid. Kaardiväelaste tabava tule tagajärjel hõrenesid saksa fašistide read, ja need põgenesid ka tagasi. Saabus öö, ja koidikul liikus käputäie Nõukogude võitlejate poole kolinal ja mürinal kaksteist vaenlase tanki. Ning kaardiväelased sooritasid patriootilise kangelasteo, mis ületab legendaarse Mucius Scaevola kangelasteo ja ületab legendaarse kolmesaja spartalase kangelasteo eesotsas nende kuninga Leonidasega. „Oleme kõik kommunistlikud noored! Ärgem tehkem häbi oma kaardiväe lipule. Lööme fašistide rünnaku tagasi!“ ütles komandör. Ja üks kaardiväelastest, sidunud endale ümber granaate, sööstis esimese tanki roomikute alla. Leekidesse mattudes peatus tank. Esimese patrioodi järel söötsid tankide poole granaadikimpudega teisedki kaardiväelased. Veel kolm vaenlase masinat lõi leekidesse. Kuus tanki ei kannatanud lahingut välja ja põgenesid. Järele jäi kaks fašistlikku tanki, mis söötsid ülejäänud neljale Nõukogude kangelasele. Oleks võinud varjuda kaevikuis või peitu minna sügavasse nõkku. Ent Nõukogude patrioodid ei ole säärased. Ning hüüdega: „Elagu meie Kodumaa!“ viskusid kolm viimset, pärast seda kui nad olid haavadesse sureva komandöri varjule viinud, granaadikimpudega tankide alla. Lendasid õhku needki fašistlikud tankid. Vene patrioodid andsid oma elu püha Nõukogudemaa eest.

Nende ja paljude teiste Kodumaa kaitsjate kujud, kes ei tundnud hirmu vihatud vaenlase ees ja põlgasid surma, jäävad igavesti elama meie rahva südames, kogu inimkonna südames.

Nad on pälvinud oma surematuse, sest —

Vaprad on surematud,
sest vaprad ei sure!

„Julgus ja vahvus,“ kirjutas azerbaidžani rahvas oma poegadele- võitlejale, „vande pidamine ja otsustavus anda oma veri ja elu Kodumaa eest on alati olnud meie rahva kõige õilsamaiks iseloomu- joonteks! Meie teame juba ammu, et surra kangelasena — tähendab elada igavesti. Meie isad ütlesid targasti: „Sureb härg — jääb nahk, aga sureb kangelane — jääb nimi!““

Rahvatarkus teab, et see, kes elab oleviku hüveks, kes annab end tervikuna oma rahva eest, see elab ka tuleviku jaoks, see elab igavesti. Ta on surematu.

Shakespeare, inglise rahva geenius, üldinimlik suurvaim, kirjutas sõjameestest, kes on oma elu andnud kodumaa eest:

Ei kangelasi surm ei murra:
sures elab edasi ta kuulsus.

Nõukogude sõjamehed, kes on andnud elu oma püha Kodumaa eest, elavad igavesti rahva mälestuses. Ja Punaarmee kehtima pandud korra kohaselt hõigatakse pidulikult igaõhtustel loendustel langenute nimesid, ja iga kord vastab kangelassurma surnu, auga langenu eest kogu rivi.

Siin on I kaardiväe tankibrigaadi komandöri käskkiri:

„Rohketes ja vihastes võitlustes Kodumaa eest on I kaardiväe tankibrigaadi vahvad sõdurid oma nimele igavese kuulsuse toonud. Rahvas austab sügava lugupidamisega kangelasi, kes on langenud Kodumaa pühimuse — Moskva eest, voogavate nurmede eest, meie isade ja emade, õdede, naiste ja laste elu eest, kes piinlevad sakslaste poolt ajutiselt vallutatud linnades ja külades. Kangelaste nimed on surematud. Käsin:

Kanda igaveseks ajaks brigaadi isikliku koosseisu nimekirjadesse kaardiväelased-kangelased, kes on langenud võitlustes saksa rööv- vallutajate vastu:

1. Nõukogude Liidu Kangelane leitnant Ljubuškin. 2. Vanemleitnant Rahmetov. 3. Vanemleitnant Lavrinenko. 4. Vanemleitnant Samohhin. 5. Vanemleitnant Vorobjov. 6. Vanemleitnant Lugovoi. 7. Vanemseersant Moltšanov. 8. Vanem Divin. 9. Leit-

nant Petrov. 10. Vanem Bogatov. 11. Vanemleitnant Šulepov. 12. Punaarmeeleane Kleštševnikov. 13. Insener-major Sarantsev. 14. Leitnant Rjabov.

Kangelaste nimed välja hüüda õhtustel loendustel ja nime hüüdmistel.“

Vaprad on surematud. Nende nimed kõlavad igavesti. Nemad on võitluslipuks. Nemad kutsuvad võitma. Nemad on patriootidele õilsaks eeskujuks töös ja võitluses.

Meie noorsugu — meie Punaarmee kondikava — ilmutab kõiki paremaid omadusi, mis on omased meie rahvale. Nõukogude noorsoo lemmikkirjanik Nikolai Ostrovski, raamatu „Kuidas karastus teras“ autor, ütles: „Kui tuleb katsumuse aeg, näitab Nõukogudemaa noorus, et ta on Lenini suure nime vääriline.“ Noorsugu on oma tegudega neil raskete katsumuste aegadel tõendanud, et teras on karastunud, et ta on oma rahva vääriline.

Vanemseersanti Viktor Davõdovit, kommunistlike noorte organisatorit ja raadiojaama ülemat, rünnati ja haavati raskesti sakslaste poolt. Mitte tahtes vangi langeda, laskis ta enese granaadiga õhku, hävitades seejuures ka tema kallale tormanud sakslased. Tema võitluskaaslased tegid ta kohta laulu, mis lõpeb järgmiste sõnadega:

Jah, iialgi ei sure kangelane,
tal mulda läheb vaid ta keha maine.
Sa elad edasi, kõik inimesed kaua
veel mälestavad sinu kuulsat nime . . .

Rahvast, kes on üles kasvatanud säärased kangelasneiud, nagu partisan Zoja Kosmodemjanskaja ja täpsuslaskur Ludmilla Pavlištšenko, ei saa hävitada, ei saa orjastada, ei saa võita! . . .

Meie maa, kes oma sangarliku võitlusega fašistliku barbarismi vastu, on päästnud kaasaegse tsivilisatsiooni ja kultuuri hukkamisohust, on õigusega pälvinud ülemaailmse kuulsuse. Tema üle on õigusega uhked kõik need, kes võitlevad inimkonna vaba arenemise eest, demokraatia eest, tulevaste põlvete õnne eest.

Maailma väljapaistvaimad progressiivsed tegelased andsid oma tervitustes nõukogude võimu 25. aastapäeva puhul erakordselt kõrge hinnangu meie riigi osale ja tähtsusele.

Nad märkisid, et seltsimees Stalini juhtimisel on Nõukogude Liit „täis jõudu ja otsustavust“, et „Nõukogude võitlejate meisterlik oskus ja ülev vaprus on innustuseks kõigi ühendatud rahvaste armeedele“, et Nõukogude rahva karastatud südamete kohta on „Stalingradi vaprad kaitsjad oma kangelastegudega kirjutanud

saaga, mis elab igavesti“. Jugoslaavia välisministri Nintšitši tervitus-sõnad väljendavad progressiivse inimkonna parimate inimeste mõtteid ja tundeid: „Kaitstes oma maad ja kogu inimkonna õigusi, on Nõukogude Venemaa suur juht vaimselt ühendanud Suvorovi ja Kutuzovi sõdurite ning Tolstoi ja Gorki talupoegade ja tööliste järeltulijad ning on loonud neist kantsi, mille vastu puruneb barbarlik pealetung. Võitluses oma kodumaa kaitsmise ja tema parema tuleviku eest ja samuti kogu inimkonna tuleviku eest on Nõukogude Liit andnud üllast ja seninägematut õilsuse, enesesalgamise ja oma isamaa armastamise eeskuju. Selle eeskuju ees kummardub kogu maailm.“

Nõukogude rahvas, mehine Punaarmee ja sangarlikud partisanid „on vastu pidanud karmile katsumusele võitluses tugeva ja õela vaenlase vastu. Suurimat vastupidavust ja püsivust, mehisust ja enesesalgamist on ilmutanud meie maa rahvad, kaitstes oma Kodumaa au, vabadust ja iseseisvust“ (Nõukogude Informatsioonibüroo 22. juunil 1943).

Kogu maailm näeb, kuidas õiglase Isamaasõja tules on läbi katsutud nõukogude korra kogu jõud, kõik tähelepanuväärsed sotsialistliku riigikorra iseärasused. Suur ja ületamatu on nõukogude Kodumaa poolt üles kasvatatud Nõukogude inimeste sõjaline, majanduslik, kultuuriline ja moraalne jõud.

Nõukogude rahva Suures Isamaasõjas saksa fašistliku imperialismi vastu oli meie ja ühes meiega kõigi maailma eesrindlike inimeste ja riikide ülesandeks hävitada hitlerlik riik ja selle hinges-tajad, hävitada hitlerlik armee ja selle juhtijad, purustada vihatud hitlerlik „uus kord Euroopas“ ja karistada selle ehitajaid.

Kangelaslik Punaarmee koos meie liitlaste armeedega on selle ülesande auga täitnud. Saksa metsalise selgroog on murtud.

„Suured ohvrid, mida me kandsime oma kodumaa vabaduse ja sõltumatuse nimel, meie rahva poolt sõja ajal läbielatud loendamatud puudused ja kannatused, pinev töö tagalas ja rindel, mis toodi isamaa altarile, — pole olnud asjata ning neid on krooninud täielik võit vaenlase üle,“ ütleb seltsimees Stalin oma läkituses rahvale võidupühal — 9. mail 1945. a.

Meie võitsime sellepärast, et meid juhib suur bolševike partei, „kes on ühtne oma monoliitsuse ja distsipliiniga, tugev oma revolutsioonilise vaimu ja valmisolekuga kandma ühise asja eduks iga-suguseid ohvreid, kes on ületamatu oma osavuses organiseerida miljonilisi rahvahulki ja neid õigesti juhtida keerukas olukorras“.

Meie võitsime sellepärast, et meid juhib suur Stalin.

SISUKORD:

I. Millest Oktoobrirevolutsioon päästis meie Kodumaa?	10
II. Kodusõja tules kaitstes Nõukogude vabariik oma iseseisvust	17
III. Nõukogude riik — rahvaste kindel liit	28
IV. Nõukogude riik — demokraatia tuletorn	40
V. NSVL majandusliku ja sõjalise võimsuse loomine	46
VI. Nõukogude valitsuse välispoliitika	66
VII. Nõukogude rahva kultuuri õitseng	83
VIII. Nõukogude rahvas Suures Isamaasõjas	96

Великая Советская держава. На эстонском языке.

Ladumisele antud 17. IV 1945. Trükkimisele antud 28. V 1945. Paber 56×79 cm ¹/₁₆.
Trükiarv 7.200. Trükitähti trükipoognas 41.984. Trükipoognaid 7,25. Arvutusp. 6,81.
MB-02862. Trükikoja tellimise nr. 345.

Graafikatööstus „Oktoober“, Tallinn.

H-1503